

Зийўар - таңламалы шығармалары

Әжинияз Қосыбай улы

Мазмуны:

МУҲАББАТ ҚОСЫҚЛАРЫ	7
- ХӘРКИМСӘНИҢ ЯРЫ БОЛСА...	7
- ЙОҚ МЕНИҢ	7
- ЙОЛ БОЛСУН	8
- ГӨЗЗАЛЛАР	9
- БИР ЖӘНАН	10
- ӘЙ НӘЗӘЛИМЛЕР	12
- БИР ПӘРИЙ	13
- БОЗАТАҰЛЫ НӘЗЕЛИМ	14
- ТҮСЕР	15
- СӘЎДИГИМ	16
- ДИЛДАРЫМ	18
- ЯҢЛЫДЫ	19
- САДАҒА	21
- БИЙЎАПА ЯР	23
- КЕЛДИМ	24
- БИЙБИГҮЛ	24
- ТҮШТИ	26
- ХАБАРЫН СОРАЙЫН ДИЛДАРНЫҢ КИМДИҢ...	27
- СҮЙГЕН ЯРЫМ БАР	27
- НӘБИЙРАҒА	28
- ҚЫРМЫЗЫ	28
- МҮНӘСИП	29
- АМАНБА	30

- ГҮЛЖАН	31
- ДИЛБӘРИМ	33
- БАР ЕНДИ	35
- ХИЙҰАЛЫ ҚЫЗ	37
- НЕГЕ КЕЛМЕДИҢ?	37
- БАРСАҢ БА?	38
- ҚЫЗ ОРАЗ	39
- ОЯН	40
- БЕРИ КЕЛ	40
- АЙ ӘЛИП	41
АЙРАЛЫҚ ҰӘМ ЕЛ-ЖУРТ ҰАҚҚЫНДАҒЫ ҚОСЫҚЛАР	43
- ЕЛЛЕРИМ БАРДЫ	43
- КӨҢЛИМ МЕНИҢ	45
- ДӘҰРАН БОЛМАДЫ	46
- БАРДУР	48
- БОЛАДЫ	50
- БОЛУР	51
- ИШИИДӘ	52
- МЕҢЗЕР	54
- ЕНДИ	55
- ЕЛДИ КӨРЕР КҮН БАРМЕКЕН?	56
- АҒАЛАР БИР ҚУС ҚАШЫРДЫМ...	57
- ҚУБА ҚУШ	58
- КӨРИНДИ	59
- КӨРИҢ	60
- ЙОҚТЫ	63

- ӨЗ ҰАҚТЫМДЫ ХОШ ЕТЕРМЕН	65
- ЯРАНЛАР	66
- БИЛМЕДИМ	68
- КӨЗЛЕРИМ	69
- ӘРМАНИЙ ДҮНЬЯ	70
- ӨТЕРСЕҢ	71
- ҚАЙДАСАҢ?	73
- ЙУРСЕҢ	74
- БАРДЫ	75
- АНАЛАР	77
ХОШЛАСЫҰ ХӘМ СӘЛЕМНАМАЛАР	79
- СӘЛЕМ ДЕГЕЙСЕҢ	80
- МОЛЛА ЕРИМӘ	81
- ШЫҚТЫ ЖАН	82
- НУРҒАЛИЙҒА	85
- ПАЗЫЛБЕК	85
- КӨК ШОЛАҚ ИЙТКЕ	86
- ХОШ ИМДИ (Атасына айтқаны)	86
- ҒАМ ЙЕМӘ	87
- ӘЖИНИЯЗДЫҢ ГҮЛЗАДА МЕНЕН ХОШЛАСЫҰЫ	89
- ҚАЛ ИМДИ (Әжинияздың баласына айтқаны)	91
- НАҒМЕТИЛЛАНЫҢ АТАСЫ ӘЖИНИЯЗҒА АЙТҚАНЫ	93
- ХҰРЗАДАНЫҢ АТАСЫ ӘЖИНИЯЗҒА АЙТҚАНЫ	95
АҚЫЛ-НӘСИЯТ ҚОСЫҚЛАРЫ	96
- ХӘР ЖЕРЛЕРДЕ ДИЛГИР МҮТӘЖ БОЛСАҢЫЗ	96
- АЙРЫЛСА	97

- КЕРЕК (Бағадыр гошшақ жигитке)	100
- ҚӘДИРИНӘН	101
- БОЛМАСА	103
- МЕГЗЕР (Қыял етсем)	106
- МЕГЗЕР (Қыз бала)	109
- ХӘР КИМ ХАТАМ БОЛУР ПАНИЙ ДҮНЬЯДА	114
- КЕРӘК (Шар тәрепдин)	115
- НЕ БИЛСИН	116
- ЙИГИТЛЕР	116
- БОЛУРМЫ?	118
- ЖАҚСЫ	119
- БӘРШӘ БИРДЕЙ БОЛҒАН ЕМЕС	120
- ЯҚШЫДЫ	122
- АҰЫ-ЗАРЫМ СЕНИҢ ҚАСЫҢДА БОЛСАМ...	122
- АРЖАҒЫНДА БОЛМАҒАНША	123
- КЕРЕКДҮР	125
- ҚОНАҚ КЕЛСЕ АРЫҚ СОЙМА	125
- ХӘРКИМ	126
- НӘСИЙХАТ	127
- КЕРЕКТІ	128
- БОЛМАС	130
ЮМОР-САТИРАЛЫҚ ҚОСЫҚЛАР	131
- КЕРӘК (Қой келүб сұйса)	131
- ҚАШҚАШ	133
- АЛА ҚУС	133
- ДҮЙСЕН ҚАНДЕКЛИ	134

- КЕРӘКТИ	135
- ҚАТША	137
- АЙЗАДАҒА	138
- ҚОРАЗ КЕМПИРГЕ	139
- ҮЗИЛДИККЕ	139
- МАДАҰАР	140
ПОЭМА	142
- БОЗАТАҰ	142
АЙТЫСЛАР	145
- ӘЖИНІЯЗ БЕНЕН ҚЫЗ АЙТЫСЫ	145
- ӘЖИНІЯЗ БЕНЕН ҚЫЗ МЕҢЕШТИҢ АЙТЫСЫ	146

МУҲАББАТ ҚОСЫҚЛАРЫ

- ХӘРКИМСӘНИҢ ЯРЫ БОЛСА...

Хәркимсәнің яры болса,
Қыялыны айтпай билсин,
Сөйлер сөзи болып шийрин,
Өзи турып, көзи күлсин.

Жанын алсын жәллад көзи,
Хош мұлайым болсын өзи,
Сениң сөзиң, аның сөзи,
Мисли гүл киби шырмалсын.

Саны йоқ болсын қылығы,
Журттан өтсин зейинлиги,
Анық әлпайымлылығы,
Мисли Сәнем киби болсын.

Ярың болсын ғимай киби,
Көңли болсын сарай киби,
Йүзи болсын хәм ай киби,
Ғақсүнийдің өзи болсын.

Үйде өзиң жоқ болғанда,
Ашна яр достың толғанда,
Меҳман жәмленип келгенде,
Өзи билип жәўлан урсын.

- ЙОҚ МЕНИҢ

Қара көзли, шийрин сөзли дилбарым,
Сендин өзге сәуер ярым йоқ мениң,
Таза гүлистаным, махи әнұарим,
Хәсиретиннен хеш қарарым йоқ мениң.

Сени көрсем болур мениң көңлим шад,
Жаҳанның ғамийдин болурман азад,
Нәзакат бабында кәмәтин шәмшад,
Сендин өзге үлфикарим йоқ мениң.

Назлы дилбар сенсең ўафалы жәнән,
Хүсниңниң рәуишине боларман хәйран,
Шийрин жаным болса йолыңда қурбан,
Сендин өзге сәуер ярым йоқ мениң.

- ЙОЛ БОЛСУН

Гүлгүн кийип, мәстан басып келән қыз,
Хабар берин, пәрийзадым, йол болсун,
Жилўә билә шийрин жаным алан қыз,
Хабар берин, пәрийзадым, йол болсун.

Түриңни мәңзерәм алғур лашына,
Шәўкет ушын сүрмә шекип қашыңа,
Зәрли руўмал, үки тақып башына,
Хабарың бер, пәрийзадым, йол болсун.

Ләбләриң пистәдәк, тишиң мәржанды,
Көрген хәйран, көрмегенге әрманды,
Хәр бир сөзиң дәртли қулға дәрманды,
Хабарың бер, пәрийзадым, йол болсун.

Қулақыңа тақып алтын сырғаны,
Минип көш алдына йүрмел-йорғаны,
Көрән болур ақ йүзиңнің қурбаны,
Хабарың бер, пәрийзадым, йол болсун.

Үстиңә кийгәнің бәшбәнт-падшайы,
Таўыс бир көйләкиң гүлгүн дәрайы,
Белбәўиң түрмәдән, зерли-қалайы,
Хабарың бер, пәрийзадым, йол болсун.

Қалем қашың, қара көзиң сүзилур,
Ақ сийнәңә тилла хәйкел тизилур,
Йүзиңди көргенде бағрым езилур,
Хабарың бер, пәрийзадым, йол болсун.

Хәр сөзинде мың наз етип өлтүрмә,
Ғусса билән йурәкимни толтурма,
Ақыл болсаң, рәқибләрә билдурмә,
Хабарың бер, пәрийзадым, йол болсун,

Мен сәни сәўмишәм елдің егәна,
Адыңны қылмадым йуртқа әшкара,
Қойдың мени әда болмас хижрана,
Хабарың бер, пәрийзадым, йол болсун.

Зийұар айтар биздің дәўран өтәнди,
Ғапыллықта әрман болуб кетәнди,
Сени көрип яр кумары тутанды,
Хабарың бер, пәрийзадым, йол болсун.

- ГӨЗЗАЛЛАР

Қыя бақып менин жанымды алып,
Йүз мын жылұа менен шығар гөззаллар,
Йүрегиме ада болмас от йақып,
Мениң жаным отқа йақар гөззаллар.

Тырнадек отырып, сонадәк йүрген,
Йүзмың жылұа менен қабағын керген,
Шашларына лағлы мәржан өткерген.
Мын түмен наз билән бақар гөззаллар.

Қара көзи гәўхар киби жаўдырап,
Кийген тоны көрген сайын жалтырап,
Өңир моншақ, хәйкел тағып сылдырап,
Сүзип қәлем қасын қақар гөззаллар.

Хайтта, мерекеде жигит жыйылса,
Күни-түни бирдейин тамаша болса,
Сол заманда қызлар саллана келсе,
Жанын ашып, көзин тикер гөззаллар.

Яр сарайы дәўран он төрт яшында,
Қызлар йүрер ерди дигре-дашында,
Айтар Зийұар яр саўдасы башында,
Айттым сүйгенимнен буны гөззаллар.

- БИР ЖӘНАН

Көзимә көринүб, бегләр, бир жәнан,
Шийрин жаным отқа яқты да кетди.
Ялғаны йоқ, бүл сөзимә сен инан,
Мың жылұа наз әйлеп, бақты да кетди.

Түн ортада йердим үйкүда ятыб.
Әдеб-әркан билән бизди ойғатыб.
Шийрин-шәкар меңә сәзлерин катыб,
Заман егләнмәйин шықты да кетди.

Көрген заман аны бағрымны езиб,
Олтүрдым жанымдан үмийдим үзиб,
Жаным ота яқты көзлерин сүзиб,
Қәлем қашын меңа қақты да кетди.

Ақлымны кетүрдим көрген шул заман,
Ойғаныб уйқуұдын көрсем бир жәнән,
Кирпиғи оқ киби, қашлары кәман,
Әзиз жаным тәндин шықты да кетди.

Зыя-зулпы рәңли мысалы қундыз,
Көре алмай йүрген яқыннан хәргиз,
Ләйли, Зухра киби ол саҳиб тәмиз,
Бады-саба усап ести де кетди.

Зыя-зулпы тал-тал, шашлары сүмбил,
Ашықлардың етер көз йашын сел-сел,
Зарлы Зухра, Сәнем киби қыпша бел,
Бады-саба киби өтти де кетди.

Шәшми – жадыұ жәллад, қашлары қаләм,
Қойды сийнәмизә йүз мың дағ әлем.
Наз әйләйүб сүшик тилли ол сәнем,
Мәңә бир истанат тақты да кетди.

Сәрәфраз қамәти, сәдаф дәннанлы,
Башындын аяқы әдаб-әрканлы,
Ол хәм мениң киби йүз мың әрманлы,
Көздің қанлы яшын төктидә кетди.

Ләйли, Зүхра, Сәнем янлығ сүүрети,
Туұбы ағашына меңзер қамәти,
Ах дегендә шықан ағзының оты,
Он сәккиз мың әлем яқты да кетди.

Иззәт икрам билән тиләб жәўабы,
Тәўазығлық олуб бериб сәлами,
Ғамзә билән бақыб айған қәлами,
Тамам үстиханым яқты да кетди.

Үстине кийгени атлас қамқады,
Башда түрме, әлде пәрең румалы,
Ашық Зийұар аны көрген заманы,
Арақ сәйлан етиб ақты да кетди.

- ӘЙ НӘЗӘЛИМЛЕР

Бул дүньяда айшы-әшрәт яқшыды,
Кел сапа сүрели, әй нәзәлимлер,
Ашықларға мудам сөхбет яқшыды,
Кел, ойнап-күлели, әй нәзәлимлер.

Ашықты өлтирер ярдың қыялы,
Бийхуш етер татсаң ләбиниң палы,
Хәр бир сөзи әсел киби мазалы.
Кел, сапа сүрели, әй нәзәлимлер.

Қызлар билән болсаң бир қалый жайда,
Айшы-әширәт етсен тилла саранда,
Тамаша етип, бүгин хайт билән тойда,
Кел, дәўран сүрели, әй нәзәлимлер.

Өңирине хәйкел моншақлар таққан,
Айбаты бултты хәм дағларды басқан,
Зийұар айтар мисли дәрьядай тасқан,
Кел, ағзы дуўалы, әй нәзәлимлер.

- БИР ПӘРИЙ

Зәрбәрағ өрилген тилла шашбағы,
Ақыл-хуўшым алып кетти бир пәрий,
Тал-шыбықтай қыпша бели-белбағлы,
Мени ҳайран етип кетти бир пәрий.

Сәйир әйлабан, гезип саатий заман,
Шахсәнем, Ләйлидей жүрип пәраўан,
Жәм болып турғанда бәрше қыз-жаўан,
Саллана, саллана кетти шул пәрий.

Келип хошластылар көзге яш алып,
Мен хәм турдым ерип, балқып босанып,
Шәмшади қамәти зерге жасанып,
Менн отқа яқып кетти шул пәрий.

Хошласып мен қалып, болдым интизар,
Тәнимдә қалмады зәррәдек мәдар,
Мен аның ышқында болдым хоры-зар,
Ақлы-хуўшым алып кетти шул пәрий.

Тынбас кеше-күндиз көзим гирияны,
Болыппан мен аның бағры бирьяны,
Жисмимди өртеди дағы, ҳижраны,
Көзде яшым төкип кетти шул пәрий.

Келмес андай дилбар яқты-жаҳана,
Хүснини меңзеттим хұұри ғулмана,
Дишлери мәселлик ҳинжи-мәржана,
Бу заманда йокдур шундай дилбәрий.

Бу елде көрмедим шуныңдек дилбар,
Кешени ақ йүзи әйләр мүнәўўәр,
Кийген либасының бәри алтын-зер,
Зыя-зулпы екен мүшки әнўәрий.

Йүз әлўан доланур қәддини дүзеп,
Нәзерлеп кирпичин оқ киби гезеп,
Ләйли, Зухра, Сәнем киби хош әдеп,
Бағ-ирәмгә мүнәсипдур шул пәрий.

Хәрким айтур, аңа хәмдәм болсам деп,
Йолыңда жанымды пидә қылсам деп,
Мубәрәк жамалын және көрсем деп,
Тақатым қалмады көргеннен берий.

- БОЗАТАЎЛЫ НӘЗЕЛИМ

Бозатаўлы гүлбинәфша нәзелим,
Әсәлиң хәррени гүлден бездирер,
Кирпиклериң сүзип баққан нәзериң,
Жулдызды жаўратып, түннен бездирер.

Жамалың бир көрип кеттим димардан,
Йүзүмни үгирдим шамси-қамардан,
Өзимни бездирип сабыр-қарардан,
Сабырыў-қарарымды меннен бездирер.

Қумырысқадек қыпша-қыпша беллерин,
Бармақ толы йүзүк-йүзүк әллерин,
Әсел қатқан сүжик-сүжүк тиллерин,
Жыланды жылжытып иннен бездирер.

Фәлекниң ойыны – Жәйхун гирдабы,
Бир тәбәссим етсен көңлимниң табы,
Ышқы ләшкериңниң дәхшәт сәркабы,
Бул аманат жанды тәннен бездирер,

Писте бурыныңда тилла әребек,
Екки қара көзиң екки бәледек,
Үргениш йуртунда бегим Төребек,
Тахтынан тайдырып, елден бездирер.

Көңлим сәдебини бир-бир яздырып.
Қайта бастан гөне дәртим қоздырып,
Капир көзиң мусулманды азғырып,
Бийшара Зийұарды диннен бездирер.

- ТҮСЕР

Ағалар, ярым тәрийпи,
Зулпы янағына түсер,
Сағағына дизсә мәржан,
Ошал буғағына түсер.

Бул жаханә түшмүш лапы,
Әлпи әдепли, әрканлы,
Салланғанда сыя-зулпы,
Ярдың қушағына түсер.

Салып тилла биләзикти,
Қасы-йай, көзи сүзикти,
Шығарса алтын жүзикти,
Қайтып бармағына түсер.

Таққан өңирге моншағы,
Гәўхәрленген тулымшағы,
Алтынлап өрген шашпағы,
Жүрсе өкшесине түсер.

Сөз жайылар елдән-елә,
Сөзлер шығар дилдән-дилә
Пәрўаз етип гүлдән-гүлә,
Барып путағына түсер,

Сәйил етип шықса салланып,
Яр қасын қақса таўланып,
Зийұар айтур күйип-жанып,
Өз-өзиден отқа түсер.

- СӘЎДИГИМ

Бағ ишинде қызыл гүлдек доланып,
Саллана-мәстана келән сәўдигим,
Әнбәр шашы нәзик белә шоласып,
Саллана-саллана келән, сәўдигим.

Ышқы зимистанын мисли яз етип,
Йүришин мысалы қуба ғаз етип,
Бир қайрылып ашығына наз етип,
Арзыұ-әрман билән кетән, сәўдигим.

Тауыс киби жилұа менен бақарсаң,
Ашықлардың жүреклерин жақарсаң,
Тилла хәйкел гәрдәниңе тақарсаң,
Әл қаўсырып, қушақ ашқан, сәўдигим.

Әл қаўсырып, қушақ ашып наз еткен,
Бәлки бес күн ұысалында шад еткен,
Бир көрмесә күйип-жанып зар еткен,
Бағры қан натәўан болған, сәўдигим.

Ылғал етип барсам сениң елиңе,
Қыя бақып турсам нәзик белиңе,
Отырысып әл салыссам әлиңе,
Рухымды пәрўаз етен, сәўдигим.

Сийнемди сийнеңе қойсам бир заман,
Зәрре ғубар қалмас, көңилде әрман,
Шийрин жаным болсын жолыңда құрбан, -
Дегенде жаныма келән, сәўдигим.

Таң шамалы өлпең-өлпең ескенде,
Көңил бәнтин ашып көң иллескенде,
Әл салысып жуўап бергил десем де,
Бағырымны қан етип баққан, сәўдигим.

Пикирим сенсең жатсам-турсам, ойласам
Бирге хайтыў-байрам тойлап шағласам,
Жүз өбисип, әл салысып ойнасам,
Сонда хайтыў-байрам етән, сәўдигим.

Көз ушынан бир қыялап бақышып.
Мыйық тартып, қалем қасын қақышып,
Қараңғыда қармаланып тапышып,

Мақсудымды ҳасыл етән, сәўдигим.

Жулдыз шығып, күн қызарып батанда,
Ғапыл болып, түн уйқыда ятанда,
Түсима енип, таң саз берип атанда,
Уйқыдан хәм бийзар етән, сәўдигим.

Ел жатқанда келип кирсем қойныңа,
Машғул болып мен алдансам ойныңа,
Қушақласып әл салысып мойныңа
Сонда хайтыў байрам етән, сәўдигим.

Толып-ташып дәрья киби аққанда,
Қатар-қатар алтын түгме такқанда,
Наз әйлейип жилўа билән баққанда,
Жанымды жаныңа берән, сәўдигим.

Дил берип дилиңе, бақсам көзиңе,
Машғул болып мен алдансам сөзиңе,
Өпишип әлимни салып өзиңе,
Шүнда хайтыў-байрам етән, сәўдигим.

Әли тарқыналы нәзик миянлым,
Хош пәхим, хош сүүрет, писте дәханлым,
Зийұар айтүр сенсең, мениң хошғажим,
Саллана-саллана гелән сәўдигим.

- ДИЛДАРЫМ

Келүр йол үстиндә мәстана басыб,
Сөзләргә мәжалым қалмас дилдарым,
Йуз мың ғамзе билән көксини ашыб,

Ғеш адамға ойнаб күлмәс, дилдарым.

Барыб йердим сәўер ярдың үйинә,
Бүлбилдәк сайраған шийрин тилинә,
Ғамзә билән бақып айтқан сөзинә,
Әлхасыл нәмәртлер билмәс, дилдарым.

Не әжайып зәнсән шийрин-шәкәр дил,
Бойларың минәсиб белиң қыпша бел,
Ақ йүзиң сәўер яр афтабдин қызыл,
Бийфәҳим ҳеш қашан билмәс, дилдарым.

Үстимизде заман фәсад болубдур,
Ақлымның, хуўшымның бәрин алубдур,
Мусулман, орысқа жәбир болубдур,
Нәйлейин заманым келмәс, дилдарым.

Заманымыз йокдур йигит йүрмәгә,
Ат миниб, тон кийиб дәўран сүрмәгә,
Мендей ғариплерге тағлим бермәгә,
Нәйлейин ҳеш адам шықмас, дилдарым.

- ЯҢЛЫДЫ

Ағалар, ярымның тәрийпин десем,
Туўбы ағаш, аның қадди далыды,
Қулқы, пығлы, халы-аўхалын десем,
Мисли Мәжнүм сүйген Ләйли яңлыды.

Беглер, тәрийп етсем гезген елатты,
Ол елде көрмишем бир пәрийзатты,
Бақсам гүл жүзине әтир, ай бетли,

Жәннет руўқынында тоты яңлыды.

Айтсам тең келмейди әлемнің бәрин,
Хұрлер жолдас емес, десем тәрийпин,
Баян етсем аның исми шәрийпин,
Өткен бир яқшының аты яңлыды.

Аны өз сүнийдің яратмыш субхан,
Йүзи он төрт күнлик айдек нәмаян,
Көрген бийхұш болур аны шул заман,
Сәйил етип беҳиштен шыққан яңлыды.

Қантыў-набат, шахди-шәккәр ашлары,
Қундыздан қарадур аның шашлары,
Зәйин етсеңиз аның қалем қашлары,
Қәтип қәлем менен жазған яңлыды.

Отырышы – тырна, йүриши – ғаздур,
Бастан аяқ тамам ағзасы наздур,
Хош сүўрет, хош әдеп, бир алғыр баздур,
Мысалы, бақышы лашын яңлыды.

Зайығ болур бийўәпаның йүргени,
Айшы әшрет, заўқы-сапа сүргени,
Бир күн алып кетсе малын бергени,
Мисли, қуш қашырған қәлпе яңлыды,

Зийұар айтар, енди не халың кешәр,
Я шу күн, я таңла кәрўаның көшәр,
Саў болсаң басына хәрбир ис түшәр,
Бийўәпа яр паний дүнья яңлыды.

- САДАҒА

Тәрийпи садаға дийейин хан Ханымбийке,
Дүньяның махбубы сендин садаға.
Уғылжан исмиңдүр сен жаным бийке,
Хуб билән нахубның бәри садаға.

Йузиңни бир көрән болурлар бәнде,
Қалмады мәдәрим бул әзиз тәнде.
Нәйлейин дүньяны, мақсуұдым сенде,
Алғәрез, дүньяның бәри садаға.

Өзге қыз-қәнийзек, сенсен – перийзат,
Қыла гөр ғамындын көңилин азат,
Өзиң Шахсәнемнен йүз ҳисса зыят,
Болсын ол Зүлейха сәндин садаға.

Қолдаұлыда – Алма, балғалы – Анар,
Мүйтенде – Ақсулыұ, маңғытта – Гүлзар,
Хуллас кәлам бул дүньяда хәрне бар,
Ол йетти ашықның бәри садаға.

Соркөлде – Ултуұған, етекте – Жамал,
Аржақта – Қаникей, қыпшақта – Орал,
Ноғайлыда – Хәнийпа көрсен қадди дал,
Буларның бәршеси сендин садаға.

Майпозда – Үзилдик, Қаникей билән,
Қыпшақта биз билдик Тыникей билән,
Қаңлыда Жаңыл қыз Қүникей билән,
Буларның бәршеси сендин садаға.

Араллыда атлы Зухрахан билән,
Шықар тамашаға шәўкет сән билән,

Байы-бажбанлары, қазы ийшан билән,
Алты урыұ Қоныраттың бәри садаға.

Дүньяға ҳеш келмес сендей бир дилбәр,
Жүзи он төрт күнлик айдек мүнәўўәр,
Сениң қасыңда жоқ зағша Сәнәўбәр,
Дүньяның бәршеси сендин садаға.

Тийеклиде – Бақыт, ырғақлы – Айжан,
Бақанлыда – Айша, кенегес – Балжан,
Қызы Аралбайдың аты Нурлыхан,
Булардың бәршеси сәндин садаға.

Бессары Нурбийке, Айбийби билән,
Шүйитте Ырысбийке, Жанбийби билән,
Қазаяқлы Жаңыл Хүрбийби билән,
Буларның бәршәси сендин садаға.

Қоса берсем қыятта да қызлар бар,
Ашамайлы қызы Бийбизада бар,
Қандеклиде Жипек деген қызлар бар,
Аларның бәршеси сендин садаға.

Қосқаным жоқ қыят қызы аз болур,
Уйғыр қызы көп ҳийлели наз болур,
Қандеклиде Жипек, Айман қыз болур,
Буларның бәршеси сендин садаға.

Ләйли, Зухра билән ашық Зүләйха,
Шийрин, Фархад, Үзирә Ұамық, Хүрлиха.
Ғилалай, Айсәнем йәне Малийка,
Буларның бәршеси сендин садаға.

Йүзиңни көргеннің йокдур әрманы,

Кыя бақышларың дәртнің дәрманы
Жәмшийднің зүбдәси ол Абдулла ханы,
Хәм Найыб қул беги сендин садаға.

Жәмшийд, Қабул, Аўған, Аймақ, Нәўширўан,
Тилла Қара кетан Қытайы-Қотан,
Хиратның патшасы йәне Қәмиран,
Буларның бәршәси сендин садаға.

- БИЙЎАПА ЯР

Бийўапаны сүйип қалсаңыз дәрдә,
Өртер йүреғиңни ол бийўапа яр.
Басын қошсаң қадириң билмәс намәрдә,
Жаныңа от салур ол бийўапа яр.

Хайтта-тойда жүрсе қыя бақышып,
Өңирине, хәйкел, түгмә тақышып,
Қош әнары бир-бирине қақышып,
Йүргенде сыр ашар ол бийўапа яр.

Бир күн таяр болып, күйеўи келип,
Узатып хәм кетсе елине алып,
Бул ярдын көңлиңе йүз әрман салып,
Йығлай-йығлай кетер ол бийўапа яр.

Нәсип айра түсип сеннен айрылса,
Ишиң-тысың яғып бағрыңды тилсе,
Бирин-бири көрмей әрманда жүрсе,
Йығлай-йығлай кетер ол бийўапа яр.

- КЕЛДИМ

Ылғал етип узақ йерден йол ашып,
Кешлетип мәстана алдыңа келдим,
Сенин ышқы отларыңа туташып,
Ләпте палың шийрин тилиңе келдим.

Қызларның ишинде сенсең сәруәри,
Йүзлериң— қырмызы, маҳи-әнүәри,
Мен сени сәўмишем көргеннен бери,
Хәўес әйлеп қадди далыңа келдим.

Арзыў әйлеп келдим сениң өзиңе,
Қәлем қашың тотыядай көзимә,
Интизарман сениң айтар сөзиңе,
Үмит пенен сениң жаныңа келдим.

Кел сөхбет етели бир қалый жайда,
Рақиплар турса да ах илә ўайда.
Салланып жүрерсең тилла сарайда,
Көңлим сени истәп көрмеге келдим.

- БИЙБИГҮЛ

Қуда хәмири билән дүньяға келдің,
Заўқы-сапа дәўран сүрдің, Бийбигүл,
Серлеп яқшы билән яманды билдің,
Ақлы кәмил, саҳип-тәмиз, Бийбигүл.

Аннан соңра түстиң йурттың көзине,
Тәрийп болдың шайырлардың сөзине,

Бул ялғаншы паний дүнья жүзине,
Жекке сен бир өзін келдің, Бийбигүл.

Атаң аталықты, атың Бийбигүл,
Зибаның шийриндур, йүзлерің гүл-гүл,
Анаң – Хатирадур, жеңгениз – Айгүл,
Мәжнүн етип ақлым алдың, Бийбигүл.

Алтын қос билезик барды дәстиндә,
Көргенлер хызметкер пайыў-пәстиндә,
Күнде той-мереке болур үстиндә,
Сахрада бир шәхри-әзим, Бийбигүл.

Қостамғалы, қолдаўлыны сәрәпраз,
Жүрип көрдим көп елдерде қысыў-яз,
Кийгенлери ласты реңбе рең бияз,
Хеш бири мегземес саған, Бийбигүл.

Дүньяда жанан көп, еместі халы,
Хәр бир қызлар хұр-пәрийден ийбалы,
Метер қызы таза, мәхрем хийўалы,
Бул хәм сендей емес, лапты Бийбигүл.

Көрген арзы шекер, көрмеген хәўес,
Керсен жан жисмиңди әйлейди қәпес,
Бегликти жай қылды маңғыт-кенегес,
Ишре сендей жанан йоқты, Бийбигүл.

Өзиң дана болдың хәм ақылың кәмал,
Бәршениң сулыўы ай жүзлі жамал,
Атқа шыққан ақ маялы Айжамал,
Ол хәм сендей емес, лапты, Бийбигүл.

Қазалы бир қала, Орынбор анда,

Ақлым алды тәрийпинди язанда,
Қырық мың үйли ноғай, шәхри Қазанда,
Табалмадым сендей қызды, Бийбигүл,

Болғанды йәне көп ноғай шәхари,
Оларды жоқ қылды урыс қәҳари,
Сен еурсәң мисли сәдеп гәўҳары,
Дүньяға бир өзиң келдин, Бийбигүл.

Сөзи шийрин-шекер ләбинде қалы,
Аны көргенлердин кетер қыялы,
Хайтта, мерекеде қызлардың ханы,
Дүньяда бир өзиң болдың, Бийбигүл.

Яр дәўраны әйне он төрт яшында,
Хәрким ойнап-күлер теңи-душында,
Айтар Зийұар яр саўдасы башында,
Заманында атқа шықтың, Бийбигүл.

- ТҮШТИ

Арзымны ешиткил, Саҳиб-Назарбек,
Бир ярның саўдасы басыма түшти,
Табмадым илажын шықсам көңилдин,
Мен сендин сорадым бу нешик ишти.

Хәрким тәрийп етәр арзыўлы ярын
Көңилдән шықарур ол намус арын,
Аға дийиб билдим имди хабарын,
Бир ярның қыялы басыма түшти.

Бир неше мен бардым аның, янына,

Қарамай от салды мениң жаныма,
Илажын билмәдим билдирдим сәңа,
Бир ярның қыялы басыма түшти.

- ХАБАРЫН СОРАЙЫН ДИЛДАРНЫҢ КИМДИҢ...

Хабарын сорайын дилдарның кимдин,
Бир күш болуб түшсәм ярнын торына,
Бүлбил болуб барыб гүлинә қонуб,
Әлим ашыб барыб тутсам белинә.

"Ах" десәм тутанур мениң ишләрим,
Қудрәт билән қыйылыбдур қашларың,
Хәр яныңдә тоққуз өрим сашларың,
Сылағанда тушәр ярның белинә.

Пәрўаз етсәм келмәс шул ярым мунда,
Ашық деб шарласам келмәс хәр күндә,
Мени йоқлап ол хәм шарлайур анда,
Ашық болуб йурмән ярның дилинә.

Назлана, мәстанә басып йургәним,
Қызлар билән заўқы-сапа сүргәним,
Бийкар болды ярның йузин көргеним,
Ашық болып йүрмән ярның өзинә.

- СҮЙГЕН ЯРЫМ БАР

Қатып жатқан дәртлеримди қозғаған,
Сен жыласаң менин ахыў-зарым бар,

Жүрегін, жигерін маған жоллаған,
Бұл дүньяда менин сүйген ярым бар.

Қайылман сен ушын отқа күйсем де,
"Ўақ" демеймен яр жолында өлсем де,
Сөйтип, сениң ақ жүзиңнен сүйсем де,
Бәнт болған ашыққа жүрек, жаным бар.

- НӘБИЙРАҒА

Қәлменбайдың қызы молла Нәбийра,
Дуўтарға таққандай жипек тар берсин,
Шайыў-темекиси, қантыў-набаты,
Қурбан ҳайттың алымына зор берсин.

- ҚЫРМЫЗЫ

Бир қыз көрдим Ислам шахның елинде
Көрсен юпқа додақлары қырмызы.
Қызы мусылмандур ҳақның йолында,
Сом-сом алтын шашбағлары қырмызы.

Бир мәҳитабандур қырмызы бәден,
Ышқында зар болды аның көп надан,
Сашы сумбил киби, тиси әнжиман,
Алма киби яңғақлары қырмызы.

Ол жанан бағында бардур бир қәпес,
Қудайым қылмышдур оған бир нәпес,
Жаханға ҳеш келмес ондай зәбердес,

Қашы кәлем, қабақлары қырмызы.

Жерлер ләрзем берер жолға шыққанда,
Таўларда жол берер күлип баққанда,
Сырға салып, тиллә хәйкел таққанда,
Аны салған қулақлары қырмызы.

Бирнешени сусты менен өлтирген,
Жилўа әйлеп өлтиргенин күлдирген,
Салланып жүргенде жолны толтырған,
Қәдем басқан аяқлары қырмызы.

Тилладан геўиши, кийгени атлас,
Аны көргенлердин бәршеси талўас,
Өзи хәм болмышдур қырық қәнизге бас,
Бастан аяқ сияқлары қырмызы.

Сәхәр турып өзи зулпын тараса,
Хайўан қаслап қия салып ораса,
Айна алып ақ жүзине қараса,
Түрмесиниң шашақлары қырмызы.

Көрсең ақлың алар шийрин сөз билән,
Жылўа қылу, қылық етип наз билән,
Әрман йоқ шырмалса алма көз билән,
Саўдагердек төсеклери қырмызы.

- МҮНӘСИП

Атасы ат минген жәхәнға белли,
Баҳалы ат минген жүз бенен елли,
Қуда дәрғаҳында заманы келди,

Жорға минди жал кекили мүнәсип

Аға Юнис киби туўған анасы,
Жеңгеси Хияттың махсымзадасы,
Заманында ерди қыздың ағасы,
Әзизадай хызметкери мүнәсип.

Он төртте, он бесте сорсаң яшлары,
Жайынан шекилен қыя қашлары,
Ҳинжи маржан дизип өрген шашлары,
Сыя шашы ақ көксине мүнәсип,

- АМАНБА

Жағалтай елинен келген жанларым,
Әжекеңнин ахыў зары аман ба?
Бүлбиллер сайраған шәмен бағларым,
Бағ ишинде қызыл гүллер аман ба?

Арқыратып бедеў минип шыққаным,
Тазылар жуўыртып, кекмар шапқаным,
Кезиие көз түсип қаслар қаққаным,
Арғын түскен жана-жаным аман ба?

Қыпша белин, ақ жүзлерин қушпаға,
Ярдың қушағында шағлап йошпаға,
Умтылады пәрўаз етип ушпаға,
Бул жақты жаҳанда Гүлжан аман ба?

Күйгенимнен атын қойдым Гүлжан деп,
Пида болсын яр жолында бул жан деп,
Түнде аспанда ай, мәҳи шолпан деп,

Жүрген мениң сәўер ярым аман ба?

Ядымда тур яр қойнында жатқаным,
Палын сорып рәхатке батқаным,
Дүньяның ләззетин излеп тапқаным,
Булжымас ўәделес ярым аман ба?

Ер жигиттин жарасығы яр деген,
Мерекеде көрип, "үйге бар" деген,
"Болып жүрмен саған ахыў зар" деген,
Көңил берген қарийдарым аман ба?

- ГҮЛЖАН

Гүлжан болған едиң сүйген жананым,
Енди сол муҳаббат өтти сәўдиким,
Орынланбай қалды әҳди-пайманым,
Ўғдәләр ҳәм ялған болды, сәўдиким.

Итибар болмады сиз бенен бизде,
Мени қойып кеттиң дәртли етип изде,
Ериксиз узатылып хожаға гүзде,
Сүймесиңе басты қостың, сәўдиким.

Дилбарым деп көңил бердим өзиңе,
Уәфалар қылмадың айтқан сөзиңе,
Сен кеткен соң Әжинияздың өзине,
Сениң жоғың жүдә өтти, сәўдиким.

Не яман дүньяда – айралық ямап,
Ярыны алалмай қалған дым ямап,
Баяғы жайлаўдан өтсем ҳәр заман,

Түшәрсән ядыма мениң, сәўдиким.

Сениң менен бирге жүрген жерлерим,
Өткенде түседи соған көзлерим,
Көрей десем сонда басқан излерим,
Оны да шаң басып қалған, сәўдиким,

Ашықтың хошлығы шийрин тил билә,
Бүлбилдің хошлығы қызыл гүл билә,
"Сиз хәм бизиң билә, биз хәм сиз билә>, -
Дийип бизге ўәде берген, сәўдиким.

Бир жигиттей бардур дедим бардашым,
Малым аз, бар ерур қәўми-қардашым,
Мал таўып берермен саў болса башым, —
Сол сөзим тутпады атаң, сәўдиким.

Еле хәм болса аҳы-зарым бир өзиң,
Ядымнан шықпайды шәккердек сөзиң,
Қашан бир көринсе көзиме көзиң,
Сонда қутыларман ғамнен, сәўдиким

Яне хәм язайын сизге бир мысал,
Пәрийзадым бул сөзиме қулақ сал,
Хәр бенде де болур хәр түрли аўхал,
Көрген аўхалларды айтай, сәўдиким.

Қыдырып жүр едим Қаўан бойында,
Сени көрсем деген болып ойымда,
Бир аўыл тур екен мениң жолымда,
Қонай деп қайрылып бардым, сәўдиким.

Бир үйге бардым мен болай деп меҳман,
Атны байлап кирдим үйге шул заман.

Бир кемпир буйырды келиним Гүлжан,—
Үйге отын алып кел деп, сәўдиким.

Сол ўақытта еситип сениң атыңды.
Көрер болдым дедим көңил шадымды,
Ҳақ, муяссар етер, еситип дадымды,
Көрей деп йўзинни турдым, сәўдиким.

Ойладым шул үйде мен сени бар деп,
Ол үй сениң бир жегжатың шығар деп.
Гүлжан деп айтқанға сениң атың деп.
Мениң кеўлим саған кетти, сәўдиким.

Сонда отын алып келди бир қатын,
Бир сәпли аяқ, билмес ҳеш нениң затын,
Жаңа зордан сөнген жүректің отын,
Қайтадан жандырып кеттиң сәўдиким.

Атыңды еситтим де, көрмеді көзим,
Сол ўақта бир ҳалда болдым мен өзим,
Айта берсем әда болмас бул сөзим,
Енди қысқартайын сөзди, сәўдиким.

Ҳажинияз ярының кейнинде қалып,
Изиңнен йете алмай қалған бир талып,
Бул сәламды биреў апарар алып,
Бастан аяқ оқытарсыз, сәўдиким.

- ДИЛБӘРИМ

Сағынып, сарғайып, жазған хатыңды,
Жиберген моллаңдын алдым, дилбәрим,

Хаттан оқып Гүлжан деген атыңды,
Өзиңди көргендей болдым, дилбәрим.

Айралықтың сырын ашты қағазың,
Өли едим, тирилтти жазған баязың,
Соннан бәхре алып шықты ҳаўазым,
Жисмиме жан кирди яне, дилбәрим.

Хатың келип, қыс күнимди жаз етти,
Бағрымды жибитип, муңлы саз етти,
Ышқ отлары бирден жанды, ўаз етти,
Бәрекелле ақлы ҳуўшыңа, дилбәрим.

Хәр қайда болсаңда мениң ярымсаң,
Ҳаққа йығлап тапқан интизарымсаң,
Хәсте болсам дәўа болар дәримсең,
Сеннен басқа ҳеш кимим жоқ дилбәрим.

Ара дәш болса да, мен дөнмем сендин,
Шын ашықпан, гүман етпе сен мәндин,
Арттырып сөз жазба бундан сон шендин,
Сәндин өзге кеңил хош жоқ, дилбәрим.

Қудай қосса қосылармыз бир заман,
Соннан басқа ҳәзир бизде жоқ әрман,
Хатың болды мениң дәртиме дәрман,
Кешикпей барарман сабыр ет, дилбәрим,

Көңлим жәм болмай тур депсең сөзиңде,
Ол сөзиңниң парқын билдим гезинде,
Хат жазып тураман етпеймен кенде,
Өзиңе өзиң тәселле бер, дилбәрим.

Бизге де, сизге де болып тур обал,

Бул сөзиме пәрийзадым қулақ сал,
Бәндениң басына түсер түрли хал,
Хәр истиң ахыры болсын дилбәрим.

Сениң билмей бизиң елге келишиң,
Сапар шыққанымды соңыра билишиң,
Сен өзинди мәңа рәўа көришиң,
Ашықлыққа дәлалатдур, дилбәрим.

Мениң ушын болма зарыў-сәргиздан,
Дәртимди қозғамай отыр шадыман,
Талабымды болып барсам мен аман,
Мақсетке жетермиз бир күн, дилбәрим,

Өзим барда бола берди иркиниш,
Пайдасы жоқ қылған менен өкиниш,
Хәр нәрсени ойлай бермей тур тыныш,
Өлмесем барарман елге, дилбәрим.

Шадлықта тут, мәрт бол хәр иске дайым,
Мени келмейди деп шегипсең уўайым,
Яр болса бизлерге қәдир қудайым,
Бир күншелли болмас хәсирет, дилбәрим.

Қайыл қалдым сениң айтқан сөзиңе,
Ах-ух пенен дағ салмағыл жүзине,
Хәр бир исте мәртликти ал өзиңе,
Көрисермиз, хош болып тур, дилбәрим.

- БАР ЕНДИ

Ышқ отына түшкен жигит мәрт болар,
Шеккени күн-түни ах-хәсирет болар,
Ашықлық дегениң яман дәрт болар,
Тәўеккәлди бир аллаға қыл енди.

Көп қайғырсаң көзлериңе нәм толар,
Думан басып жәҳан жүзи зәң болар,
Қызыл жүзиң зағыфрандай рәң болар,
Сәўер ярым, менин фәндим ал енди.

Ашықлық ямандур жүзиң солдырур,
Ышқына төзбеген дәрттен болдырур,
Сырласпасаң ишиң толып өлтирур,
Биз бенен мудама сырлас бол енди.

Ах мени ярым деп пәрияд әйлеме,
Берк әйле кеўлиңди нашад әйлеме,
Яқшыны нийет қыл, яман сөйлеме,
Бул сөзди ядыңа яхшы ал енди.

Ғайры менен босқа үлфәт болмағыл,
Өзиңе хәм маған қайғы салмағыл,
Менде басқа яр йоқ гүман қылмағыл,
Мен сениң ярыңман тахиқ бил енди.

Сен мениң хәк қосқан сәўер ярымсаң,
Ялғаншы дүньяда хәрне барымсаң,
Кеше-күндиз мениң интизарымсаң,
Шын ашықпан буған инан сен енди.

Қосқай дийип бир алладан тилермен,
Ышқың фырақына дайым шүмермен,
Тахир киби хәр қыялға дөнермен,
Зийўәринди хайран етпей тур енди.

- ХИЙЎАЛЫ ҚЫЗ

Аға, беглер бир қыз көрдим,
Хаслын сорасаң Хийұалы қыз,
Ақ йўзи айдек мунәўўәр,
Хүсни жамалы әгла қыз.

Қөксинде бар жуп анары,
Билмән өзи кимнің яры,
Мойнында алтын тумары,
Болғанлықтан бақалы қыз.

Шолпан туўар, таңда атар,
Сәўлеси әлемни тутар,
Мен билмәнем, кимге бақар,
Қара қашлы Хийұалы қыз.

Дерсең өзи таң йўлдызы,
Жаныңды алар қара көзи,
Ядтан шықмас айтқан сөзи,
Лақабы аның – Хийұалы қыз.

- НЕГЕ КЕЛМЕДИҢ?

Қәлем қашлы хош қылықлы нигәрим,
Ақ тамақ, қыпша бел сүйикли ярым,
Бул дүньяда ашық болған инкарым,
Зары гирян етти, неге келмеди?

Жолыңа қарайман ертели-кешли,
Күннен де шырайлы, айдан рәуишли,
Ай жүзлим, пал сөзлим ақыллы, если,
Инкарым, дилбәрим, неге келмеди?

Қатарынан артқан ақыл хәм ойы,
Сәуірдей келискен қәўмети, бойы,
Жүргенде көринбес онын тен-тайы,
Бас қосқаным лалазарым келмеди.

Келбетли, жәхәнда табылмас теңи,
Бирақта онда жоқ дүньяның кеқи,
Адамгерлик адамдадур кеўилли,
Зийұар тәрийп етти, айым келмеди.

- БАРСАҢ БА?

Күйген жүрегимди хандан әйлеме,
Бул тәрки дүньяда жаным барсаң ба?
Бул ашық кеўлимди зиндан әйлеме,
Болмаса сахрада ярым барсаң ба?

Сенсиз мениң аппақ сийнем күл болды,
Пырағында күйдим, тәним күл болды,
Көзлериме қызыл шеңгел гүл болды.
Бул тәрки дүньяда жаным барсаң ба?

Пырағында аққан мениң көз жасым,
Көзимнің жасларын сүритпес ғардашым,
Билсек ғәрипликке түсти бул басым,
Бул жанымның димәдары барсаң ба?

Ашықлықтық қәдирин сен билмесең,
Жүрек, бауырым күйер, көзге илмесең,
Қападаман, ярым күнде келмесең,
Жанымның әрамы ярым барсаң ба?

- ҚЫЗ ОРАЗ

Атасы Әбил кәткуда, молла Тәжидур ағасы,
Зербарақ алтын қуйылмыш таққан аның сырғасы,
Кийгени жәннет ишик, қундыз тутылмыш яғасы,
Хайт-мереке, тойға шықса бәрше қыздың ағласы,
Бәршәдин ағла сениң хұсни жамалың, қыз Ораз.

Ғарға баласы ойнамас көлдеги қоңыр ғаз илән,
Отырышы мегземиш туғрыда қонған баз илән,
Қарсы алур мийман келсе шайы-сәўбет саз илән,
Көргеннің ышқыны алур нешше әлұан наз илән,
Бәршедин ағла сениң хұсни жамалың, қыз Ораз.

Алтын хәйкел, гүмис шытақ өңир моншақ таққаны,
Атадан қасыл туұыпдур, хәммелерге яққаны,
Айжамала мегземиш үйден керилип шыққаны,
Көкирегіңе ойлар салур қыя-қыя баққаны,
Бәршедин ағла сениң хұсни жамалың, қыз Ораз.

Хәр йигит қалта жиберсе, толтырыплар шай салур,
Үстине келсе ғанийми, қайсы биріден тайсалур,
Әгәрки келсәләр меҳман, әлин қаўсырып қарсы алур,
Барыны меҳмандын аямай, дәсүрқанын кең жайур,
Бәршедин ағла, сениң хұсни жамалың, қыз Ораз.

- ОЯН

Ныспы шәб келдим қашықа, назлы жәнаным оян,
Шам-шырағ яқтым башыңа, нуұры әнұарым оян,
Көзләримнің рәушаны, ол махы табаным оян,
Йолында зар әйлеген, әй мисли әфғаным оян.
Мен сениң келдим қашыңға рәхим ет, жаным, оян.

Буұ сәхәр бағыңа келдим, биймәхәл йолға түшип,
Ўәдеме йетсем дийип, гәхи жүрип, гәхи ушып,
Бийхабар сиз ятыпсыз, алтын түгме бәнтин шешип,
Кеўлим истер кирмекти, жәннет киби қойның ашып,
Қойма бунша зар етип, көзинди аш, ярым, оян,

Сайла сүнма әлиң, асмана питкен ая сен,
Посты ләттеңни сүдрәмә, ўыслат олынмас жая сен,
Гәр сени сақпан илә, атса ҳаўаға мәйләтен,
Әхтимал түшсәң келип, теңиз тейинде лая сен,
Ашығың мәттал болып, башыңда тур, ярым оян.

- БЕРИ КЕЛ

Ай – әлифтек, наз етип, хәйкелни таққан бери кел,
Бе – буралып, саз етип, қашыны қаққан бери кел,
Те – туташып от киби, қыя баққан бери кел,
Се – сәнә айтып тилийдин паллар аққан бери кел,
Жим – жанымды өртеийип, отларға жаққан бери кел.

Ха – да ҳалым көргизип тур, тәнде жаным сенде дур,
Хий – қыялың кимде дур, бәлки қыялың менде дур,
Дал – даўа тапмас бул дәртим дәртиме дәрманда дур,

Залы заўқым, қасте жаным, көңлиме әрманда дур,
Реҳи – румалын қолға алып, қыя баққан бери кел.

Зөҳи зейним кетип, келмекте болдым қашыңа,
Сын – сыядек қашларың, ҳинжиў тизилмиш шашыңа,
Шын – шәккәрдәк ләблерин, баллар қосылмыш ашыңа,
Сад – сапа сүрмек ушын, пәрўанадурман башыңа,
Зад – зар йығлап келдим, пәрўана баққан бери кел.

Тайы – тақат қалмады көргән заман басқан изиң,
Зай – зулым әйлемесин, шийрин қәлам айтқан сөзиң,
Айны әләмдек болып, рәўшан киби баққан йузиң.
Ғайни – ғәзеп қылмасын, жәллат киби бақса көзиң,
Фе – пана болған жаҳанда, интизарым бери кел.

Қап – қарарым болмады, қалдым изинде бийхабар,
Кеп – кәмалыңа келдиң, пишкен төсинде қос әнар,
Ламы – лағлы, ләблерин, болдым сүймекке интизар,
Мийм – мәнийдек, бийшара йығлап изинде зар-зар,
Нун – набатдек ләблерин балдан қосылмыш бери кел.

Уаў – ўапасыз дүньяда ўәдеңди берип еттиң дүзип,
Ҳе – ҳәниўз неше сени излеп тапалмадым гезип,
Лам – әлипдек ләблерин, көксиң қош анарың үзип,
Я – яйдәк қашларың, оқ кирпичиң бағырым езип,
Мыйық берип, жилўа етип хәр яна баққан бери кел.

- АЙ ӘЛИП

Ай – әлип ким, ақ йүзиндур айни әләм әнўарий,
Бе – белиң қыпша дилбар, көз ғанаң шаҳла ўәлий,
Те – тисиндур дана-дана ләблериниң палларый,

Се – сорып шийрин ләбиң қанадурман, әй пәрий,
Жым – жамалың көрмегенше, зары гирян Зийұарий.

Ха – хая шәрмим кетипдур, тыйғы жәлладың билән,
Хий – қыялымнан адастым данайы қалың билән,
Дал – дауа дәрдимге таптым, ләптеги палың билән,
Зал – зехним хош етерлер нақшы дәнданың билән,
Ре – раұаж етти мени көксиндеги хәйкеллерий.

Зе – зайық болма, пәрий, сен зәрре мендин ақыл ал,
Сын – сия зулпиң тутарға қалмады хеш менде хал,
Шын – шараблы ләблеринди мен ишерге биймәләл,
Сат – сабыр әйлейин, ышқыңда еттим ақлы лал,
Зат – зайығ болма, пәрийүәш набәлентке мудамий.

Тай – табың хош мұлайым, хош тәкәллум, хош әдеп,
Зайы – залым өңириңе мәрүәр мунаққашыны безеп,
Айни – ақылымды алып, әлгимдеги қалан сәдеп,
Ғайни – ғамзең көксиңе ярашады хуп әжеп,
Фе – фәрең румал тур, гүл йүзинде гүлшәний.

Қап – қапақ қашың қақарға қақышан сүмбиллерин,
Кеп – кирпич көзлериндур, тийғы жәўхар тиллерин,
Лам – ләбиң шийрин-шекер, мен бағара бұлбиллерин,
Кеше күндиз тартты мени ышқы көңил-диллерин,
Нуп – нәпис қамқаны кийген шахсуұарым, кел берий.

Ўаў – ўәдеңде барма, хәй, нигарым, бер хабар,
Хе – ҳилалы хижриден хәсиреттемен шамыў-сәхәр,
Ләм – лағлийдек ләбиндин мен ишерге биймәләл,
Мийм – мұнасиб болыбан ашықлара берме хазар,
Я – ядыңа түсерме мен кибий хәмдәмләрий.

Мен аның ўаспын язарға әлиме алып қалем,

Жилұасы жанымды алған, ол нигарға көп сәлем,
Тоты яңлы хәйәти, хаўазы хош, шийрин қәлам,
Зәр – сия, қалемнен намаңыз еттим тамам,
Зайығ олмас деп, дәметсе, қалалыдан мийнетий.

Бұлбили гөя болып қондым гүлиңнің басына,
Шунки ярым жеткен екен әйне он төрт яшына,
Сәрсәбизден суў берилмиш дана-дана шашына,
Набатты биймаза деп, шәккар қуйыпты ашына,
Бұлбилдек пәрўаз етиптур, берсе жуўап жолдасый.

АЙРАЛЫҚ ХӘМ ЕЛ-ЖУРТ ХАҚҚЫНДАҒЫ ҚОСЫҚЛАР - ЕЛЛЕРИМ БАРДЫ

Сорасаң елимди Қожбан бизлерден,
Қалпағы қазандай еллерим барды.
Қәте шықса, кешириңлер сөзлерден,
Қытай, Қонырат атлы еллерим барды.

Жайлаұым Үргениш, арқасы – теңиз.
Жаўырыны қақпақтай маллары семиз,
Рухсатсыз бир-бирине салмас из,
Бирликли Қоңырат еллерим барды.

Табылады излегеннің кереги,
Көлинде бар қасқалдағы, үйреги,
Қуўлары, ғазының пүтин бүйреги,
Дүньяның аңлары көлимде барды.

Өтирикти ырас етип айтпаған,
Туўры жолдан бас кетсе де қайтпаған,

Нәмәхрәмди җасла жолдас тутпаған,
Аты қарақалпақ еллерим барды.

Сөйлегенде шекер етер сөзинди,
Көргенде биймағрур етер өзинди,
Бахары тойдырар еки көзинди,
Ләйли, Зүләйхадай қызлары барды.

Сүйрик саўсағында периўза йүзик,
Беллери қыналған бир қысым нәзик,
Хәр қолында алтын-гүмис билезик,
Салланып мәс гезен қызлары барды.

Атқа шыққан ашамайлы-қыятта,
Қолдаўлы-мүйтениў – барлық Қоңыратта,
Қытай-қыпшақ, кенегесиў манғытта,
Ат көтермес белли беглери барды.

Гүдары белбеўи дизеге түскен,
Бойы ақ теректи аралап өскен,
Ғаным көрсе қайнап дәрьядай йошқан,
Қалпақтың қалқанлы жигити барды.

Беллескенде хан палўанын қоймаған,
Күш-қарыўы бир бойына сыймаған,
Шақырмаса мерекеге бармаған,
Қоныраттың гүжектей палўаны барды.

Ядыма түскенде кеўлим өскен,
Көзим көрмегенше көкейим кескен.
Жылында мийўелеп үш ирет пискен,
Аты сүтилмектей жемисим барды.

Сәрхаўыз бойында саялы терек,

Жесең тил үйирген әселиў пәлек,
Қырында қызарып пискен геўирек,
Қаўындай мазалы жемисим барды.

Мал ийесин табар, сөз тапса жүйе,
Шөбинде шәфәт, қусында кийе,
Теңиз етегинде болар қаншийе,
Булардың бәршеси елимде барды.

Көрмеген ҳайранда еслери танар,
Үргениш наққашы мақбари минар,
Бағларымда бисяр алмайыў-анар,
Ҳесапсыз мазалы мийўеси барды.

Жилўа таслап ҳәрне барын саз еткен,
Жигитлердиң кеўлин бәхәр, жаз еткен,
Қасын қағып жилўә билән наз еткен,
Бағлардың ишинде қызлары барды.

Мен бүйерде жүрген иши зәрдели,
Ел журтты көрмеген ағыр дәрдели,
Кеўлимниң хошы жоқ мен ҳәм бир дәртли,
Айтсам иште толған ҳәдийсим барды.

Несип айдап сизиң еллерге келген,
Ким жақсы, ким жамап парқыны билген,
Ҳәр не барын сизге баян әйлеген,
Қалпақтың Кәмийне Зийұары барды.

Қалпақ – қарақалпақ деген мәниде (таярлаўшылар)

- КӨҢЛИМ МЕНИҢ

Аға, беглер, көңлим йетим,
Ашылмас думана меңзер,
Бир басымдағы ҳәсиретим,
Гирдаблы уммана меңзер.

Өмиримниң қасри йықылған,
Ығбал кәсасы төкилген,
Хатсыз, қәлемсиз шекилген
Еир әжеп деўана меңзер.

Дәртимниң жоқ ҳеш даўасы,
Бузылды көңлим Хийұасы,
Үмидұар инсан дүньясы
Шәўкетсиз дәўрана меңзер.

Арзыұлар кезгүси сынған,
Суўлар әсбек болып тынған,
Йетим көңлим байғуш қонған,
Бир көшки-әйұана меңзер.

Ашық – ярсыз, бүлбил – гүлсиз,
Кийик – шөлсиз, сона – көлсиз,
Зийұар айтур, йуртыз, елсиз
Адам бир дийұана меңзер.

- ДӘЎРАН БОЛМАДЫ

Сәнемлер қолында тилла саз едим,
Хәўижге келтирер жәнән болмады.
Туғырымда талпынған алғыр баз едим,
Қәлпе-сәйядларым маман болмады.

Өмир берсе иши-тысы әрманлы,
Не дәркар сүрмесен беш күн дәўранды,
Шөллерде йүгүргән ахыў-жәйранды
Саяд алған шенли дәўран болмады.

Әлип қәддим далдек болып бүгилди,
Көзлеримнен қанлы яшым төгилди,
Жол бойына үйген ҳасыл йүгимди
Базарға елткендей кәрўан болмады.

Дәрек йоқ ушырған қуба қушымнан,
Базарым тарқады ерте пешиннен,
Қәрўан өткен ўақта мениң тушымнан
Қөңил мүлким жолға әнжам болмады.

Сырым паш етмедим ҳәргиз ҳеш кимге,
Ситәмкәр әйледим жанға беш күнде,
Гүзар дәрбентине қурған көшкимде
Дәртимди дәртлесер ҳәмдәм болмады.

Дүнья бир көрсетип Ләйли жамалын,
Алды кетти пикри-зикри қыялым,
Қырман таяр ўақта бермей шамалын,
Шамал берсе, атар қырман болмады.

Бүлбилди зар етип шәйда гүлләрә
Мәжнүндек айдабән шөлден шөлләрә,
Несийбим көп шашып ғайры елләрә,
Шөплеп болдым десем, тамам болмады.

Менде ўатан болды елатсыз қалған,
Бағларынан бүлбил ушып, зағ қонған.
Зийұар дер дүньяға келгеним ялған,
Менде бир бийқайғы заман болмады..

- БАРДУР

Беглер тәрийп етсем қалпақ йуртыны,
Хуп әжеп тамаша еллери бардур,
Ариф болып ҳақ йолына еришкен,
Мүршидиұ мүкәммәл пирлери бардур.

Қыры дийқаншылық, суұы-сәмәкли,
Хәр жерде кәни бар көрсең нәмәкли,
Ғазлы, қасқалдақлы, көли-өрдекли,
Йери мурғызарлы көллери бардур.

Бардур қыз-жаұаны қашлары кәман,
Йузин таққас етсең хұршийди табан,
Аны көргенлердин ақлыны алған,
Ләйли, Зуләйхадай хұрлери бардур.

Қыз-жаұаны бардур әдеп-икрамлы,
Сәдептен дәндәнлы, күштек дәханлы,
Шийрин шекер сөзли, сүшик зибанлы,
Сәнем киби қыпша беллери бардур.

Бардур перийзады алма янақлы,
Леби пистә шәкәр киби додақлы,
Қумар ала көзли, бадам қапақлы,
Зүхрә киби сүшик тилләри бардур.

Алма көз әреби атдур мингәни,
Көйләкшәси зәрбап, алтын йүгәни,
Пайтабасы үштоп, атлас кийгәни,
Бай уғлы байбәтше беглери бардур,

Йигит гезер даўам қыш билә язы,
Әреб атлар минип әлгинде базы,
Изинде қулақы, шашақлы тазы,
Сағрысында зәрбап жүнлери бардур.

Йигитлери бардур Рүстем сыпатлы,
Горуғлыдек әреб атлы, хайбатлы,
Дәўлетиярдек шүжәәтли, ғайратлы,
Кескир қылыш, қамар тонлары бардур.

Йигитлери бардур Рустәми дәстан,
Қахәр етсә, душманны қылырлар йексе,
Хайбатыдан дитрер Хажар, Хиндистан,
Гөруғлыбек киби ерлери бардур.

Баҳадурь бардур йүзге сәра-сәр,
Худадын өзгәдин қылмас қаўәтәр,
Йүз йигитке, тәнха өзи барабар,
Хәзирети Әлий киби шерлери бардур.

Искәндәр Зулхарнайын киби дәўранлы,
Хәзирети Сүлейман киби пәрманлы,
Данышманд нүктәдан шийрин зибанлы,
Молла Мамут деген беглери бардур.

Мингени әреб ат мойны ғылшақлы,
Жүнлери зәрбаптан алтын шашақлы,
Мөхир бар қолында тилла пышақлы,
Арзы аталық деген беглери бардур.

Бир күнде атлас тон кийен мың әлўан,
Рақиблерә салған қайғыў ғам думан,
Бир күндә йүз тилла ўазыйпа алан,

Сержан найып деген беглери бардур.

Артық бийи, Шамурат йәнә Қарлыбай,
Қалмәмбет, Ермамбет, Хәсен, Абылай,
Төренияз бий және Хәким, Нурлыбай,
Бели ақ пышақлы беглери бардур.

Бажы-хыраж алур Жәмшит, Хираттан
Ташкент, Жангент, Дижлә, Ходжент, Пираттан,
Атының қазығы беш йүз манаттан.
Қабыл беглер беги беглери бардур.

Төремурат бийиұ, Сапарниязы,
Қәдирберген, Садық хәм Абылғазы,
Айтса әда болмас Хажыниязы,
Бес жүз мәхирдарлы бийлери бардур.

- БОЛАДЫ

Таұ басынан ақса ақыш,
Төменини сел қылады.
Йоқшылықтан аққан көз яш,
Румалымды хөл қылады.

Бу нә қайғы, бу не думан.
Болалмадым дәрттен аман,
Ишпей шарап, шегип әфған,
Ақлы-хуұшым лал болады.

Дәртлерим күн-күннен бетер,
Зар йығлайып күним өтер,
Залым пәлек бизге не етер,

Қашан мақсет хал болады.

Йүре алмадым ойнап-күлә,
Мәжнүңдейин шықтым шөлә,
Кеше-күндиз қайғыў билә,
Әлиф қәддим дал болады.

Дәртим артар дәмбедәмдин,
Қутылмадым хәргиз ғамдын,
Мәдәт истеп аллам сендин,
Көзде яшым сел болады.

Әжинияз дер менин атым,
Йетмес аллаға фәриядым,
Иште лаўлап жанған отым,
Өшпегенше мин болады,

- БОЛУР

Қара дағның уша башы,
Қарлы болур, қарсыз болур,
Бир хош йигит йад елләрдә,
Маллы болур, малсыз болур.

Бәхәр өтип, келсе язлар,
Сәлланышар сәрўи назлар,
Ғаңқылдашан қуба ғазлар,
Көлли болур, көлсиз болур.

Хорезмдә қалды жайлар,
Шекәр олдым ахы-ўайлар,
Тағ башынан ақан сайлар,

Селли болур, селсиз болур.

Кәрұанлар кешәр шөллердә,
Сухсурлар ушар көллердә,
Бир хош йигит йад еллердә,
Тилли болур, тилсиз болур.

Йад еллердә хош йигитлер,
Йуракинә салмақ дәрдрә.
Мойны қулаш әреби атлар,
Яллы болур, ялсыз болур.

Арзыұ әрман пәлек иши,
Тынбай ақар көзим яшы,
Йад еллердә йүрген киши
Йоллы болур, йолсыз болур.

Кимә айтай арзыұ-қалым,
Көнлимдә көп қыйлы-қалым,
Өткен өмир – мақы-салым,
Белли болур, белсиз болур.

Ғәриб Зийұар күндә ағлар,
Йүрәкимдә шокдур дағлар,
Рәнбәрәң ашылған бағлар,
Гүлли болур, гүлсиз болур.

- ИШИНДӘ

Хәр хош йигит саұаш күни,
Доланур майдан ишиндә.
Мәрд билә нәмәрдниң парқы,

Билинур мәйдан ишиндә.

Болур өз ишине пухта,
Бедәўдин айырма нокта,
Нәмәрдләр қулағы ақпа,
Ешитмес мәйдан ишиндә.

Қайғыў-мехнәт болды ярым
Шықмас көңүлдин ғубарым,
Кеше-күндиз ахыў-зарым,
Қалыбман ҳайран ишиндә.

Гездим ғәриплик йолында,
Ғарқ болуб шәмшә көлиндә,
Юсупдәк Мысыр елиндә,
Қалыбман зиндан ишиндә.

Алла салды бейлә, йола,
Хәркимсәдин қылмаң кийлә,
Мәжнүн киби шықыб шөлә.
Қалыбман гирян ишиндә.

Шох ишләр кешти башымнан,
Сел болды көзлер яшымнан,
Айрылыб теңи-душымнан,
Қалыбман ҳайран ишиндә.

Шабан минип, шаңда қалма,
Еки берип, бирин алма,
Бийұапаға көңил берме,
Қалурсаң әрман ишиндә.

Ғәрип Зийұар қылма гирян,
Ҳақ өзи болғай мехрибан,

Қушарсаң хур илә ғулман,
Жәннети ризұан ишинде.

- МЕҢЗЕР

Ўәлий көңлим қайнаб ташыб,
Харлаған булаға меңзер,
Дағ башынан ағса ағыш,
Сел киби ташғана меңзер.

Түшсә яда өтән күнләр,
Ағзымдын шыққан ушқунлар,
Хорезмдә йүрән күнләр,
Заўқы-тамашая меңзәр.

Қалдым айралық дәрдиндә,
Баш қойуб ғамның гәрдиндә,
Хәр ким өзиниң йуртында,
Дәўлетли султана меңзәр.

Айралық мәйин ишәнләр,
Йуртынан айра түшәнләр,
Дәрьядәк қайнаб йошанлар,
Көнлиндә уммана меңзәр.

Хәр хош йигит өз шағында.
Қызлардың ышқы ўағында,
Бүлбил гүлниң бутағында,
Беш-он күн меҳмана меңзәр.

Азарын шектим йирақдын,
Мурадым истәдим ҳақдын,

Өртәниб дәрди фирақдын
Йолында пәрўана меңзәр.

Машғул болдым дүнья билән.
Шийрин жана салдым тәбән,
Хорезмдән биргә келән,
Дәрдимә дәрмәнә меңзәр.

Зийұар айтур тилдә барын,
Ешит аллам, ахыў-зарым,
Хорезимниң бир хабарын,
Билмәйин хайрана меңзәр.

- ЕНДИ

Залым пәлек зулымын билән,
Қылдың бизни хайран енди.
Ғафыллықдын үмирим өтди,
Қалды йүзмың хижран енди.

Мине, қазан урды бағым,
Көкәрип шыққан йашлық шағым,
Көз алдымда булдур сағым,
Көкирәгим әрман енди.

Елимни айтдым хәр йәнә,
Өзимни салдым хижранә,
Табмайын дәрдә дәрмәнә,
Болдым шу күн хайран енди.

Сыр бермәдим хәр нәмәрдә,
Гүл йүзимә түшти пәрдә,

Қаўми-қардаш яд ерлердә,
Йүрек бағрым бирьян енди.

Йүрмә намәрд йолдаш билә,
Йуўма йүзиңни яш билә,
Өмир өтирсәң хош билә,
Ақыры соңы ойран енди.

Яры-дослар, сүриң дәўран,
Йүрәкдә қалмасун әрман,
Ақырында қыз ўә жәўан,
Қылуи бир күн әрман енди.

Ялан дүнья өтер, кетәр,
Душман аяқыңда ятар,
Әжел бир күн шараб тутар,
Сүд әнләмәс, гириян енди.

Гәҳи йығлап, гәҳи күлдим,
Яман ишләрдин шекилдим,
Зийұар айтур, мен игилдим –
Халдин тиләб ийман енди.

- ЕЛДИ КӨРЕР КҮН БАРМЕКЕН?

Арзыў әйлер көңилимиз өз йуртымызға барғалы,
Ярыў-дослар хәм қәдирдан билән бирге жүргели,
Рәҳим әйле, патшахым, елге жеткер сен мени
Я илахим, елимди көрер күнлер бармекен?

Хақ әзелде әйлемиш ошбуў йүриш бизге несип,
Ярыў-достан айрылып, қайғы-думан басқа түсип,

Бирге жүрген қызыұ-жаұан, яр-яран менен көрисип,
Яр билә хәмдәм болып, жүрмеге күнлер бармекен?

Сақлағыл, пәрұардигарим, биз бул ғарип бәндәни,
Билменем меҳман етипсен нешше күн жан тәндеги,
Малыұ-мүлким, хәрне барым тапсырдым мен тәңирге,
Билменем, пәрұардигарим, елди көрер күн бармекен?

- АҒАЛАР БИР ҚУС ҚАШЫРДЫМ...

Ағалар, бир қус қашырдым,
Қус ишре аның теңи йоқ,
Хаұадан сүйлин илдирдим,
Лашыннан зәрре кеми йоқ.

Ушар қарсақ хәм түлкиге,
Шағал, сәмен хәм керкиге,
Күнде ушар қырқ еллиге,
Бул сөзим шын йаланы йоқ.

Көп қуұмас аұны, аз қуұар,
Билменәм лашын, я сунқар,
Бағры бозғул, сырты шубар,
Мәлексиз хеш бир пәри йоқ.

Мәлеги бар хәр пәриниң,
Қуұаты бардур желиниң,
Бул қустан басқа Зийұарның,
Хәмдәм үлпети, яры йоқ.

- ҚУБА ҚУШ

Кеттиң көзден ғайып болып,
Келха-ха қуў-қуў қуба қуш,
Мен гезермен сайыл болып,
Келха-ха қуў-қуў қуба қуш.

Ушмағыл бадның өринә,
Шықмағыл дағның сәринә,
Рәхим ет атның теринә,
Келха-ха қуў-қуў қуба қуш.

Өлсең меннен болғыл разы,
Йокдур сендек хеш бир базы
Қалды изиңдә мәллә тазы,
Келха-ха қуў-қуў қуба қуш,

Атаң туйғын, енең лашын,
Қаршыға жийен қардашың,
Келип көргил көзим яшын,
Келха-ха қуў-қуў қуба қуш,

Енең туйғын, атан сунқар,
Сени көрсе титирер аўлар,
Өрдек, ғазыў, сүйлин, зағлар,
Келха-ха қуў-қуў қуба қуш.

Сен бир қустың алғыр базы,
Йолда қалды мәллә тазы,
Мен күтәрмән қышыў-язы,
Келха-ха қуў-қуў қуба қуш.

Сени қуўды шум қара қуш,
Қутылай десең, бир елге туш,

Ел таппасаң бермаған уш,
Келха-ха куў-куў куба куш.

Үргилейин мен көзиңнен,
Қанат қуйрық хәм өзиңнен,
Душпаның кетти изиңнен,
Келха-ха куў-куў куба куш.

Сени дийуб Зийұар ағлар,
Йүрек бағын ота дағлар,
Өлгәнше истәб сорағлар,
Келха-ха куў-куў куба куш.

- КӨРИНДИ

Шүкир хакның дәрғахына,
Теңиз көринди, көринди,
Астымдағы арық ябы,
Семиз көринди, көринди.

Әфиұ етиң, бирадарлар,
Елим көринди, көринди,
Көп сағынып, ынтық болған,
Жерим көринди, көринди.

Бизиң билән ойнап өскен,
Ярыұ-яранлар көринди,
Ах урып, ақ сүтин берген,
Ата-аналар көринди.

Сарқырап аққан шийрин суұлы,
Дәрьям көринди, көринди.

Қасымдағы еки уғры,
Доңыз көринди, көринди.

- КӨРИҢ

Молла Зийұар той-тамаша қылай деп,
Сәренжәм шайысын тутышын көриң,
Мурат етип, журт жәбдисин йығай деп
Ойыншы сазенде йығышын көриң.

Бир күни бәзим етип, Қоныратқа барып,
Қантыұ-набат және тахта чай алып,
Қоңырат яраныны тойға шақырып,
Тиркиұ-қашқашны алышын көриң.

Атыны миниұбан әйләйип ылғал,
Келди Қәллибектиң үйине филхал,
Кеўлинде Зийұардың болмай қыйлы-қал,
Ялғыздың ол үйде ятышын көриң.

Кирпиги төкилип, мурны иймейип,
"Күйеў мениң сарпай пулым бер", – дейип,
Сол қыздың сәўкеле либасын кийип,
Бадбәшар ғырнақтың келишин көриң.

Хәммеси жәм болып келип қаладан,
Қызын излеп таппай майдан, арадан,
Ахырында дөхмет пенен жаладан,
Келип күйеўини тутышын көриң.

Молла Зийұар билән молла Мәдемин,
Бири қызын излеп, бири хәм зәнин,

Тусақлашып бул еккиси бир-бирин,
Ўәйисбай алдына барышын көриң.

– Ант мендин, жан мендин, гүўа хәм мендин,
Үмийдим көп ерүр, бай аға, сендин,
Алған пулың халал ана сүтийдин, –
Дебан көз яшыны төкишин көриң.

Қутлымурат Ўәйисбайға дад етип,
Болған хәдийсени бир-бир нақыл етип,
Сөзин мақул етип, бир-бир тыңлатып,
Ялғанды-ялғандын айтышын көриң.

"Жәбир ситәм бул Зийұардан жетти" – деп
"Төзе билмәй қызым суўға кетти" – деп,
"Өлтирдим деп өзи ықрар етти" – деп,
Ялғандын кәсәмәд етишин көриң.

Асылмай, буўылмай, йокса өлинмәй,
Өлики, тирики анық билинмәй,
Адамзат көзине хасла көринмәй,
Қуда әмири билән кетишни көриң

Қазы-Халмураты ахыр заманы,
Башыдан хуш кетти, қурып дәрманы
Қай тәрәпте бий ағаның мийзаны,
Сыбырлап Қошқардың сорышын көриң.

Көрсетсе тыңламас мәжази әждат,
Гүмансыз, ийманы жоқдур бийшафқат,
Хүкимини шәрхилеп, қазы Халмурат,
Мустафа шариятын бузышын көрин.

Ялғаны йок ерүр, ырасдур сөзи,

Қара дүр дүньяда рақибнің йүзи,
Бир кеше ишинде бәдбахтың қызы,
Худа әмири билән кетишин көриң.

Шақырып жәм етип аға хәм инің,
Худаны умытып жутубан динин.
Қызының дағұасын молла Мәдемин,
Қутлымурат бийге сатышын көриң.

Худаның қудиретин көриң, дең душлар,
Хошпәхим, идрәкли, сахип дилкәшлар,
Садыр болып көңилдеги йоқ ишләр,
Бу қапафәлектің гәрдишин көриң.

Қаллибек, Қарақул екки иниси,
Аннақул, Аймурза, Сүйин орысы,
Ялғаннан ант ишип йигит-ғаррысы.
Нахақтан қырық тилла алышын көриң.

Қырқ тилланы өзбек бийи алды деп,
Өзлери ант ишип, қуры қалдық деп,
Бир язда үш уғлы бирден өлди деп,
Душманның шор тартып күлишин көриң.

Аға беглер пәхим әйләсәң сен буны,
Заман егләнбәйин болдым зәбиўни,
Хақ ол катқуданың қызының қуны,
Базурдын қырқ тилла болышын көриң.

Зыяд етсин өмирин буның бир худа,
Өлгенде ийманын әйлесин ата,
Әдалатлық билән енди бай аға,
Қайта шәриятқа қосышын көриң.

Буў иш ерүр дийип худа пәрманы,
Дүнья хэзин көрип сүрип дәўраны,
Қырмызы тон кийип, минип йорғаны,
Зийұардың беглердәк йүришин көриң.

- ЙОҚТЫ

Сөзле ҳа, бүлбил зибаным,
Еки келүр заман йоқты,
Кетер бир күн шийрин жаным,
Бу сәзимде гүман йоқты.

Жан бир гүлдүр солур олсә,
Әзрайылдың хабар келсә,
Жаның тәниндиң айрылса,
Андын башқа яман йоқты.

Кимлер ашық болып өтти,
Кимлер мақсуўдына йетти,
Қара ер бәршесин йутты,
Ялған дүнья қоян йоқты.

Өзиң билән хәм қыз-жаўан,
Ойнап күлип сүрер дәўран,
Бәршә бул дүньяға меҳман,
Тири йүрәр заман йоқты.

Қыз-йигитлер өзин биләр,
Ялғаншыда дәўран сүрәр,
Аман кетмәс, бәри өлүр,
Бү сөзимдә гүман йоқты.

Мен әйләсәм бир-бир баян,
Паний ермиш ошбу жахан.
Искендер Рустәму дәстан,
Ол хәм тири йурән йоқты,

Дүньяны йығнаған Қарун,
Бир өзи болып сахып дүн,
Аны хәм йер йутты бир күн,
Зиндан дүнья қоян йоқты.

Ким анадан ялғыз туғса,
Мехрибан ғамхор йоқ болса,
Алған яры яман болса,
Андын башқа зыян йоқты.

Яман олса зүриядың,
Шықмас дүньяда хеш адың,
Болмас хасла көңил шадың,
Бул сөзимдә гүман йоқты.

Қашан болса дәўлетиниз,
Кетер иззет хұрметиниз,
Билгил, артар мийнетиниз,
Шындур сөзим ялан йоқты.

Йигитлер, күлип шад олың,
Ушбу сөзге қулақ салың,
Мәстиў-хуррам болып күлиң,
Хеш ким мундай болан йоқты.

Өтти Юсип хәм Зүлайха,
Хүрий, ғулманыў Мәлийкә,
Аңа ашық болан Хәмра,
Бәри тири йүрән йоқты.

Ақтым дәрьядек жош урып,
Сөз үстине сөз ашурып,
Шүкир ҳаққа қол қаўшурып,
Бу көңлимде әрман йоқты.

Әзиз айтур кешә-күндиз,
Асмандадур айы-йулдыз,
Сәйид Әлий өзи гүл йуз,
Андын нәрсе қалан йоқты.

Көңлимдә ғам, дәрди әләм,
Сөзләсәм шықар дәмбәдәм,
Мәңа сөздин башқа игәм,
Ҳешнәмәрсә берән йоқты.

- ӨЗ ЫАҚТЫМДЫ ХОШ ЕТЕРМЕН

Бир яр көринсе көзиме,
Аны көрип хош етермен,
Ғаным маған қарсы келсе,
Басын кесип, лаш етермен.

Қулақ салың бул сөзиме,
Жаманды илмей көзиме,
Бир яқшы ярды өзиме,
Аны ҳәм йолдаш етермен.

Сәхәр жуўдырып басыны,
Таза өрдирип шашыны,
Қуда берсе он бешини,
Бәршесин сырдаш етермен.

Ғаял өзини билмесе,
Билгенниң тилин алмаса,
Ондырып исин қылмаса,
Аны ошаққа тас етермен.

Сыртымыздан бизди саўса.
Беллерини беккем буўса,
Сәўер ярдан хабар келсе,
Мен оған йүриш етермен.

Кетермен дүньядан қайтып,
Табалмадым көп зар етип,
Ашық пенен ғәззел айтып,
Өз ўақтымды хош етермен.

Зийұар айтар әрман қалды,
Яр деп өмирим ада болды,
Бул ислерди қуда қылды,
Жүргил ҳақыйқат жол менен.

- ЯРАНЛАР

Үйден шықтық шәхәри Хийўа бәзим етип,
Қоңырат қаласына бардық, яранлар,
Қалмен келди базар жайда еситип,
Дәрья арқасына өттик, яранлар.

Қалмен, Жәлмен бизге қарамай кетип,
Жаман ябы билән дарғадан өтип,
Дәрьяның ләбинде изинен жетип,
Үш күн жолдас болдық бирге, яранлар.

Үшеуимиз соншама жоллардан өтип,
Намазшам ўақтында Өгизге жетип,
Бәримиз ойласып бир қыял етип,
Баймақлы елине бардық, яранлар.

Хожанияз қанқының үйин сорағлап,
Ақбаұлы бир үйге тарттық қараұлап,
Хәр ким өз атыны арбаға бағлап,
Үйге таман қәдем урдық, яранлар.

Үйден шығып хеш ким хабар алмады,
"Сизлер кимсиз?" – деген саўал болмады.
Енди турарлықтай тақат қалмады,
Ишкериге кирип бардық, яранлар.

Ол үйде бар екен, бир еки жанан,
Кирпиги оқ киби, қашлары кәман,
Кийген кийимлери мисли зағпыран,
Қозғалып орнынан турды, яранлар.

Бизлерге наз етип, қашыны қақып,
Дүмшеге суў қуйып, отыны яқып,
Әдеп-икрам билән отырды бақып,
Ғуншадек ашылып күлди, яранлар.

– Жигитлер, айып етпең, урыўыңыз кимдур?
Ағаңыз ким ерур, бийиңиз кимдур?
Рәйис хәм қазыңыз, муфтыңыз кимдур? –
Дейип, бизден саўал сорды, яранлар.

– Урыўымыз сорасан, сандаұлы – қонырат,
Ағамыз Әўезбий, кәтқуда Самурат,
Рәйисимиз Тоққыздур, қазыйул хажат, –

Дийип, оған жууап бердик, яранлар.

Атқа от болмады, меҳмана – зийнет,
Ол үйде болмады бизге ҳеш хұрмет,
Улық-киши бизден пәндиў-нәсийхат,
Баймақлы елине қонбаң, яранлар.

Таң азаннан хәмме атқа ер қойып,
Мәзи асқатықсыз гөжеге тойып,
Зәбд етип, атларды қамшылар сойып
Қарабайлыға да жеттик, яранлар.

Алыстан көринди бир еки қара,
Изинен жетистик шабыса бара,
Сорасып қарасақ, Кенегес бийшара,
Қойшы екен, барып билдик, яранлар.

Үйинде бар екен бир еки қызы,
Бири қызыл гүлдур, бири қырмызы,
Буў кеше Қалменниң айы-жулдызы,
Қәлмен аны көрип янды, яранлар.

Шул күн атқа өз мәйлинше жем берип,
Сүйлинли палаўды жедик дем берип,
Шады-қоррам болып, атты менгерип,
Хийўа шәхәрине кеттик, яранлар...

- БИЛМЕДИМ

Кеттим елден көп күн болды, яранлар,
Ата-ана хабарыны билмедим.
Жат жердемен бес жыл болды, яранлар,

Ата-ана дийдарыны көрмедим.

Хабар жоқ елимнен адам келмейди,
Не халда екенім хешким билмейди,
Шақалақлап қатарларым күлмейди,
Не бир халат болғаныны билмедим.

Елимизде не бир ғошшақ нар қалды,
Шадлық емес, қайғы-хәсирет зар қалды,
Келерме деп ашық-дилбар яр қалды,
Анын хабарыны хешбир билмедим.

Әй Зийұар сөзиңни қойғыл қысқартып,
Ах урып, жат елде қайғылар етип,
Көремиз бе, көрмеймиз бе биз қайтып,
Шул ислерниң илажыны билмедим

- КӨЗЛЕРИМ

Хақ мени инсан жараттың, нәў бәхәрим көзлерим,
Анша бағлар сәйир еткен, гүлиўзарым көзлерим,
Мақсудум барынша гездим, ықтыярым көзлерим,
Тәннен соңра барадур, сақла мазарым көзлерим,
Истеген йерге йеткерген, илгир нәзерим, көзлерим.

Енди сеннен айрылып, не кешар халым мениң,
Дигир-дашым бәнт болып, батыл болур йолым мениң,
Қаўмы-қардашым танымай, жат болур елим мениң,
Еккиси кем еллиге келип, қайтты ығбалым мениң,
Әлўидағлап кеттиң меннен, хәрне барым, көзлерим.

Йелдей болып өтти өмирим, бир саат дәўран екен,

Тәндадур яшлықта өтти, көңил оған мәкан екен,
Дүньяға бел байлағанның ақыр түби ойран екеп,
Неше мын жыл жасаса хәм ақыры әрман екен,
Жаз күним өтип, қыс жетти, интизарым, көзлерим.

Оным-он бешимде гездим қыс күнлеримди жаз етип,
Жигирма бес, отызымда сөзлер айттым саз етип,
Бүлбилдек уштым хаўаға шарқ урып пәрўаз етип,
Лашындөк йелдим, йүкирдим, дәўирлер хәм наз етип,
Гүлбәхәрим ганжим, ғәзийнем, нәўбәхәрим, кезлерим.

Еки кем еллиге келдим, қурысын жасым мениң,
Сонша дәртке қайыл болған, қаттыдур басым мениң,
Арзыў-әрман билән алған қәне йолдашым мениң,
Яқшыны еске түширген ахыў-зар башым мениң,
Әлўидағлап кеттиң меннен, хәр не барым, көзлерим.

- ӘРМАНИЙ ДҮНЬЯ

Бу дүньяда шады-хоррам болмадым,
Қалдың йүрәгимдә, әрманий дүнья,
Айшыў-иширәт, заўқы-сапа сүрмәдим,
Қалдың йүрәгимдә, әрманий дүнья.

Кийерге сарпай йоқ, минәргә ат йоқ,
Аспанға ушарға мендә қанат йоқ,
Шырмалып ятарға бир пәрийзат йоқ,
Йүрәк баўрым тилдиң, әрманий дүнья.

Мал-дүньяны қуўсам, ол мени күтмәс,
Биринә йетсә де, биринә йетмәс,
Бул дүньяның иси өлгәншә питмәс,

Қалдың йүрәгимдә, әрманий дүнья,

Бир нешәни алтын таққа миндирип,
Бирнешәниң жанған отын сөндирип,
Ләйли киби ышқы отына күйдирип,
Мени Мәжнүн еттиң, әрманий дүнья.

Мен бир пинхан жайда мәкән тутайын,
Ах дарийғ деп менде шунда йатайын,
Зийұар айтар, қайсы бирин айтайын,
Бир күн гөрге салар, әрманий дүнья.

- ӨТЕРСЕҢ

Бул дүньяда ашылмаса ықбалың,
Әрман билен жылай-жылай өтерсең,
Бир келмесе әброй алар заманың,
Әрман билен бул дүньядан өтерсең.

Қара түн түнерсе, қабағын үйип,
Аўырың жанып, азабына иш күйип,
Қорыққаныңнан сәлем берип ийилип,
Әрман билен қайғыланып өтерсең.

Муратқа ақыры бир күн жетерсең,
Мақсет пенен тынбай талап етерсең,
Бақ келмесе жылай-жылай кетерсең,
Мәқсет питпей әрман билен өтерсең.

Келген бәле жаман, елиңнен бөлек,
Мысалы үстиңе жығылған терек,
Өмириң болса бахыт керек, бақ керек,

Бақ болмаса әрман билен өтерсең.

Журт сораған патша әдил болмаса,
Қазы, рәйис туұра сауал алмаса,
Айтқан үәде ықрарында турмаса,
Бул дүньядан әрман билен өтерсең.

Кәпирдің кәпири болған моллалар,
Тилинің ушынан өтирик аллалар,
Өзини молла деп садақа алар,
Соны көрип әрман билен өтерсең.

Көп айтыўға қосықты да ҳал керек,
Хәзлик керек, мәслик керек, мал керек,
Кәткудаға туұры соқпақ жол керек,
Жол болмаса, әрман билен өтерсең.

Баярың мийнетке ҳақы бермесе,
Жылағанда көз жасыңды көрмесе,
Рәхәтиң аз, мийнетің көп демесе,
Ғақы алалмай әрман билен өтерсең.

Қараңғыда турған жақтыға инкар,
Менде жазған торға түскен бир суңқар,
Неге болдым бул залымға гүнәкәр, —
Деп қыйланып әрман билен өтерсең.

Гүнәкәр биз емес, бизден басқалар,
Жол тауып жүре алмас қара қасқалар,
Мен табалмай жүрмен жардан жасқалар,
Әрман билен бул дүньядан өтерсең.

Байымбеттің инсанлыққа саны жоқ,
Онда хұрмет етер аға ини жоқ,

Оған рәхмет айтар қәуендери жоқ,
Оны көріп әрман билен өтерсең.

Халқым билер дәртимди хәм өзимдп,
Еситкенлер тыңла айтқан сөзимди,
Ғаплет жумдырып тур мениң көзимди,
Әрман билән сен де Зийұар өтерсең.

Ким болады мениң пушты панайым,
Душпанға Зийұәрди берме ылайым,
Ашылмаса менин ығбал талайым,
Әрман билән Зийұәр сенде өтерсең.

- ҚАЙДАСАҢ?

Ығбал тилеп әуел бастан,
Қайырхомлық болып жастан,
Күндей күлип, кеуил қосқан,
Ұдесин берген, қайдасаң?

Өмир гүлим, кеуил тоғым,
Жүрегиме салған шоғым,
Көрмей сөнбес жанған отым,
Қәдирданым, сен қайдасаң?

Сен ушын гездим дүньяны,
Зийұардың болмай паяны,
Тахат етпей шыбын жаны,
Жүректің гилти қайдасаң?

Шығалмадым шуғыл сөзден,
Ғайып болып кеттиң көзден,

Душпан қуўды сизди бизден,
Кеўлимниң хошы қайдасаң?

Гириян болып ғәрип гезген,
Орыс, қазақ қалмай бизден,
Елге келип хабар сезген,
Интизарым, сен қайдасаң?

Хәр мухамға атың дөнип,
Лаўлап жанған отың сенип,
Қара жерге жемтик болып,
Дийдарсыз кеткен қайдасаң?

Аллаға сыйынып мәзи,
Шәриятты бузып қазы,
Көриспесек бол разы,
Рухы мазарым қайдасаң?

- ЙУРСЕҢ

Ая ғапыл бул дүньяны,
Бағы-бостан дия йурсең,
Урт етип зиян гүнаны,
Хақ хәмирин қоя йурсең.

Лахатке кирсең екки малек,
Сеннен саўал сорап билмек,
Жаўабын берсен жекме-жек,
Айшы-хәшрет көре йурсең.

Хақтың хәмирини тутпайын,
Өз кәсибиңнен пәк қылмайын,

Илими таўсипти сезмейин,
Мен хәм қулман дея йурсең.

Айтыў-майрам гөзлегенин,
Тойда жуўап излегенин,
Ғийбат сөзди сөзлегенин,
Ғийбат зинадин сөзлеме.

Ада бермесин жуўабын,
Көрерсең гөрниң азабын,
Шекип жүз мың әлем дағын,
Азапларын көре йурсең.

Ая ғапыл Хәжиниязы,
Дайым гезерсең қысы-жазы,
Руза тутмай, пәнж намазы,
Сен хәм қулман дие йурсен.

- БАРДЫ

Урыўым – Қоныратдур, миллетим – қалпақ,
Кенегес, манғыты, қытайы-қыпшақ,
Туўысқан дейдилер қалпағы-қазақ,
Он төртке бөлінген урыўым барды.

Бир ели – Хорезм, бир ели – Туўран,
Үргениш, Қоңратыў, шәхри Самарқан,
Кәрўанлары барур Бухар, Аштархан,
Не бир сулыў-сулыў шәхәрим барды.

Сизиң жақтан көркем аның даласы,
Қабат-қабат салынғандур қаласы,

Көкбарыұ-ылаққа кеңдур арасы,
Көкбар, ылақ ойнар йигити барды.

Бизиң елди он төрт урыұ дийерлер,
Қыз-жаұаны қызыл-яшыл кийерлер,
Хайтта, тойда ат арбаға минерлер,
Небир гөззал сулыұ қызлары барды.

Қыз-жигити жуұап айтар дәсме-дәс,
Кийген кийимлери атласыұ-липас,
Астыға төсенер мешхедий палас,
Шахсанем, Шийриндек қызлары барды.

Кәтиплери алар китап, қәлемин,
Бир-биринә берүр тәңир сәлемин,
Хожа Хафыз, Наұайыдан сабағын,
Алан нешше алып, кәтиби барды.

Үш ай шабағы бар, үш ай саұыны,
Үш ай қабағы бар, үш ай қаұыны,
Төрт мәұсимә етар аның тахамы,
Небир шийрин-шийрин жемиси барды.

Бири сүтилмекдур, бири әтшоқай,
Собығын жесеңиз шекер әселдей.
Жамбылша, қаұыны, шийрин пәшектей,
Жылына үш писер мийұасы барды.

Бас қала дийерлер әйемде Туұран,
Иба-иззет билән қылады мийман,
"Келгинди" деген ат бизгедур жаман,
Қытай, Қонырат атлы еллерим барды.

Жәйхун, Сайхун еки дәрья арасы,

Түп сағамыз бир кисинин баласы,
Әнес, Мәлик – еки елдің арасы,
Аты қарақалпақ еллерим барды.

Бизиң елге ерте келур бәхар-жаз,
Ғанқылдасып қуўы-ғазы салар саз,
Бул баязды язған молла Хәжинияз,
Зийұардың гирдели еллери барды.

- АНАЛАР

Анамсаң, кәбамсаң өзиң өсирген,
Көп азапты шул басыңнан кеширген,
Өтти ўақтың, ғәрийп, жетим-жесирсең,
Мүсийбетти көп кеширген, аналар.

Хаслы нәкас хәйеллерди зорлайды,
Шәриятқа тутып, нәпсин хорлайды,
Сан мың ғумша залымлардан зарлайды,
Әдалатсыз сум заманда, аналар.

Дүньяда адамның теңи-тайы жоқ,
Залым фәлек буған қарсы жумсар оқ,
Қазы, бегиў, шәриятта инсап жоқ,
Жәбириў-жапалықты шеккен, аналар.

Жүрек, бағрың перзент дейип бәнт болыр,
Тири ғайып шул дүньяда дәрт болыр,
Ядқа түссе ишкен асың ант болыр,
Жүрек-бағрын дағлап жүрген, аналар.

Хаслыңыз – Бийпатма дийер сизлердің,

Ғалы нешук болыр ғәрийп қызлардың,
Ғәсиретликтен жаўдырасқан көзлерин,
Зийұарды хәм хайран етти, аналар.

Ғәрийп анам, не болмақшы ғалларын,
Мундай иске гирипдар болып балларын,
Сүргинге айдалды уғыл-қызларын,
Арасатлы сум заманда, аналар.

Аналар, йығламаң көз жасты төгип,
Көзиндн яшартып, бағрынды сөкип,
Қайғы-хәсирет, билен хәм нардай шөкип,
Жолға қарап ғам шекпеңиз, аналар.

Сунқар гезмес қанатынан қайрылса,
Бийхуш болыр ана улдан айрылса,
Залымлар қолынан жан аман қалса,
Перзентлерин қайтып келер, аналар.

Қанлы яшқа толып еки көзлерин,
Қапалықта сарғайып тур йузлерин,
Бағрымны тиледи айтқан сөзлерин,
Қайғыў-хәсиретте жүрген аналар.

Не илаж, башартпай қалдың атаўда,
Нешше мың, билмедим, бул келген жаўда,
Алып кетти аяқ-қолым матаўда,
Қолға түсти перзентлерин, аналар.

Залымлар дүньяда билгенин етер,
Шарам жоқ, перзентин айдаўда кетер,
Ай өтер, жыл өтер, бир нәўбет жетер,
Жүрек-бағрын кәбаб етпең, аналар.

Ул-қызларын түсти залым қолына,
Кимлер хабар алар арзыў-халына,
Нәлет жаўғай залымлардың жолына,
Ғам шекпең, перзентің келер, аналар,

Залымлар жүреди еллерди жайлап,
Мийримсиз, гүнасыз адамды айдап,
Ғәззаптың қолында көзлери жайнап,
Ғәпилетте қолға түсти, аналар.

Қаяққа айдайды, қайда бармақшы.
Хәммесине залым қармақ салмақшы,
Ўақты жетпей гүлге пәнже урмақшы,
Жүрек-баўрың дағлап кетти, аналар.

Хақ Бәзерген яратқанға ялбарып,
Мен язмышам қағаз, қәлем қолға алып,
Әўладтан-әўладқа нұсқа қалдырып,
Тәрийпини баян еттим, аналар.

Дүньяда зүриядың сениң мәдарың,
Қол-қанатың, заўқың сениң дәрманың,
Бир көрсең кетеди шеккен әрманың,
Мәдаткарың ул-қызларың, аналар.

Ағаш көрки болыр гүл хәм жапырақ,
Адам көрки – рәўиши перзент, бағ,
Ялғаншыда өтер болдың сынып сақ,
Дүньяның гүли хәм көрки, аналар.

ХОШЛАСЫҰ ХӘМ СӘЛЕМНАМАЛАР

- СӘЛЕМ ДЕГЕЙСЕҢ

Абдуллажан, сәна атам ушыраса,
Хәжынияз сәлам деди дегейсең,
Көзи яшлығ, мунлығ анам ушыраса,
Уғлың мәндин сәлам деди дегейсең.

Уғлыңызның мәшаққаты зыяда,
Әлинде таяқы, өзи пияда,
Руўзы шәп әлмудам болсун дуўада,
Уғылыңыз сәлам деди дегейсең.

Мен кетәрмән көздин қанлы яш ақып,
Дүнья дийип жисмим отлара яқып,
Дәсмаясыз сәргиздана ылақып,
Мехрибан атамға сәлам дегейсең.

Мен кетмишәм йүрттын шықып, ах урып,
Қайыл олып, ҳақның әмирине көнип,
Хүрзадажан келсә сәна йүкирип,
Атаң мәндин сәлам деди дегейсең.

Халыс сәламымны еткүр сән мендин,
Келурмән шийрин жан шықмаса тәндин,
Нағметилла келип сораса сәндин,
Йол үзирә атаңды көрдим дегейсең.

Сағ-саламәт барсаң мундын елимә,
Мухәммәнияз, Шанияз еки инимә,
Мендин сәлем дегил молла Еримә,
Хәжынияз сәлам деди дегейсең.

Қалпақыйман деди ҳаслы ҳәм задын,
Сандағлыман деди сорсаң елатын,

Биләй деп сордым сизге өз атым,
Атым Ҳажынияз деди дегейсең.

Қашыма бир молла келип қой көзли,
Мияна кәд, сушик тилли нур йүзли,
Ләбизи қандыұ набат хәм шийрин сөзли,
Мәндин сана сәлам деди дегейсең.

Улығ-кишик фәрез улығ елимә,
Хәмдәм олып бизиң билән йүрәне,
Ашамайлы-қыят бизни биләнә,
Ҳажынияз сәлам деди дегейсең.

- МОЛЛА ЕРИМӘ

Мән кетәrmән сәргиздана, Абдулла,
Мәндин сәлам дегил молла Еримә,
Әжран әзийм тапқайсаң таңла, Абдулла,
Мәндин сәлам дегил молла Еримә.

Мен кетәrmән узақ йола қан йутып,
Қоймасын дуўада мени унытып,
Мениң билән Абдулла қолны тутышып,
Көп-көп сәлам дегил молла Еримә.

Қудайым етмегей ғамым зыяда
Яд әйлесин беш ўақ мәни дуўда,
Қашшақлық дәрдидин кеттим пияда,
Мәндин сәлам дегил молла Еримә,

Қудайым өмир берип бизгә кәмалың,
Тиләrmән қудадын аның ўысалын,

Кетдим бир көре алмай гүлдек жамалын,
Көп-көп сәлам дегил молла Еримә.

Кеттим бир көре алмай мүбәрек йүзин,
Көзге сүрмә қылсам пайынын тозын,
Қарыздарман ишип-йедим көп дузын,
Көп-көп сәлам дегил молла Еримә.

Мән кетәрмән узақ йолға йол йүрип,
Сийнәмни чәк етип, йүз мың ах урып,
Әрмандаман кетә алмадым бир көрип,
Көп-көп сәлам дегил молла Еримә.

Әрмандаман кетә алмадым ушырашып,
Көзимдин яш төкип аңа хошлашып,
Аллаяр деп қайырлашып, хошлашып,
Көп-көп сәлам дегил молла Еримә.

Ҳажынияз кетти көзден яш дөкип,
Әлиптек қәддини ян киби бүкип,
Ғамий, ҳижран билән бағрини сөкип,
Көп-көп сәлам дегил молла Еримә.

- ШЫҚТЫ ЖАН

Көп сәлем мендин бирадар ашнайыў, дүў жәҳан,
Шиддәти рузый жудалықдур, қыямәтдин йаман,
Алты сан алашны гездим, тапмадым намыў-нышан,
Иншаалла, гүзге елге барарман болсам аман,
Ах, дарийға, ўах, дәрийғ, мың саны әрман шықты жан.

Тәкийә әйлеп ол халқыў, әлемди мен еттим сапар,

Тапмадым мәхбубымны гезип жаханды хеш хабар,
Шарқ урып гезип жаханны, жутыўбан қаныў-зәхәр,
Көзиме уйқы алмайын, зар ағлабәм шамыў-сәхәр,
Ах, дәрийға, ўақ дәрийғ, мың саны әрман шықты жан.

Назарыў-Шүренни гездим, хәм және қара кесек,
Ожрайыў-Кетени гездим, халық ара болдым өсек,
Гездим ол ноғай, орысты, хәмдағы Қыпшақ, Естек.
Билмәдим хасла хабар, кимдин сорағлап жекме-жек,
Ах, дәрийға, ўақ, дәрийғ, мың саны әрман шықты жан.

Жақайым, Жекейни гездим, қырғызыў-уўақ билән,
Шылжыўыт, Шүйитни гездим хәм Тилеўқабақ билән,
Бир неше күн хәмра болдым лағнәтий саяқ билән,
Гезлесип улфәт олдым, бир пара қазақ билән,
Ах, дарийға, ўақ, дәрийғ, мың саны әрман шықты жан.

Мен аралап көрмишәм Байбахты улы Қадыр сыйық,
Бул қазаққа хан болып өткен екен Султан шыйық,
Ашшы ойыл, Қишик ойыл, Қобда, Елек гездим Жайық,
Қалды мендин гезбеген ең арқада Қулан кийик,
Ах, дарийға, ўақ, дәрийғ, мың саны әрман шықты жан.

Есентемир бәрше урығын гезер ердим аралап,
Мени көрип қуўалады беш уғры атын сабалап,
Атны услап туттылар, найза, қылышқа жаралап,
Қыяметлик дос уқынды қушақласып жол сорағлап,
Ах, дарийға, ўақ, дәрийғ, мың саны әрман шықты жан.

Дәрбәдәр болып гезибан, бул алашта нешше ай,
Гапмадым хеш бир хабар кимдин сорасаң, назнай,
Қалмады хеш бир Алаш, мен гезмеген мәгәр адай,
Бул пәләкнің гәрдишийдин болды бағрым байбай,
Ах, дарийға, ўақ, дәрийғ, мың саны әрман шықты жан.

Көрдим ол Арыслан султанны – гүллән қазақның ағасы,.
Мыс-қола, жезден қуыйлмыш еркен атының тағасы,
Көйлеки қулпылы шыт, қундыз тонының жағасы
Хуп-әжеп намаз оқырлар қатыны, бала-шағасы,
Ах, дарийға, ўақ, дәрийғ, мың саны әрман шықты жан.

Гездим ол ноғай, орысны хәм Орынбор қаласын,
Кеше күндиз зар етип, әйлеп қудаға наласын,
Әлиме алып ўарақны яд етип ким хамасин,
Хат қылып жаздым қағазға, бул мұхәммес намасын,
Ах, дарийға, ўақ, дәрийғ, мың саны әрман шықты жан.

Молла Ерим, сен оқығыл ашыпки Зийұар дәптерин,
Тапмадым хасла хабар, гезип жаҳанның кишұарин,
Ақылы-хуўшым кетти излеп, ол залымның духтарын,
Гезип ол ерниң йүзин, минип алашның атларын,
Ах, дарийға, ўақ, дәрийғ, мың саны әрман шықты жан.

Бу қазақның жоқдур ханы, муфты, рәйис, қазысы,
Ләхзе саат қарары жоқ, гүз, қысы, бәхәр, жазысы,
Өзини суўпы тутар ҳарзми ишип-жеп, бағзысы,
Қазан-аяқ, табағын аралап жүрер тазысы,
Ах, дарийға, ўақ, дәрийғ, мың саны әрман шықты жан.

Бар екен бир арыўы, аты оның Айша ерүр,
Қулшық ойда көрдим аны, беллери қылшә ерүр,
Йол азабын көп көрипмән, хәр саатым куншә ерүр,
Хәр күним айша ерүр, хәрбир айым йылша ерүр,
Ах, дарийға, ўақ, дәрийғ, мың саны әрман шықты жан.

Бәндедурман, разыман, кәдир худаның әмирине,
Қабылыў-қайыл ерүрман, шум пәлектинң жәбирине,
Сағ-саламат барсам елге, гүз өтип, жаз бәхәрине,

Қөрмәнәм қайтып бу журтны, барсам Хорезм шәхрине,
Ах, дарийға, ўах, дәрийғ, мың саны әрман шықты жан.

Молла Зийұар ах шекер, әйлеп худаға ахы-зар,
Бул жаҳанды зиндан етти, бизге ол пәрўәрдигәр,
Жатқаным Алласүгир үйи, урыўы Әждар,
Бул саламымды елиме жеткеринлер зинҳар,
Ах, дарийға, ўах, дәрийғ, мың саны әрман шықты жан.

- НУРҒАЛИЙҒА

Бу сәлемди язмышам ол Нурғалий ашнамызға,
Бир неше сухбәт ушын Изимбетни берсин бизгә,
Жақсы тыңлап хәм қулағы салынар ошбу сөзге,
Иокса алып қашпағыма шубҳа жоқ келур гүзгә,
Сабыр етип тақат қылара мендә мәдет қалмады.

- ПАЗЫЛБЕК

Пазылбектиң атасы йоқ,
Сендин басқа панасы йоқ,
Ғамхор болар енеси йоқ,
Пазылды саған тапсырдым.

Пазылбек ишсе бер набат,
Ишкизгил қантыў, қандалат,
Рухым болсын сана шад.
Пазылды саған тапсырдым.

- КӨК ШОЛАҚ ИЙТКЕ

Есигимде жатып үрген,
Жуўынды ишип дәўран сүрген,
Дүнья-малдан артық көрген,
Шонтық ийтим, аманда бол.

Бөгенекке қонар ғарға,
Арысы жоқ жаман арба,
Тәңриге илажың бар ма,
Шонтық ийтим, аманда бол.

- ХОШ ИМДИ (Атасына айтқаны)

Қашшақлық дүньяда хәрнедин яман,
Кетер олдым мәңа рухсат бер имди,
Айланып келгенше болғайсыз аман,
Меҳрибан мушфықым кабам, хош имди.

Бақсам ҳеш нәмә йоқ солы-сағымда,
Қабаб олдым мен пақырлық дағында,
Әйра туштим, яшың еткен шағында,
Меҳрибан мушфықым, рухсат бер имди.

Ғапыл олма яд ет ҳақны субҳы-шам,
Ғақның зикри билән болғайсаң даўам,
Тил үзре дуғада болғыл әлмудам,
Меҳрибан мушфықым, рухсат бер имди.

Яшың етип сениң өтти заманың,
Йелдек елип йүкирип өтти дәўраның,

Мәхшәр күни йолдаш болсын ийманың,
Ғамхорым, атажан, қолың бер имди.

Кетер болды уғлың Хажыниязы,
Аман болса, барып қайтар шул язы,
Бәнәгә мәүит олсам, болғайсаң разы,
Кем кеўилли гедей атам, хош имди.

Сәргиздан йолыны еттим ирада,
Қудайым йеткергей мақсуд-мурада,
Уғлыңның хаққында болып дуғада,
Мехрибан мушфықым кабам, хош имди.

Мыңда бир ырзаман ата мен сендин,
Келурмән шықмаса жаным бул тәндин,
Жан барда – қаза бар, ырза бол мендин,
Ғамхорым атажан, қолың бер имди.

Хәжинияз айтур, төккил көз яшың,
Сениң бел мәдарың, көңил қуўанышың,
Мәүит олсаң, ийманың болғай йолдашың,
Ғамхорым атажан, қолың бер имди.

- ҒАМ ЙЕМӘ

Мени кетти дийуп көзден яш төкип,
Бойның бурып мәлул болып ғам йәмә,
Әлипдек қәддиңни яй киби бүкип,
Бойның бурып, Хұрзадажан, ғам йеме.

Мен кетермен алты ай арқаға йайағ,
Игнимде қоржыным, әлгимде таяқ,

Мен кетермен, балам, енди әлұидағ,
Бойның бурып, Хұрзадажан, ғам йемә,

Көзиңдин яш төкип, болмағыл мәхзун,
Ғам шекип ҳалынны әйлеме зәбун,
Сағ олсам, иншалла келурмән бир күн,
Мен келурмән, Хұрзадажан, ғам йемә.

Мәни кетти дийұб, жаным, ағлама,
Хунабалар йутып бағрың дағлама,
Ерте турып, ата дийип йығлама,
Мен келурмән, Хұрзадажан, ғам йемә.

Ғам ғуссада олма пистә дәҳаным,
Лафзы жандын сүшик, шийрин зибаным,
Келурмән бар олса тәнде бу жаным,
Бойның бурып, Хұрзадажан, ғам йемә.

Иншалла, көрермән, жамалың келип,
Йүргисәң сағ олып, ойнайын-күлип,
Мен келүрмән, хәрне тапқаным алып,
Бойның бурып, Хұрзадажан, ғам йемә.

Қәддиңни бүкмәгил хунаба йутып,
Гүл йүзин солдырма ҳеш матам тутып,
Келурмән өлмәсәм, әжелим йетип,
Бойның бурып, Хұрзадажан, ғам йемә.

Йығламағыл, өмириң болсын зыяда,
Қайғы шекип қан йутмағыл дүньяда,
Көзиңдин яш төкип, қызым Хұрзада,
Бойның бурып, Хұрзадажан, ғам йемә.

Кетер болды атаң Хажыниязы,

Сағ олсам келурмән барып шул язы,
Бәнағә мәүит олсам болғайсаң разы,
Бойның бурып, Хұрзадажан, ғам йемә.

- ӘЖИНИЯЗДЫҢ ГҮЛЗАДА МЕНЕН ХОШЛАСЫҰЫ

^Гүлзада –
Кетермен дегели болды бирталай,
Соннан берли ақтарылды сыр талай,
Ақыр бүгин жолға шықтың бул қалай?
Сапар еткен сәуер ярым, бар енди.

^Әжинияз –
Қыйланба қостарым, енди кетермен,
Басқа түссе кетпесликке нетермен,
Гүзде кетсем, келер жазда жетермен,
Жылай бермей-ақ қой жуптым, қал енди.

^Гүлзада –
Кетсең де қостарым, кеуил суұытпа,
Жазға жетпей айланагөр жуұықта,
Нағметулла, Хұрзаданы умытпа,
Алла ярың болсын, жаным, бар енди.

^Әжинияз –
Мәкан етип жатқан адам даланы,
Умытар ма үйде қалған баланы,
Умытар деп бизге қойма гүнаны,
Айтқан сөзлериме кулақ сал енди.

^Гүлзада –
Жаным саған неге гүна қояйын,

Нахақ гүна қойсам хақтан табайын,
Кеткениңнен баслап күнди санайын,
Жолға жалтаңлатқан жаным, бар енди.

^Әжинияз —

Жылама да, жолыма да қарама,
Душпанға сыр берип, мени сорама,
Көз қулақ бол қызым менен балама,
Ул-қыздың анасы ярым, қал енди.

^Гүлзада —

Қолда қалған улың менен қызың бар,
Ул-қызыңа хош мулақат сөзиң бар,
Қостарыңа қарамаған гезиң бар,
Хош, ашыұлы арысланым, бар енди.

^Әжинияз —

Ер жетпей-ақ ес ақылдан бос қалды,
Улым-қызым екеуі де жас қалды,
Қуұатсыз аұқатсыз, қарны аш қалды,
Үйимнің ийеси ярым, қал енди.

^Гүлзада —

Мениңдей муңлыны жылатып изде,
Кетип баратырсаң қалдырып изге,
Жазында келегөр айланбай гүзге,
Жолыңа қылайын пидә жан енди.

^Әжинияз —

Гүзден бұрын бир келермен айланып,
Қалмаса ояқта қолым байланып,
Мениң кеткеніме жүрме қыйналып,
Қапа болма қәуендерім, қал енди.

^Гүлзада –

Кеткениңе неге болайын қапа,
Елде көп ағайин қарындас апа,
Егленип өзинди қылма бийұапа,
Сапар еткен сәўер ярым, бар енди,

^Әжинияз –

Сәл жерде басымды салдым сапарға,
Кетти деп айтарсан молла Жапарға,
Хұрзаданы жат жерлерге апарма,
Мениң берген нәсиятым ал енди,

^Гүлзада –

Бар машқала қарап турса ҳаялға,
Ғаялың дөнбейме түрли қыялға,
Айтып кет көңлиңди меннен уялма,
Қуда қосқан қарыйдарым, бар енди.

^Әжинияз –

Гүзде кетип жаз айында келмесем,
Тапқан-тергенимди әкеп бермесем,
Алты айда ақ жүзинди көрмесем,
Дүнья бизге алақаннан тар енди.

- ҚАЛ ИМДИ (Әжинияздың баласына айтқаны)

Йығламағыл қара көзге яш алып,
Жаным үзрә, сәўер қозым, қал имди.
Мен кетәрмән, дүнья ушын баш алып,
Зибан үзрә, сезлер сөзим қал имдн.

Сәргиздан йуртына қылдым ирадә,

Қудайым еткүргей мақсуд-мурада,
Ата-анаң хаққында болып дуғада,
Сәўер қозым, ағламайын қал имди.

Тәўекел әйләйүп қылмышам сапар,
Үмийдим көп әрүр тапқайман зәфәр,
Қудайым сақласа йоқдур хеш қатәр,
Көрер көзим, ағламайын қал имди.

Мән кетәрмән, қозым балам, йығлайып,
Әлиме сәўталып, бағрым дағлайып,
Атаңны ертеме, қозым, ағлайып,
Сөзлер сөзим, ағламайын қал имди.

Сән ағласаң қозым, көңлим бузылур,
Жисмим ота күйип бағрым езилур,
Әзиз тәнде шийрин жаным үзилүр,
Көрпе қозым, ағламайын қал имди.

Қудайым өмириңни қылғай зыяда,
Хоры зар етмәгәй еки дүньяда,
Мән кетмишәм узақ йола пияда,
Нәғметилла, ағламайын қал имди.

Алты айлық арқаға кетәрмән йайағ,
Игнимде қоржыным, әлимде таяқ,
Аллаға тапшырдым, уғлым әлўидағ,
Бел мәдарым, Нәғметилла, қал имди.

Сән ерүрсән көрер көзим рәўшаны,
Бағы бостанымның таза гүлшәни,
Аллаға тапшырдым уғлым мен сәни,
Мәлүл олып, ағламайын қал имди.

Көзимнің рәушаны, жаным, әй уғлым,
Сәргизданны қәхиш еткен бу көңлим,
Иншалла, келүрмән, етмесе өлим,
Бойның бурып, ағламайын қал имди.

Сени тапшырмышам, уғлым аллаға,
Тәкие қылып, ялбармышам қудаға,
Сән ушын кетәрмән мал деп арқаға,
Жигер-бандим, ағламайын қал имди.

Хош аман бол, Нағметилла, бир қозым,
Көңлимнің қууанышы жигерий-бәндим,
Мунда турай десем йоқтур илажым,
Қанлар йығлап, ағламайын қал имди.

Кетер сәргиздана Хажыниязы,
Аманда болғайсаң көңлим қууанышы,
Белимнің мәдары, башымның тажы,
Сәуер қозым, Нағметилла, қал имди.

- НАҒМЕТИЛЛАНЫҢ АТАСЫ ӘЖИНИЯЗҒА АЙТҚАНЫ

Бундын кетер болсаң имди сәргиздан
Аллаярың олғай, атам, хош имди.
Көзлеримдин яш орныға ақар қан,
Меҳрибаным, кабам, атам хош имди.

Сен кетерсең сәргиздана бед бағлап,
Мен мунда қалурман мудама ағлап,
Кеше-күндиз йүрәк бағрымны дағлап,
Ғамхорым, атажан, кабам, хош имди.

Сапарың он болып болғай қуда яр,
Әўлия әнбия болғай мәдәткар,
Не бизде, напақа, не либас бар,
Ғамхорым, атажан, кабам, хош имди.

Меи ушын ғам йеме, кабам, аман бол,
Хәргиз ғам йемегил сен шадыман бол,
Хәр йерде йүрсең де, ата аман бол,
Кетсең йолың болсын, ата, хош имди.

Сен кетерсең, халым не кешер мунда,
Сағ-саламат олғыл йүрсең хәрқанда,
Тез жетискил, йығламағыл, сен анда,
Ғамхорым, атажан, кабам, хош имди.

Йокдың бизни бар әйләгән қудайым,
Бизләрни бәладан сақлағай дайым,
Дийдарыңны несип еткей илахим,
Ғамхорым, атажан, кабам, хош имди.

Қайғы бирле кешер уғлың шәб руўзы,
Ғусса бирлән зағпырандек гүл йүзи,
Бизларни сақлағай қуданың өзи,
Ғамхорым, атажан, кабам, хош имди.

Хақ таала болғай сениң ғамхорың,
Шадлық билән йегейсең сен нәхәриң,
Қуда несийб қылғай йәне дийдарың,
Ғамхорым, атажан, кабам, хош имди.

Сапарың оң болғай хәмде йолдашың,
Аллаға тәкие қыл хәм ет саўалың,
Дуғададур Нағметулла бул уғлың,
Ғамхорым, атажан, кабам, хош имди.

- ХҰРЗАДАНЫҢ АТАСЫ ӘЖИНИЯЗҒА АЙТҚАНЫ

Хызыр Ильяс олып сениң йолдашың,
Болғай ата сәна аллаяр имди,
Қырық шилтән ғайып ерән олып йолдашың,
Әўлиялар болғай мәдәдкар имди.

Ҳиммәт қурын буўып белге хош олып,
Толып, ташып, дәрья киби жош урып,
Аман-есен бир биримизге қошылып,
Рәҳибләрә болғай, жаҳан тар имди.

Ағламай нәйлейин, кетән йериң даш,
Сен болмасаң ақар көздин қанлы яш,
Баш аяғым ялан йәне өзим яш,
Қудайым сизләрә болғай, яр имдн.

Сағ-саламат болып, йәне өлмесең,
Разы ермән келип мени көрмесең,
Шул йерден атажан егер келмесең,
Янар йүрәкимде мын яра имди.

Келур келмәсиңни имди өзиң бил,
Көзимдин қанлы яш ақар мисли сел,
Бәнага сен келмесең ата шул йерден,
Мунда уғлың, қызың болар хор имди.

Айралық, атажан, өлимдин яман,
Қудайым сақлағай бәләдин аман,
Кетер олсаң, атажаным сәргиздан,
Аманда болғайсаң, ата, бар имди.

Көтерилди сениң несибе дузың,
Нәсиб олғай йәне көрмеклик йүзиң,
Хұрзада нашарың бир ялғыз қызың,
Кеше-күндиз мудар саңа зар имди.

Болурман, атажан, қайғы дүньяда,
Қудайым йеткергей мақсәд-мурада,
Көзидин яш төкип қызың Хұрзада,
Күндә хәрдам тиләкинде бар имди.

Хұрзада ҳаққында дуўада дайым,
Келурсен бар олса тәнде бул жаның,
Дийдарыңны несийбеткей қудайым,
Хош аллаяр атажаным, бар имди.

АҚЫЛ-НӘСИЯТ ҚОСЫҚЛАРЫ

- ХӘР ЖЕРЛЕРДЕ ДИЛГИР МҮТӘЖ БОЛСАҢЫЗ

Хәр жерлерде дилгир мүтәж болсаңыз,
Сонда белли дәркар ўәждиң қымматы,
Несип айдап елдек айра түшсеңиз,
Сонда белли үйде хәздин ләззети.

Аңламай ладанға ашна болсаңыз,
Жақсы емес сөз астында қалсаңыз,
Душ келип нәмәртке меҳман болсаңыз,
Сонда белли ғош йигиттиң хызмети.

Зейни әйлеп хәр нышана түшмегә,
Көңил қойып пәрўаз етип ушмаға,

Ғам-қайғы, кәпесте көңлиң ашмаға,
Сонда дәркер шийрин сөздің ләззети.

Нәмәрттен бир нәрсе сораса ғәрип,
Нәрсе бермес йүз мың барса жалбарып,
Жаманды өлимдин алсаң қутқарып,
Болмас ҳеш бир сеннен зәрре миннети.

Ғош йигитке түшсе қаттық саўдалар,
Достың зар йығлайып, душман табалар,
Кетпес ҳеш ызасы беглер, ағалар,
Ғош йигит наҳақтан тартса дөхмәти.

Дүньяда Зийұардек дәртли киши йоқ,
Байдәртлерниң аның билен иши йоқ,
Ялғаншыда зәрре көңил хошы йоқ,
Жоқшылықтан ҳәрдем шекер зәхмети.

- АЙРЫЛСА

Ашықлар ағлайұр ләйлиұ-нәҳары,
Қара көзли қәдди далдын айрылса,
Руўзы-шәп қан йутып шекерлер зары,
Шийрин сөзли сүшүк тилдин айрылса.

Ашық-машук ушун жаныдын кешәр,
Мұдам ышқы отына өртәниб пишәр,
Ер йигит қайғыұ йеб, күндә қан ишәр,
Несиб айра түшиб елдин айрылса.

Сәмәк өлүр, суўдын айрылса бир күн,
Қанаты суў болса, ушалмас сүлгүн,

Қаршыға, ийтелги йенә ақ туйғын,
Йемин табмас қоша балдын айрылса.

Елинен айрылған дийұана болұр,
Ярынан айрылған бийгәна болұр,
Хәррелер ушубан пәрұана болұр,
Уясы бузылып, палдан айрылса.

Ғош йигитниң дәўлети бар башында,
Хәм ағасы хәм иниси қашында,
Хәрким өз елинде, теңи тушында.
Йигит қәдири болмас елдин айрылса.

Бағлар дала олур келсе хұб бәхәр,
Қазан үрса, солар ғуншалы-гүлләр,
Йылына йетмәйин азарлар-тозар,
Қатунлар түл қалыб ердин айрылса.

Йигит қашшақ болур сөхбәти болмас,
Ағайин-халықара иззети болмас,
Мейлис-мәрәкәдә, хұрмәти болмас.
Йигит қашшақ олуб, малдын айрылса.

Дәх дегендә озан қанатлы қушдан,
Туяқы нәхәлли алтун күмүшдән,
Алма көз әрәби ат қалур минишдән,
Қуйрығы дөкилип, ялдын айрылса.

Зийұар айтур саңа келұр шум өлүм,
Сөзле қазан урып солмайын гүлиң,
Сөзләмәкдин қалур бу қызыл тилиң,
Бир күн шыбын киби жандын айрылса.

Тулпар деген ябы яңлы болмайды,
Таўдан қайтпас дойнағынан айрылса,
Дәрт көбейсе тәнде дәрман қалмайды,
Жер таянып қанатынан қайрылса.

Адам уғлы-хәргиз ғапыл болмасын,
Қызыл гүли ғұмшаланып солмасын.
Ақ жүзине сарғыш қайғы толмасын,
Халы қыйын қанатынан қайрылса.

Бул дүньяның көрки адам баласы,
Адамның да көкке жетер наласы.
Көңилдің көп болар қайғы жапасы.
Хош қылықлы сәуер ярдан айрылса.

Бүлбил қәпесте тур сайрарға тезден,
Шешенлер утылса туўрылық сөзден,
Көргішлер айрылса ол еки көзден,
Қыйын болар ғапилетте айрылса.

Бул дүнья өтерлер енди басыңнан,
Қатар-яраныңды алып қасыңнан,
Зәхәр-заққым етип ишкен асыңнан,
Әрман билен бул дүньядан айрылса.

Дүнья бетердур, ойлаған жигит,
Жас үлкенге ҳешўақ бермеңлер сөгит,
Жақсы-жаман болар, ис болса бийқут,
Аның парқы адам елден айрылса.

Алғыр қус хор болар балдан айрылса,
Ер жигит хор болар малдан айрылса,
Жасы алпыс үшке шыққан мамалар,
"Бақтым қара" – дейди шалдан айрылса.

- КЕРЕК (Бағадыр ғошшақ жигитке)

Бағадыр ғошшақ жигитке,
Халыққа мәлим батыр мәртке,
Бәрдаш берер қайғы дәртке,
Жанажан ғардашы керек.

Жигит шықса узақ жолға,
Жаў-жарағын алып қолға,
Сермеп қылыш оңлы-солға,
Жол баслар сәрдары керек.

Малы көп сансыз байларға,
Апармай мереке-тойларға,
Кейнине салыўға қойларға,
Қулағы кесик қул керек.

Ўақтым өтти сәрдар деген,
Саўаш болса қардар деген,
Бул гәпимнің парқын билген,
Удайына айтыў керек.

Сөгис келтирип атаға,
Исин жиберип қатаға,
Аўылдағы кәтқудаға,
Саны жоқ пара пул керек.

Халық сораған аталыққа,
Исин жүритип қаталлыққа,
Күш берип өнбес салыққа,
Халықты постырған шул керек.

Қумартып тегин ақшаға,
Адамды көмип пақшаға,
Халықты сораған патшаға,
Күнде-күнде урыс керек.

Сорлы пухара халыққа,
Қол созып бәрхә жарыққа,
Көнбей бирнеше салыққа,
Жайнап-жаснар заман керек.

Өмиринше жарымай пулға,
Иси баспай бәрхә оңға,
Сорқайнаған сорлы қулға,
Жайнап-жаснар заман керек.

Шад болып дәўран сүриўге,
Паянлы дүнья көриўге.
Қатар-қурбы менен жүриўге,
Әжиниязға заман керек.

- ҚӘДИРИНӘН

Хаўада ушқан боз қушлар,
Не билсүн көлнің қәдиринән,
Тағ башында кешән марал,
Не билсүн шөлнің қәдиринән.

Яқшы-яманны көрмәгән,
Бек болуб дәўран сүрмәгән,
Гүлнің тазасын термәгән,
Не билсүн гүлнің қәдиринән.

Ышқы шарабын ишмәйин,
Шийрин жанынан кешмәйин,
Йуртынан айра түшмәйин,
Не билсүн елнің қәдиринән,

Бүлбүл фыған етән бағлар,
Ашық олан тынмай ағлар,
Көкни гезгән қарға-зағлар
Не билсүн гүлнің қәдиринән.

Үстимиздән өтән айлар,
Түшти бу күн ахыұ-ұайлар,
Едиренләп йүргән әлейлер
Не билсүн сөзнің қәдиринән.

Ах шекип бағрын сөкмәгән,
Көзинән яшын төкмәгән,
Нар болып йүкни шекмәгән,
Не билсүн йолның қәдиринән.

Яр билә сәхбет етмәйин,
Мурат-максүдә йетмәйин,
Ашшы-душшыны татмайын,
Не билсүн балның қәдиринән.

Яр билән биргә ятмаған,
Шийрин ләбинен татмаған.
Нәзик белинен тутмаған,
Не билсин қолның қәдиринән.

Зийұар әжепдүр заманлар,
Қани мундағ қәдирданлар,
Өзин билмәс қыз-жаұанлар,

Не билсүн ярның қәдиринен.

- БОЛМАСА

Яранлар, бир сөзди айтайын сизге,
Йигит гезә билмәс йошы болмаса.
Ақыл болсаң пәҳим әйле бул сөзге,
Неге гезсин, кеўил хошы болмаса.

Мәрт билән нәмәртни айырар саўаш,
Саўаш майданында керек қарындаш,
Шул майданда жаның кетсе геўде лаш,
Мәрт йигитниң мәрт қардашы болмаса.

Бағадырлар алла дийип ат салур,
Нәмәрт йигит шаппай майданда қалур,
Ислам дийип жаўға қылышын урур,
Қылыш кесмес, ғайрат-күши болмаса.

Ғош йигиттиң минген аты айланур,
Аны көрип мәртниң кеўли шайланур,
Алғаныңның зыя-зулпы таўланур,
Зулп ярашмас, қалем-қашы болмаса.

Йигиттиң шийрин тил ҳаялы болса,
Үйине қыдырып, меҳманы келсе,
Алғаны салланып барыны берсе.
Меҳман күтсе, башқа иси болмаса.

Ақылы яқшының гийнеси болмас,
Яман адам гийне тутса умытпас,
Атқа минген билән кәтқуда болмас,

Йұрттан асқан ақыл-хуўшы болмаса.

Хәр ким суўпы болса, нәпси кем болур,
Кеўли өлип, халый жайда гүм болур.
Нәпси өлмесе йигит билән тең билур,
Йәнә таат–ибадаты болмаса.

Йигит нәсийп шегип, ят елгә барса,
Анда барып шәкәр билән бал ишсә,
Ағайын-қарындаш ядына түшсә,
Найләж йүрүр тени-досы болмаса.

Хақ бәзиргән йолға шықса ярашар,
Күн-түн сегбир тартып дағ, шөлден ашар,
Базы ўақта кәрўан йолдан адашар,
Йолын билген кәрўан башы болмаса.

Мәртте ат болмаса атша жуўырар,
Өзинде йоқ болса, түшип ким берәр,
Теңиниң ишинде өлгәндек болар,
Айтта-тойда минәр аты болмаса.

Тахт үстинде туран әдил султанлар,
Бир байша йоқ сорар ели болмаса,
Йүрәкләри ат башыйдек батырлар,
Қатынша йоқ ат ярағы болмаса.

Моллалар хун чекип хатларын язар,
Бойнында фотасы дәрўиш ел гезер,
Баш-башына болып пухара тозар,
Хәр йұртның патшасы әдил болмаса.

Қудайым сақласын залым патшадын,

Тиләкиңни тилә қадир қудадың,
Аўам яхшы мұндағ молла-хожадың,
Қалем йонып язар хаты болмаса.

Неләр болғуўсыдур, бу шын кеўиллер,
Қазан үрса солар ғуншалы гүллер,
Шәменлерде сайрап турған бұлбиллер,
Торғайша йок, қонар гүли болмаса.

Бу сөзни айтайын, ағалар, беглер,
Сөз сөйлесем, сөзге дүшмес гөдеклер,
Ушып йүргән қуўы-ғазы өрдеклер,
Халы қарап, дүшер көли болмаса.

Ақыр бир күн болур ақыр заманы,
Исрапыл сүргини йықарлар дағны,
Қыран қуслар көрсе ушпаслар аңны,
Туў қуйрығы қос қанаты болмаса.

Ақыйрда яқшыдан пығыллар қашар,
Қағаздың йүзидән қалмай хат өшәр,
Ябандағы суўсыз арыққа уқшар,
Хәр кимниң сахаўат қайыры болмаса.

Жақсыға мал менен жаман тең болур,
Жаман көңил жақсылардан кем болур,
Ер жигитлер өз теңинен кем болур,
Айдар малы, минер аты болмаса.

Дүньяда Зийұардай дәртли киси йок,
Бийдәртлердин аның билән иси йок,
Жалғаншыда зәрре көңил хошы йок,
Яры үлпет бирәдары болмаса.

- МЕГЗЕР (Қыял етсем)

Қыял етсем мениң көнлим,
Ертлеўдеги атқа мегзер,
Бир достыңнан кеўлиң қалса,
Ғәлет жазған хатқа мегзер.

Халайықлар, ойлап қара,
Татыўласар кем-кем ара,
Дус болсаңыз яқшы яра,
Өмириң гүлистана мегзер.

Ишиң толар намыс-арға,
Кеўил бермес рузигарға,
Исиң түссе пейли тарға,
Қәпеске түскене мегзер.

Жипек минез шын биймәлел,
Сөзлери шекер, ләбинде пал,
Қолыңа түссе бир гөззал,
Өмириң хошхала мегзер.

Ишиң толса әрман-шерге,
Кеўлиң мегзер қара жерге,
Жаман қатын жақсы ерге.
Таўсылмас дөхметке мегзер.

Хош жигит болса ҳәмрайың,
Не қайғың бар, не пәрўайың,
Түлистан кеўил сарайың,
Қыс күнлериң жазға мегзер.

Пуллы болса кәспи-кәриң,

Душпанлардан өнер арың,
Хәмме сениң досың-ярың,
Төрт жағың кублаға мегзер.

Келтирсем ақыл-ойымды,
Дүньяның жокдур тойымы,
Азада қыздың қойыны,
Жәннеттиң бағына мегзер.

Абадандур оңың-солың,
Жетеди хәр жерге қолың,
Болса жеделли мәрт улың,
Кеўлиң бәлент таўға мегзер.

Алыс-жақынды билмесе,
Кейнинде көзге илмесе.
Тийисли ҳақыңды бермесе,
Ағайының жаўға мегзер.

Сыр шашпас адам данасы,
Орынланар сөз сарасы,
Жаман қонсының арасы,
Күнде жәнжел-даўға мегзер.

Көкке жетер шеккен налаң,
Ойран болар жигер, санан,
Ахмақ болса туўған балаң,
Өмириң зимистана мегзер.

Халайықлар, кулақ салың,
Буйырғаны мүлки малың,
Кеўлиңнен шықса ҳаялың.
Беҳиш ғулманына мегзер.

Туұысқаның болса пасық,
Жөн билмеген жүдә жасық,
Алыс-берис жоқ сыйласық,
Туұысқаның жатқа мегзер.

Халайыққа көз салмаса,
Ағайинди танымаса,
Балаң тилиңди алмаса,
Ишиң жанған отқа мегзер.

Жақсыда ашыұ, кек болмас,
Бир яманлық яддан қалмас,
Хешким аяп нәзер салмас,
Ишиң жанған отқа мегзер.

Халыққа машкул тасқын дәўлет,
Хеш кимге болмаған ұлпет,
Етпеген қайыр-сақаўат,
Мийұасыз бир талға мегзер.

Арасатшыл шын хунаба,
Етпесе ҳаққыңа дуўа.
Мәселе айтпаған улама,
Суўы жоқ арнаға мегзер.

Ийемен деп уллы атаққа,
Аты белгили елатқа,
Жайылмаса сөзи халыққа,
Шайыр гөне тамға мегзер.

Адам улы – бәри адам,
Халлас урғыл, кеўлим шадлан,
Пазийлет билмеген надан,
Төрт аяқлы малға мегзер.

- МЕГЗЕР (Қыз бала)

Қыз бала кемала келсе,
Алмадек пишкәнә мегзер.
Мәўжирип аққан дүрьядай,
Толысып ташқана мегзер.

Шар тәрепке көзин салып.
Яр дәрдинен күйип-жанып.
Бир сөйлескен естен танып,
Шарапатлы жазға мегзер.

Он сегизге келсе жасы.
Қулпы дөнер көзи-қасы,
Ақылыңды алар жилұа-назы,
Таза ашылған гүлге мегзер.

Тал шыбықтай таўланып,
Таўыс киби ол сайланып.
Он тоғыз жаста доланып,
Ақылдан сасқана мегзер.

Бадам қабақ жүзинде қал,
Жолына бағыш дүнья мал,
Қумар көзли, зулпы талтал,
Он төрт күнлик айға мегзер.

Жаның ерир саўлатына,
Йош берген көңли шадына,
Гәплескен жетер мұрадына,
Қолы жеткен хажға мегзер.

Қарасаң қәдди далына,
Келбети, сийне-салына,
Қанған дийдар жамалына,
Қанып ишкен палға мегзер.

Халлас урған көңли қасте,
Көңил қосып ярыў-досқа,
Тоқтар емес таўда-таста,
Қус киби ушқана мегзер.

Яш жигитдур ахыў-зары
Жаныңды алар көз қумары,
Түссе жүзине дийдары,
Қәдир сағымына мегзер.

Қағып кетсе көзи шалып,
Жилўа оты жаныңды алып,
Бир сөйлескен мийри қанып,
Шыпалы хастеге мегзер.

Тарттырған нешшеге зары,
Сүйгеннің тарқар қумары,
Сийнесинең қос әнары,
Беҳиш алмасына мегзер.

Яр жолында болып әда,
Бирнешени тутып яда,
Мысал, делбе жигирмада,
Сахаўатлы байға мегзер.

Бийўафадан яры болса,
Жолын тосып күйип-жанса,
Анасы жибермей қалса,

Зиндана түшкене мегзер,

Мая байлаған ярын сүймей,
Қостарым деп көзге илмей,
Қупияда ойнап-күлмей,
Минилмеген тайға мегзер.

Келсе бир күн мал байлаған,
Кеўлин ашып сорқайнаған,
Басын тарта алмай саўдадан,
Саллаққа түшкене мегзер.

Қабыл алып, толып таспай,
Ықлас пенен аяқ баспай,
Көйлек шешип кеўлин ашпай,
Дозаққа түшкене мегзер.

Мал бергени қайыл болса,
Қолына узатып алса,
Қәдирданы ізде қалса,
Тахттан түшкене мегзер.

Жасы өтсе жигирмадан,
Өткени қыйын гирядан,
Жәрдем таппай бийұападан,
Өмири әрман-шерге мегзер.

Баяғылар хабар алмай,
Ойнап-күлип мийри қанбай,
Ойлаған мәқсети болмай,
Байлаўлы бир қуқа мегзер.

Жасы өтсе жигирма бестен,
Әрман-шер шығады иштен,

Бир әрманлы қолға түскен,
Иси миннет, назға мегзер.

Пәсең тартар кеўли бестен,
Хаўаланған бәлент-пәстен,
Жигирма төртте, жигирма бестен,
Нама кескен сазға мегзер.

Жигирма алты, жигирма жет
Туўры қарар саған бети,
Өсип-өнийұ хақ нийети,
Қурық басқан ғазға мегзер.

Делбе яңлы тасып-толып,
Ул қызының анасы болып,
Қызыл жүзи гүлдей солып,
Қазан урған гүлге мегзер.

Халықтың сорына көнип,
Ислери насырға дөнип,
Үрпек шаш сары тис болып,
Жанып сөнген отқа мегзер.

Отыз бес пенен отыз алты,
Баяғылар ядтан қалды,
"Өлим бергир" сөздің салты,
Мысал, гөне қапқа мегзер.

Халайықлар, пәхим ет аны,
Қырқында болады кәйұаны.
Көбейер ҳазар, гүманы,
Жолдан адасқана мегзер.

Дүньяпараст болып шунақ,

Жәнжел табар келсе қонақ,
Қырқ бесте болар қызғаншақ,
Қызығы қашқана мегзер.

Пәтиұасыз хәм умытшақ,
Суұ көтермес ол ашыұшақ,
Еллиде болар мақтаншақ,
Бир дағдан ашқана мегзер.

Шашы жумақтай ақ болар,
Адамгершиликтен сап болар,
Талабы сарсық гәп болар,
Алды бәлент таұға мегзер.

Бул дұньядан гүдер үзер,
Болып атқан исти сезер,
Басын қосып шөбире езер,
Дұньядан қайтқана мегзер,

Ғаррысы менен қас болар,
Баұыры қара тас болар,
Күннен-күнге қаллаш болар,
Жолға сайланғана мегзер.

Өлимнен келгендей хабар,
Шадлығың насырға шабар,
Аржағы таұсылмас сапар,
Бул дұнья ялғана мегзер.

Қыялым гезер хәр жаққа,
Бир гезлеспей дәўлет баққа,
Сақал-муртым толды аққа,
Әжинияз әрмана мегзер.

- ХӘР КИМ ХАТАМ БОЛУР ПАНИЙ ДҮНЬЯДА

Хәр ким Хатам болур паний дүньяда,
Бар болып дәўлети, болса ҳиммети,
Хәр кимлер етеди мақсуд–мурада,
Дурыс болса ықлас пенен нийети.

Кешти бу дүньяның малы-әмўалы
Болса сақаўаты, хайры-ихсаны,
Ер йигитке келсе бир күн мийманы,
Келур мийман билән худа рәхмәти.

Бақыллар үйинен от-суў алдырмас,
Бир тон кийсе, он жылғаша тоздырмас,
Келсе мийман "жайым жоқ" деп қондырмас,
Ғаний болып, бар да болса дәўлети.

Яқшы болса ер йигитниң жананы,
Йигитниң ишинде қалмас әрманы,
Яман болса мәрт йигитниң алғаны,
Башында дүньянын қайғы-ғүлпети.

Дәўлетиң кем болса, алғаның яман,
Жылында үйине келмейди меҳман,
Зайыбың яқшы боп, болса мийирман,
Қатын емес, ол бир қуда нәғмети.

Адамнан шәрим етпей, қорықпай алладың,
Руўза тутмай хәм оқымай салатын,
Жаман қатын күн-түн гезер елатын,
Байы сапар шығып кетсе бир жети.

Зийұар айтар ҳақ әмирине бол қайыл,

Ҳақ жолында қурбан болды Исмаил,
Қахәрленип келсе бнр күн әзрайыл.
Бермей таслар бир дем хасла мәўлети.

- КЕРӘК (Шар тәрәпдин)

Шар тәрәпдин меҳман келсе күтмәгә,
Әўелха йигитке ҳиммәт-ҳал керәк,
Дилжәм болып үйдә тыныш ятмаға,
Көп генә бийҳисап дүнья-мал керек.

Йигит керәк дәрья киби ташмаға,
Кеўил пәрўаз етәр көккә ушмаға,
Үйге меҳман келсе, кеўил ашмаға,
Әдепли-әрканлы уғыл-зат керек.

Қулақ сал, яранлар, пәҳим үгитке,
Мийўа питпес қара тала, сөкиткә,
Беш күн ойнап-күлген ғошшақ йигиткә,
Қалем қаш, қыпша бел, қәдди дал керәк.

Тентекке – жудырық, мәжгүнгә – урыш,
Жиллигә–төбәләш, палўанға–тутыш,
Бедәўгә–йуўырыш, буўданға–йүриш,
Ябыға хәм қуйрық билән ял керәк.

Дийқана жер керәк, туқымыў-хөккиз,
Бүлбилә гүл керәк, назбайыў-әфруз,
Балықшыға дәрья ишрә, я теңиз,
Кишти керәк, йокса жекен сал керәк.

Йук салмаға Шынмашиныў-Бухара

Русы, ноғай, Ходжәнд йәне Херата
Хағ бәзиргән саўдагәри базара.
Тақ өркешли әлўан-әлўан нар керек.

- НЕ БИЛСИН

Бир шопан дәстине түссе бир алмаз,
Шақмаққа харж етер, қадирин не билсин,
Қаразбан қолына түссе алғыр баз.
Қанатын қайырар, қадирин не билсин.

Аспанды берк етпес Дабр, Курмийан,
Беглик ете билмес, берим бермиян,
Дүзде ашлық машақатын көрмиян,
Үйде ыссы нанның қадирин не билсин.

Жүз кәдем жер пиядалап жүрмаян,
Аттың қадирин билмес йолда ҳармаян,
Кемеси дәрбентте дилгир болмаян,
Қырда қара жердің қадирин не билсин.

Байларға ярашар – қайыр-сақаўат,
Пақырға ярашар сабыр-қанаат,
Хар сүрен тажыға түссе шапқыр ат,
Палаң шекип сүрер қадирин не билсин...

- ЙИГИТЛЕР

Ер йигит қолында малы болмаса,
Ялғаншыда өз теңинен кем болур,

Әреби ат арыса, жалы болмаса,
Арқасы яғырдан бойы ләң болур.

Йигитке әреби ат керек, әўелха,
Екинши зән керек хошрөй, базийа,
Андын соңра перзент керек хәм дүнья,
Дүньясызлар ләйлиў-нәхәр тәң болур.

Хош жигитке керек бир яры зийба,
Қалем қас, қара көз, қамәти-рәғна,
Йигиттиң қатыны болса бийхая,
Күнде үй ишинде ғаўға жәң болур,

Жаман қатын ериниң айтқанын етпес,
Сөзини тыңламас, кеўлине жетпес,
Күнде үй ишиниң ғаўғасы питпес,
Мәрт йигиттиң мұдам халы тәң болур.

Жаманнан жақсының сорасаң парқын,
Аспан жер арасы андын көп жақын,
Жаман қатын бийзар етер елатын,
Сөйлегенде жақсы менен тең болур,

Жақсы қатын ерур қуда неғмәти,
Өпсең, қушсаң әзиз жанның рәәти,
Жақсы ярдың беглер билсең сөхбети
Ялғаншыда жәннет билән тең болур.

Үйленсең үйленгил сорап хәм затын,
Исмин, нәслин, жети пушты-әждадын,
Беглер әлге түссе бир жақсы қатын,
Үни шықпас, аның фейли кең болур.

Әжинияз дер, ғийбат сөзди сөйлеме,

Үрд етип, ғийбатты өзін излеме,
Қой сөзинди, муннан артық сөйлеме,
Буннан көп сөйлесең, сөзиң зәң болур.

Қыш ақрабы яқшы ғайры елаттан,
Ғайры елат яқшы жаман зүрияттан,
Жорғасыз, жүриссиз бир шабан аттан,
Қос арбаға белли өгиз яқшырақ.

Қасқалдаққа бир ағары май питсе,
Ғарқылдасып қонар көлин танымас,
Патшаның дәўлеті қайтайын десе,
Көзине май питип, елин танымас.

- БОЛУРМЫ?

Ўэлий күнлим, хәр жайларда доланма,
Хәр жай демәк билән имкан болурмы?
Сөзлегәндә сөзниң парқын билмәгән,
Адам демәк билән инсан болурмы?

Йигит керек өз жайында сөзләсә,
Хәр кимсә сыр бермей, сырын гизнәсә?
Қәдирин биләр бир қадирдан изләсә,
Қадирин билмәс жая меҳман болурмы?

Аллам берсин бәндесиниң мурадын,
Кәмрән катиби язарлар хатын,
Бәршени яратқан қадир қудадин,
Инаят болмаса, султан болурмы?

Хош йигиткә абрай керәк, мал керәк,
Мүршидләрә батын керәк, хал керәк,
Ақырәт истәсең, дуғры йол керәк,
Куңил хош етмесе, гирьян болурмы?

Хош йигиттиң аты-тоны шай болса,
Алан яры ақлы өзинә тай болса,
Уғлы-қызы болуб, йәне бай болса,
Яланчи дүньяда әрман болурмы?

Яқшыны пәхим әйле сөзләгән сөздиң,
Яманның парқы йоқ, көз бирлә йүздин,
Әдебсиз, әркәңсыз бийпәхим қыздың,
Хошрей болмақ билән жанан болурмы?

Зийұар айтур, аллам, өзиң шад әйлә,
Атым-тоным, көңил-хошым бар әйлә,
Қол аяғым, башым, көзим сағ әйлә,
Мендин ғайры дәрдә янған болурмы?

- ЖАҚСЫ

Адам улы адам қәдирин билмесе,
Оннан дүзде отлап жүрген мал жақсы.
Айтқан сөздиң мағанасын билмесе,
Ол адамнан тилсиз өскен лал жақсы.

Дүньяға шыққан соң бергей қудайы,
Ден-саўлықтың болмас хеш теңи-тайы,
Хәр кимниң өзине Мысырды жайы,
Шүкир-сәна етиң, қәдирин бил жақсы.

Кисинин ярына күлип баққаннан,
Шыбын жаның ышқы отына жаққаннан,
Өз бойыңа түрли насақ таққаннан,
Өз ярыңның тәрбиясын бер жақсы.

Гийне қылып журтты таслап кеткеннен,
Қәдирин билмес жерде хызмет еткеннен,
Жат еллерде мүсәпирлик шеккеннен,
Урып-сөгип қорласа да ел жақсы.

Сақлағайлар куда патша қахринен,
Жырақ сақлағайсаң шайтан шәринен,
Миннетли пал ашшы болар зәхәрден,
Күлип-ойнап берген зағара жақсы.

Туұры жолды таслап қыйсық кеткеннен,
Дос болып досынан гәпин гизнеген,
Досқа қылап қылып ялған сөзлеген,
Оннан он бес жасар арбат жақсыды.

Жол билмесен, жол сораңыз билгеннен,
Гүдер үзбе ықрарында турғаннан.
Яман менен қырық жыл дәўран сүргеннен,
Яқшы менен бир дем сәўбетлер жақсы.

Көп гездим, яранлар, шадлы дүньяны,
Өтирикшиниң болмас анты-ийманы.
Хәргиз жақынлатпас келген мийманны,
Жылаған, мүтәжды қуўантқан жақсы.

- БӘРШӘ БИРДЕЙ БОЛҒАН ЕМЕС

Бәршә адам теңдей емес,
Сен қоймағыл йуртқа әбес,
Биреў ақыл, биреў ғапыл,
Бәршә бирдей болған емес.

Қудаға қас илмиғайып,
Сөз айттың бизге әжайып,
Бенде йоқдур ҳеш айыпсыз,
Бир кудада жоқдур айып.

Сөзиң найза сипет өтер,
Өз башыңа сөзиң жетер,
Қанша өзиң билгиш болсаң,
Бир билмеслик неге өтер.

Ол әжелин көрип болмас,
Алдын болжап билип болмас,
Бәршә мақлуқ бирдей емес,
Билмеске ыза берип болмас.

Биреўде бар питкен ақыл,
Жуқпай кетер сүрткен ақыл,
Ойдағыны билип болмас,
Бурынғыдан қалған нақыл.

Төрт тәрепиң кубла емес,
Сен қылмағыл йуртқа әбес,
Биреў ақыл, биреў ғапыл,
Бәрше бирдей болған емес.

Сөзиңнің ҳаслын ес билипсең,
Басқаны нәкәс билипсең,
Сен етмегил тәкаббирлик,
Йуртны өзиңнен пәс билипсең.

- ЯҚШЫДЫ

Бирге отырған, әй йигитлер,
Аңырғаннан сөз яқшыды.
Дегишмә айтың хәр қызға,
Хош йигиткә қыз яқшыды.

Ушар өрдек билән ғазлар,
Қуў яқшыдур сүхбәт-сазлар,
Аңырағаннан қатар қызлар,
Сизиў, бизгә сөз яхшыды.

Бийлар кеңес сорар ханнан,
Сөз сорады қыз жаўаннан,
Қатар қызлар аңырағаннан,
Дегишме айтқан көп яқшыды,

Йигит қумар чай ишмәгә,
Қыз ушын жаннан кешмәгә,
Қулақ салың қатар қызлар,
Сөзим болур дегишмәгә.

- АҒЫ-ЗАРЫМ СЕНИҢ ҚАСЫҢДА БОЛСАМ...

Ағы-зарым сениң қасыңда болсам,
Хүршиди хәйкелдек жамалың көрсем,
Кеше-күндиз сениң менен бир жүрсем,
Деген тилеклерим хақтан бар енди.

Ықшы отына түскен йигит мәрт болар,
Шеккени күн-түни ах-хәсирет болар,
Ашықлық дегениң яман *рт болар,
Тәўәккәлди бир аллаға қыл енди.

Көп қайғырсаң көзлерине нәм толар,
Думан басып жәхән жүзи зәң болар,
Қызыл жүзиң зафырандай рәң болар,
Сәўәр ярым мениң фәндим ал енди.

Ашықлық ямандур жүзиң солдырур,
Ышқына төзбеген дәрттен болдырур,
Сырласпасаң ишиң толып өлтирур.
Биз бенен мудама сырлас бол енди.

Ах мени ярым деп пәрияд әйлеме,
Берк әйле, көңлиңди нашад әйлеме,
Яқшыны нийет қыл, яман сөйлеме,
Бул сөзди ядыңа яқшы ал енди.

Ғайры менен босқа үлфәт болмағыл,
Өзиңе хәм маған қайғы салмағыл,
Менде басқа яр йоқ, гүман қылмағыл,
Мен сениң ярыңман тахик, бил енди,

Қосқай дийип бир алладан тилермен,
Ышқың фырақына дайым күйермен,
Тахир киби хәр қыялға дөнермен,
Зийүәринди хайран етпей тур енди.

- АРЖАҒЫНДА БОЛМАҒАНША

Ғаслы бузық сөзди билмес,
Нәсиятқа көңил бермес
Айтқаның қулаққа кирмес,
Аржағында болмағанша.

Жақсыларды қәдирлемес,
Ғеш нәрсени зейни илмес,
Силтеген жолына жүрмес,
Есесине қуймағанша.

Қәдирин билмес туўған елдің,
Парқын билмес алтын-зердің,
Қәдирин билмес нағыз ердің,
Басына ис түспегенше.

Көркемлерге көңли толмас,
Қатарына нәзер салмас,
Яқшы ярдың қәдири болмас,
Бир ямана түспегенше.

Қуўанып көңли жай болмас,
Жай болса ҳәм қолай болмас,
Асырап алған перзент болмас,
Қамарыңнан өнбегенше.

Бағасы жоқ ғасыл заттың,
Парқы кәндур азаматтың,
Қәдири болмас жақсы аттың,
Пияда жол аспағанша.

Қәдирин бил барлық жанның,
Маңлай терден өнген дәннің.
Қәдирин билмес астың-нанның,
Бес күн зарын тартпағанша.

- КЕРЕКДУР

Әуел күндә хош йигитке,
Бир әжайып ат керекдур,
Меҳмана хызмет етмәгә,
Соңыра қол-қанат керекдур.

Ат йоллар шапып асаңда,
Қылышдан қанлар сашаңда,
Мәрт басына ис дүшәндә,
Йигитке ғайрат керекдур,

Ғаниме қаршы баранда,
Душманнан өшин аланда,
Аман-есен сақ келәнда,
Йигиткә мурат керекдур.

Ғулпағы белигә дүшән,
Сөзлегендә зейниң ашан,
Дәрья киби толып ташан,
Әжеп улығ зат керекдур.

- ҚОНАҚ КЕЛСЕ АРЫҚ СОЙМА

Қонақ келсе арық, сойма,
Семизини былай қойма,
Бул дүньяға көнил қойма,
Паний дүнья өтер-кетер.

- ХӘРКИМ

Хәрким бул дүньяда бир иш билейир,
Әлини көтерип алғыр баз билән.
Яне бирпаралар кеўилин қошлайыр,
Дуўтары әлинде шертип сазбилән.

Хәр яна дөнедур кеўилим қыялы,
Бул сезимниң ҳасла йоқты ялғаны,
Ялғаншыда болмас кеўил әрманы,
Ойнап күлсең таўып яқшы қызбилән.

Йигитлер, яқшы менен ойнайын десең,
Уйқыңнан кешерсең, ойнайып-күлсең,
Шул күн яқшы қызның үйине кирсең,
Ойнайып, уйықлатпас қылық назбилән.

Базы қызға биреў ўәдени берсе,
Шул күни қаст етип, үйине кирсе,
Ойғатмақлық ушын басын шайқаса,
Хасла жуўап бермес уйқысы билән.

Қыз болғанның бәри барабар емес,
Жақсы қыз хәркимниң сәзине ермес,
Ярыдан ғайрыға кеўилини бермес.
Йүрсең хәз етерсең шундай қыз билән.

Жигит-қыздың парқы барабар болур,
Ебин тапқан жигит ойнайып-күлүр,
Ғә жигит қыз аңлып елин бүлдирүр,
Өзи сөйлеспеген хасла қыз билән.

Ол жигит адамның қәдирын билмес,

Айтқанын, дегенин хәркимсе қылмас,
Әуелде оңбаған ақыр хәм оңбас,
Сөйлесип көрмеген тәнха қыз билән.

Жаман адам қоз таслайды араға,
Жақсы қыздан дүнъя-малың садаға,
Жаман қызлар өзін сатар параға,
Иси болмас жаман, жақсы сөз билән.

Яқшы болса ғош жигиттиң ашнасы,
Чай-шекерге толы болур қалтасы,
Арадағы әйлеп жүрген жеңгеси,
Қыз-жигитти абырайлы етер сөзбилән.

Молла Зийұар айтар ярын сөз қылып,
Ярға ашық болса, кеўилиңди берип,
Муны молла оқыса хош хаўаз қылып,
Бақсы-жыраў айтсын әлде саз билән.

- НӘСИЙХАТ

Сөйлесе шийриндур жаҳанда тили,
Келсе шады қуррам боладур ели,
Әрман билән өтти ол Мақтымқулы,
Ол хәм нема көрди, әй дүнъя сендин?

Зал, Рүстем не көрди етти йүз яштан,
Күши бирлә отлар шығарды тастан,
Отыз бес йыл язды Фердаўсий дәстан,
Ол хәм нема көрди, әй фаный сендин.

Бул жаҳанда болып өттилер Қарун,

Аямай бердилер қолында барын,
Әжел оғы тыңламады дад-зарын,
Ол хәм өтип кетти, фаный сендин.

Дейдилер әйемде өттилер Әлесту,
Асманий-заминин билди Әфлатун,
Жан алып, жан берди улықман Хәким,
Булар хәм өттилер, әй фаный сендин.

Дүньяда өттилер нешше мың алым,
Иштен алып жықты мийримсиз залым,
Физулий, Фердаўсий дүньяға мәлим,
Алар да өттилер, өй фаный сендин.

Хешким өтмес залымлыққа Шыңғыстан,
Еситкенлер үн қосысып йығласқан,
Титирести Индистаныў-Гүржистан,
Ол хәм өтип кетти, әй фаный сендин.

Хорезм йұртлары болдылар харап,
Хийұаны бүлдирди нешше жыл сорап,
Мәдрәхим, Нәдирша бердилер азан,
Олар нема көрди, әй фаный сендин.

Бир күнлери келер қашақлара яз,
Сәзенде, гөйенде болыр сәрпараз,
Бу қыссаны язды Зийұар—Хәжинияз,
Ол хәм нема көрди, әй фаный сендин.

- КЕРЕКТІ

Адамды жаратқан кәдир қудайым,
Бендеңе тәуекел рәхим керекти,
Панахыңда қуп сақлаңыз илаҳым,
Бир басқа бир өлим болса керекти.

Мен өзим йығлайман рәхим ет дийип,
Ойлаған ой мақсетиме жет дийип,
Жол болғызып шадыманлық ет дийип,
Бир басқа бир саўда болса керекти.

Заманның пәсенти жыл-жылдан бетер,
Хәрким биле-билсе қорыққанын күтер,
Патша, беглер халыққа қысымын етер,
Буған қашан зәўлим болса керекти.

Бенделер хәсиретте, қайғыў-ғәплетте,
Бир теңлик деп бирнешелер үмитте,
Қудайым қалдырма қайғы-хәсиретте,
Бир басқа бир саўда болса керекти.

Ақыллы бол адамларға көп сардар,
Ойлан, болмас иске сен болма қардар,
Халықты йығлатса бирнешше мурдар,
Залым иси раўан болмас керекти.

Бул дүньяға келген менен өлерсең,
Өлмесең ақыры нәўбет көрерсең,
Хәм пасент гәплет пенен жүрерсең,
Бир басқа бир саўда болса керекти.

Дүньяға шыққан соң шалқып жүриўге,
Жақсы-жаман, заўқы-сапа сүриўге,
Шады куррамлықты бәлки көриўге,
Халық билен ғалаба ғайрат керекти.

Адамлар хәрдайым көтерер басын,
Көзиниң сүртерге халық билен жасын,
Күш келтирер, хуш келтирер ықласың,
Ғалаба атланыс болса керекти.

Зийұар шеккер бул айтылған сөзине,
Асығыста айтты керек сөзини,
Мақтанғандай бул қағаздың жүзине,
Тәрип етип айталмаса керекти.

- БОЛМАС

Яқшының бир сөзи мәўинәт тажы,
Яманның бир сөзи зәхәрдин ашшы,
Хош йигит дүньяның болса қаллашы,
Ол жигит үйиндә меҳманы болмас.

Ямана сөз айтсаң бақар изиңә,
Қулақ тутмас хәргиз адам сөзиңә,
Беш-оңлы киши кән көринүр көзинә,
Яманның меҳманға хұрмети болмас.

Хаял яқшы болса, күңлиңни ашар,
Хаял яман болса, абрайың қашар,
Яман адам достын қашар, ўә кешер,
Яманның яқшыға хұрмети болмас.

Яман зәндин күнлүң дөнер хәр яна,
Яқшы зән көз шытмас келен меҳмана,
Ол адам анадын туўған ягәнә,
Пул бериб алсаң хәм қымматы болмас.

Яқшы досға бергил наныў-шөрекиң,
Қайтармас сөзиниң болса керәкин,
Базы накәслерге берән көрәкиң.
Күниңдә бир пулша миннети болмас.

Келхә көнлүм бул дүньяға бегәнмә,
Ялғаншының бир дәм пурсаты болмас,
Ақыл болсаң ақыбетин ғам әйле,
Иймандын ғайрының пайдасы болмас.

Доса дуғры кәрәк, душпана–хийлә,
Адамдын яшырма, туғрысын сөйлә.
Дуғры йүргил, игри йурмәгил йола,
Яланшы рәсўаның паяны болмас.

Бий ўәфадур дүнья соңы пуш болур,
Әжел йетсә бир күн көше кеш болур,
Зийұар айтур ақылсызға ҳеш болур,
Яманның яқшыға сөхбети болмас.

ЮМОР-САТИРАЛЫҚ ҚОСЫҚЛАР

- КЕРӘК (Қой келүб сүўса)

Қой келүб сүўса шелекке, нәзериңни салмағыл,
Бирнемәрсе көрип андын, ақлың ҳайран болмағыл,
Бул ишни көргил өзиндин, сен қазақдың көрмәгил,
Тут мениң пәндимни ал, сен мәсжиддин шықмағыл,
Бул шәриятқа сүйениб, бергәнин йутмақ керәк.

Қадириў-ғаффар ерүр ол, сен үмийдин үзмегил,

Мен яман көрдим бу ишни, енди қырны кезмәгил,
Нәзәриң түшсә табаққа, ол таамдин безмәгил,
Екки көзиң таңуб ал, сен бирнәмәрсә сезмәгил,
Сүт ишәрдә тилиңни қол билә тутмақ керәк.

Биз ғәриб елдің шықыбмыз, бу елатны изләйүб,
Бу илимгә тәкие қылдық, шум дүньяны көзләйүб,
Бир шошайған үйгә кирдүк, нәхий-мүңкир сөзләйүб,
Айтмәдуқ бу шәриятны, ол қазақға түзләйүб,
Шум палид йолдын шықарда моллалар кетмәк керәк.

Қуп кәкир, хәр ян сәкир, гүпшек-көшерди майлап ал,
Сийсәри шылытпа ишип, бел-балталарды сайлап ал,
Қой тери постын кийип, белиңди мәккәм байлап ал,
Шайды қой, пәтирди қой, қолыңа айры, арқан ал,
Сен барғаннан титиресин, гүллән тоғайға қайғы сал.

Қызлары ким айды—байрамда минәрләр ат үстигә,
Шигит илә ат шападур тағ-төпәнің үстидә,
Үуўки қарсақы киби салсаң қулағың сәстигә,
Башыда бнр шаршы руўмал, дойыр аларлар дәстиг".

Қызлары ким айды—байрамда минәрлар ат үстигә,
Йигит илә ат шападур тағ-төпәнің үстидә,
Хуўки қарсақы киби салсаң қулағың сәстигә,
Башыда бир шаршы руўмал, дойыр аларлар дәстигә.

Қызлары жүк алдында тәнха жатарлар уйықлайып,
Нәўжаўаны келип аңа хәзил етерлер бақлайып,
Малы берген ышқыны қоя билмес сақлайып,
Яры келип зар етерлер, бәкәрәтин йоқлайып.

- ҚАШҚАШ

Йа, илаһий әда болды қашқашым,
Излесең табылмас дағ арасында.
Яшлығымнан хәмра болған йолдашым,
Сен мәйүс әйләмә халық арасында.

Сарғайып көринген дағның қулағы,
Дегрисинде әлұан-әлұан булағы,
Кашқаш жеген Әфлатунның ылағы,
Ғурт билән дүгисер дағ арасында.

Хәркимсә бул мәйдан әгер татыптур,
Ақшамында дийдар күтип ятыпдур,
Илмихалды илмихалға сатыпдур,
Гөһикаф айланур дем арасында.

Етти йылғы үлпет болған йолдашым,
Ишкенде йош берген хәмдәм сырлашым,
Қула дүзде қалар болды бул лашым,
Лажәрәм әйледің қум арасында.

- АЛА ҚУС

Аспанда жүр ала-ала көринип,
Жерге түссе қуйрығынан сүринип,
Балақ жүни тепкиринен түрилип,
Тарландек титиренер бизің ала қус.

Ала қустың бир минези артықты,
Байбосынның бир тауығын тартыпты,
Ел болып қәхринен аның қорқыпты,
Ала қус емесдур, бул бир бәлә қус.

Ала қустың бүрkit киби тырнағы,
Хасла жаздырылмас урса қармағы,
Елге аұыр түссе керек салмағы,
Сонындай биймаза бизиң ала қус.

Ала қус тәрийпи журтқа жайылды,
Қораз-тауық бәри жиннен айылды,
Алған аұы мерекеде сойылды,
Сонындай зәбердес бизиң ала қус.

- ДҮЙСЕН ҚАНДЕКЛИ

Алсаң нәсийхатым, тутат сөзимди,
Өлтир көк ийтиңди, Дүйсен қандекли.
Ақыр абройсыз етер өзиңди,
Өлтир көк ийтиңди, Дүйсен қандекли.

Ийт уғырлық қылмас бежерсең бастан,
Күнде бир тойдырсаң қарныны аштан,
Кимсәни айыар сыпыра-шанааштан,
Өлтир көк ийтиңди, Дүйсен қандекли.

Бул ийт уғырлық қылар яқын, йырақтан,
Кимди айыар майдан, кимди-торақтан,
Айрылық көшерсең күлкихожақтан,
Өлтир көк ийтиңди, Дүйсен қандекли.

Хәр кәдем атқанда таўшан алмас хәм,
Атасы арабтан туўра келсе хәм,
Әкеңниң көзини көрип қалса хәм,
Өлтир көк ийтиңди, Дүйсен қандекли.

Сүриўли қойың жоқ, я пада малың,
Сонда хәм мурнында бир қап шамалың,
Әлхасыл, өзиңе қалар обалың,
Сол ийтиңди өлтирмесең, қандекли.

Бул ийтиңниң пайдасынан көшпесең,
Я айрылып, елден аўлақ көшпесең,
Жегип күшин, саўып сүтин ишпесең,
Өлтир көк ийтиңди, Дүйсен қандекли.

- КЕРӘКТИ

Мен айтайын имди келин тәрийпин,
Әдеп бурынғыдан қалса керәкти.
Ерте туруб атасының үйине,
Келин ялаң аяқ барса керәкти.

Бурынғы адамдын қалған ўәсият,
Гөне адамларда бардур қәсийет,
Аларның айтқаны—бары нәсийхат,
Қәсийәтсиз имди болса керәкти.

Елге хәрбир түрли келинлер келәр,
Бүгин келсә, таңда ахалап күләр,
Ата-анасыйға нәсийхәт берәр,
Шул үйгә сардарман десә керәкти.

Йәне хәм бир түрли келинлер келәр,
Бүкин келсә, таңда елләрни гезәр.
Үйдә иши болмас, өз бойын түзәр,
Өз башына пайда қылса керәкти.

Келин үйгә келсе саламын бермәс,
Бийхәя-бадбахтың уяты болмас,
Алдыңнан кес-кеслеп назарын салмас
Сыйраңлап, дигилдеп йүрсә керәкти.

Келинлер өзиниң яманын билмәс.
Сорасаң керилип жуўабын бермәс,
Буйырса бир ишкә шақырмай келмәс,
Доңыз тыңлаў етип турса керәкти.

Әдепли аяллар ахалап күлмәс,
Еридин бийжуўап хеш йере бармас,
Яман аял яман халыны билмәс.
Биреўтс сын тақыб күлсә керәкти.

Бир парасы келур жанбызын қашып,
Яўлығын ташлабан, басыны ашып,
Кейўанылық қылып сөзгә талашып,
Нәфис көйләкләрин кийсә керәкти.

Басларын ашғаны не яман айып,
Айыпны билмәгән ақылсыз зайып,
Киймешәгин киймей үйинде қойып,
Лолы яға етип кийсә керәкти,

Яранлар "ақырның" келини болмас,
Енеси сөз айтса, келини қылмас,
Енеси от яқар, келини турмас,
Күн шыққанда зордан турса керәкти.

Бир нешә келинләр ақылы болмас,
Өзи ғайбар болур, ғайраты болмас,
Әдеби-әркәндин хеш заты болмас,
Қаршуў хайбатланып турса керәкти.

Биреўин биреўге қудайым ядар,
Қатын яқшы болса, үйинде базар,
Яман болса, бадбахт аўылны бузар,
Атадын уғылны айырса керәкти.

Йигит малын берип қатын алады,
Қатынның яманы кетмәс қарады,
Әрман билән өмир өтип барады,
Қайғыў ғусса билән өтсә керәкти.

Таяқ есә келин ашығланып кетәр,
Еки йуртын бирдей биймаза етәр,
Бийхая бел бағласа бийшара нетәр,
Ақлы хайран болып йүрсә керәкти.

Уйықлап ятар билмәс таңның атқанын,
Ери нетәр хакның аңа шатқанын,
Уишнет қылар ерине бирге ятқанын,
Безеңлеп ол ерде турса керәкти.

Базы келин келер өңүрин ашып,
Ериниң буйырған ишинен қашып,
Яман қатын алып йүрмәң шатасып,
Зкйұардан ўәсият қалса керәкти.

- ҚАТША

Беглер, тәрип етсем Қатша перийди,
Қалем қаслы, қара көзлери бардур.
Мын санлы садаға басқан изийни,
Мисли аптаб киби йузлери бардур.

Көрсеңиз бир пәрий наз билән бақар,
Наз етсе ашықтың жаныны яқар,
Сол көзини қымып, оң қасын қақар,
Жүз хиссә жилұалы назлары бардур.

Йүзин бир көргеннің ақлы болар лал.
Көз жасыны төкер, тынмай мақы-сал,
Жийди набат, ләби қантыұ әсел бал,
Ләпте каса толы паллары бардур.

Енди сениң тәрийпинди дийейин.
Қулақ салып, тыңласаңыз, қыз Қатша,
Өз ұаспынды мен өзиңе дийейин,
Пехим етип аңла буны, қыз Қатша.

Әлемнің жүзинде бир сулыұ болдың,
Дәрья киби тасып, толып мәўиж урдың,
Ақырында қатарыңнан кем болдың,
Қәдириң кетти тең душыңа, қыз Қатша.

Жалбарынып бир жигитти тапқансыз,
Үстлерине жипек-сарпай жапқансыз,
Жүзлеринен қайта-қайта өпкенсиз
Ол хәм айра түсти сеннен, қыз Қатша.

- АЙЗАДАҒА

Я сендин шәўжели, бақанлы қалды,
Я сендин кәтқуда, сақаллы қалды.
Я сендин қатынлы, тоқаллы қалды,
Еки көзиң қанға толды, Айзада.

Жигитлер жүреди кейниңде шалқып,
Үгиттен шықпасаң танадай балқып.
Бетиң сепкилленип, курсағың қалқып,
Бир күни өкинерсең өзиң, Айзада.

- ҚОРАЗ КЕМПИРГЕ

Кемпир болса хәм қылтыңлап қыздай,
Не бир сөзлери бар ап-ашшы дуздай,
Жылдан-жылға өнер ашып баратыр,
Бурынғы ислеген гүнасы аздай.

Әлле қашан өлип байы Қораздың,
Қайта туўған күни айы Қораздың,
Талабы шуғыллық, хәнери зина,
Алдында дозақтур жайы Қораздың.

- ҮЗИЛДИККЕ

Атасы Санымбет, қызы Үзилдик,
Алдында хызметкер қыздай сүзилдик,
Бир ләўент қыз екен соңыра биз билдик,
Бизиң аты, жолымызды билмеди.

Бул дүньяға кимсе келип, ким кетер,

Ләуентлиги Өте қыздан бес бетер,
Сөйлегенде тикке-тикке сөз қатар,
Атасы мектепке берген еместі.

- МАДАҰАР

Қырық күнде хәўледің, еки айда күлдің,
Бир йылда отырдың, еккиңде йүрдің,
Үштен өтип, төрт яшыңда сөзләдің,
Бештен алты яшқа өттің Мадаұар.

Етти яшта түшәр дәннан бүбагин,
Сәккиз яшта нақыш үйледің көйләгин,
Тоққызда жизлайып жүмлә сүйәгин,
Он-онбир яшыңдын көштиң, Мадаұар.

Он еккидә қоша мәммәң билинип,
Он үш яшта тақыйық көзге көринип,
Он беш яшта йигит әли урылып,
Ышқ шарабыдан иштиң, Мадаұар.

Он алтыда бир нәўбәхәр қыз олдың,
Он еттидә шәшми қамар йүз олдың,
Он сәккизде шийрин-шәкар сөз олдың,
Он тоққызда толып таштың, Мадаұар.

Иигирма яшыңда кәмала келип,
Ышқ қанжарый билән бағрыңны тилип,
Буў паный дүньяның өтәрин билип,
Ышқының тарийхына түштиң, Мадаұар.

Хеш тәлим алмадың ойнап-күлмәктин,

Яқшыға бас қошып, дәўран сүрмектин,
Айбұйир атаў билән Кесе етектен,
Несип болып Шөркөл көштиң, Мадаўар.

Шөркөл, Шөркөл дийип, меҳнатлар көрип,
Нешше мүддет, нешше күнлер йол йүрип,
Хош ўақыт, хоррам болып, Шөркөлге келип
Несийбе еткен тузны иштиң, Мадаўар.

Келип буў Шөркәлде сүрдин дәўраный,
Ашықларға салдың йүзмың әрманий,
Көрип кимса яхший, кимса яманий,
Бир яқшыға башын қостың, Мадаўар.

Ышқы ғәлиб болып, таппай паракат,
Бир, еккигә нәпсиң қылмай қанаат,
Ашықлар көңлини әйлеп жарахат,
Ол яқшыдан айра түштиң, Мадаўар.

Көрдин бирнеше күн ышқың меҳнатин,
Шектиң айралықтың яне зәхмәтин,
Ақыр татып ашықлықтың ләззетин,
Атадан, анадан кештиң, Мадаўар.

Қыз өзин гизнәмак лазымдур билсәң,
Бийғаят, айиб йерир, бийпәрўа йүрсәң,
Бнр йигитниң атын, жөнин жай көрсәң,
Әлиң былғап, қушақ аштың, Мадаўар.

Беш күн бул дүньяда ойнап-күләм деп,
Әйши-әшират, заўқы-сапа сүрәм деп,
Көңлүм сүйгән йигит билән йүрәм деп,
Уяттан, абыройдан кештиң, Мадаўар.

Көңлиңе алған иштин бәршәсин етип,
Уят, иззет, абыройыны тәрк етип,
Көңлиңни сен гүнә ишке беркитип,
Ҳараммеди етти пуштың, Мадаұар?

Мадаұар қыз ерте турып гүңиренди,
Яш башыдан гүнә ишни үгранди,
Кимни көрсе бойын қушып имиранди,
Ышқ отына күйип-пиштиң, Мадаұар.

Таўсыпыңды айта берсем түкәнмас,
Тәрийпиңни шунша язсам кешалмас,
Яранлар, мен болдым, имди йүрир бас,
Буў сөз бирлә таптым пуштын, Мадаұар.

ПОЭМА

- БОЗАТАЎ

Кетер болдық енди бизлер баш алып,
Хош аман бол, бизден қалдың, Бозатаў,
Хошласалы қара көзге яш алып,
Хош аман бол, бизден қалдың, Бозатаў.

Жер хәм ел билендур, ел хәм жер билен,
Жерсиз елдің күни дәрба-дәр билен,
Өмири өтер жүректеги шер билен,
Қәдириң сениң бизге өтти, Бозатаў.

Йоқ едим, бар болдым, кәмала келдим,
Минип әреби атлар, дәўранлар сүрдим,
Наныңды көп жедим, рәхәтиң көрдим,

Хош аман бол, бизден қалдың, Бозатаў.

Неше ўақ жақсыға хәм сәхбет болдым.
Шады-хуррам болып, ойнадым күлдим,
Душпанлар жәбридин кетермен болдым,
Хош аман бол, бизден қалдың, Бозатаў.

Сен бағ едиң, бүлбил ушты, зағ қалды,
Пүткил сийнем жанды, иште дағ қалды,
Қыйсық Порқан аман, сени жаў алды,
Басы қутлы соны ўәйран, Бозатаў.

Кимсениң анасы, кимниң әммеси,
Кимсениң ағасы, кимниң иниси,
Кимсенин қыз-уғлы, кимниң сиңлиси,
Өтирек, Гүрген, Хажар асты, Бозатаў.

Қимсениң қыз-уғлы, арзыўлы яры,
Кимниң қашы қара, көзи хуңқары,
Өсир болып, телмирисип хәр сары,
Йықлап ат алдына түшти, Бозатаў

Атадан айрылды ғулпақлы уғлан,
Сатылды, хур басын әйледі ғулам,
Кимлер Ирақ кетти, кимлер кетти Шам,
Кимселер Гүрд, Техран түшти Бозатаў.

Кимсениң қардашы, уғыл хәм қызы,
Тутылды күн билен айыў-йулдызы.
Хәрир атлас кийген кимниң ялғызы.
Залымар әлгине түшти, Бозатаў.

Қара көз, қыпша бел қыз билен жаўан.
йүзлери гүл киби, көзлери мәстан,

Қуда әмири билен бардылар Балқан,
Дәулет қушы сендин ушты, Бозатаұ.

Кирпиги—оқ, анық қашлары—кәман,
Йүзлери—қырмызы хуршийди табан.
Ләйли—Зүләйхадек не гөззал жәнән,
Әсир болып қолға түшти, Бозатаұ.

Сәхәр ўақта қырлы дүпең атылды,
Бенде болып түштим, қолым шатылды,
Пәрийдек қыз шоры болып сатылды,
Қәнийзлик башына түшти, Бозатаұ.

Қала бузып түркмен бағрым дағлады,
Кимсени дүпеңлеп, кимди бағлады,
Сенде кеп мусылман ұғлы йығлады.
Башыңа қыямет түшти, Бозатаұ.

Кимсе шәхйид болды, жандын айрылды,
Кимсе гәда болды, малдын айрылды,
Кимсе көзи құнқарыдын айрылды,
Башына қыямет түшти, Бозатаұ.

Тәғдир—алладандур, себеп —Қоныраттан,
Бийрәхим Сейилхан деген елаттан,
Айра түштин ашамайлы-қыяттан,
Елатсыз, жайлаўсыз қалдын, Бозатаұ.

Ер йигит башына мүшkil ис түшти,
Жүрек бағрым ғамның отына пишти,
Елатын үстиндин серпилип көшти,
Хош аман, бол, бизден қалдың, Бозатаұ.

Көзим яшлы, мен кетәрмән, шарам йоқ,

Бир қудадан басқа пушты-панам йоқ,
Хәмме кетти, сенде турар адам йоқ,
Хош аман бол, бизден қалдың, Бозатаў.

Қала басы болдың сен молла Пирим,
Өзиң тәлип-илим, көңлинде кириң,
Қонырат балаңды алса, ол хәм өз бириң.
Хош аман бол, бизден қалдың, Бозатаў.

Мәмбетмурат дийўанбеги қул болды,
Жан-ийманы, муддаҳасы пул болды.
Ел қарап болмаққа себеп шул болды.
Хош аман бол, бизден қалдың, Бозатаў.

Зийұарың хошласар қәдириңни билип,
Көзини яшартып, бағрыны тилип.
Аман болса, хал сорасар бир келип,
Хош аман бол, бизден қалдың, Бозатаў.

АЙТЫСЛАР

- ӘЖИНИАЗ БЕНЕН ҚЫЗ АЙТЫСЫ

^Әжинияз:

Айтаман айт дегенде қыз әлўаны,
Жигиттиң топқа түсер хәм палўаны,
Көрген соң тақат етип туралмадым,
Төсинде еки бирдей қос алманы.

^Қыз:

– Қаў жигит, барма жиниң, саўма дениң?
Кисиге рухсатсыз қол саласаң,

Солмеди бойымдағы тапқан минің?
Сорасан "жол қақы" – деп, жоқ па тилиң?

^Әжинияз:

– Шырайың жылтырайды, күлимлейди,
Өзиме жоқ ғой сирә миним дейди,
Қолымды рухсатсыз суқсақдағы,
Қолыма қатты-қутты илинбейди.

- ӘЖИНΙΑЗ БЕНЕН ҚЫЗ МЕҢЕШТИҢ АЙТЫСЫ

^Меңеш:

Өлеңди айталмайды хешким мендей,
Мен айтаман өлеңди кемеңгердей,
Сақлап қойып қара өлең ырыс болама,
Айт дегенде өлеңди қоя бермей.

Өлеңди меннен басқа өлеңшилер,
Айталмас айт дегенде хеш кидирмей,
Көп ишинде өлеңди мен айтаман,
Албырамай, жаңылмай, хеш мүдирмей.
Ер киси еки талай жыр болғанда,
Болмайды мениң менен ким теңелтай,
Бул жерден турып кетсек қызығы жоқ,
Сенлерге бес-алты аўыз айтып бермей.
Өлеңди ашыўлансам жеп қоярман,
Жаз бағып, гүзги сойған семиз сурдай,
Хәжеке, айтып өлең харыдың ба?
Болмаса жасың жетип қарыдың ба?
Қызыман Байтурсынның, атым–Меңеш,
Хәжеке, әли менен таныдың ба?

^Әжинияз:

Мен өзим өлең айтып қарымадым,
Ауылыңа бир әрманым дарымадым,
Қазақта Меңеш те көп, Дәмеш те көп,
Бурыннап көрмеген соң танымадым.

^Меңеш:

Ҳажеке, былтыр мени көрмедің бе,
Мениң Меңеш екеним билмедің бе?
Қайтқанда Арал жақтан бир баламен,
Үстиме суў басында келмедің бе?

^Әжинияз:

Жүзиң ысық көринер бир көргендей,
Айтысып күни-түни бир жүргендей,
Былтырғы суў басында жалаңаш қыз,
Сенбе едиң сынық өркеш ғарры ингендей.

^Меңеш:

Астыма минген атым сур қара кер,
Сорғалап сур қарадан ағады тер,
Моллалар көрисиўди сүннет дейди,
Ҳажеке, көрисейик қолыңды бер.

^Әжинияз:

Көриссең, әкел қолың аў, қыз бала,
Жасыңды узақ қылсын алла таала,
Былтырғы суў басында Меңеш болсаң
Жүрсиң бе аман-есен сен бийшара?

^Меңеш:

Мен жүрмен аман-есен ойнап-күлип,
Той болса өлең айтып, дәўран сүрип,
Аман барып, есен саў келдіңиз бе,

Атаң-анаң, ағайын журтың көріп?

^Әжинияз:

Мен келдим ағайын журтым көріп,
Атам менен анама сәлем беріп,
Не қыларын өзің бил қыз ақ-Меңеш,
Қолыңа бир ақ сунқар келди қонып.

^Меңеш:

Үстине кийген тоның қызыл болсын,
Хажеке, өмир жасын узын болсын,
Енди сеннен жол болсын сөз сурайық,
Келипсең, тойханаға жолын болсын.

^Әжинияз:

Еситтим сизди алаштан бал қымбат деп,
Мен келдим бир көриўге қандай зат деп,
Қоймады ҳеш еркиме мырза Қожбан,
Тусында ақ Меңештин өлең айт деп.

^Меңеш:

Мен өзим қызыл тилге журттан озған,
Келдиңбе жеңемен деп мени жазған?
Жатып қалған жериңнен сүйрелеклеп,
Айтыс деп, алып келдима мырза Қожбан?

^Әжинияз:

Айтыс деп алып келди мырза Қожбан.
Менде сендей қыз көрсем арқам қозған,
Болғанда сәхәр ўақта қызығын көр,
Тосаңлығым бар мениң еле қызбан.

^Меңеш:

Өлеңге сенде озсаң, менде озған,

Көргенде өлеңшини, арқам қозған,
Көсип жолым үйде жата бермей,
Келдің бе жеңермен деп мени жазған?

^Әжинияз:

Сенде озсаң өлеңде менде озған,
Көргенде өлеңшини арқам қозған,
Қалай айтсаң олай айт, қыз ақ Меңеш,
Шайтаным сескенбейди сендей қыздан.

^Меңеш:

Өлеңге сенде озсаң, менде озған,
Көргенде өлеңшини, арқам қозған,
Айтыссаң жазығы жоқ, мен жеңермен,
Киси жоқ киши жүзде өлеңге озған.

^Әжинияз:

Өлеңге сенде озсаң, менде озған,
Аңлап шап байталыңды жығылар жазған,
Байталыңның борбайына қамшылама,
Хеш жерде барма байтал аттан озған.

^Меңеш:

Байталым хәрбир аттан озып жүрген,
Қазақта ат жоқ буның шаңына ерген.
Байталым жүйрикли журтқа мәлим,
Хәр тойда бас бәйгиге келип жүрген.

^Әжинияз:

Ақ Меңеш бүгин таңас, енди жатпа,
Жата қойсаң байталың болар қатпа
Байтал шаұып бәйге алмас деген сөз бар,
Ат бен шаұып байталың тыртаңлатпа.

^Меңеш:

Байталым хәрбир аттан озып жүрген,
Мал көрмес бул байталды атқа берген,
Байталым хәрбир аттан озар еди,
Айтта-тойда қазақтан сыншы көрген.

^Әжинияз:

Байталың айтыұыңнан жүйрик байтал,
Бизде бар гүрең айғыр, шым қара жал,
Байталдың қуйрық жалын күзеп алып,
Арғымақ айғыр сал да баласын ал...

^Меңеш:

Жазғытурда мәс болып ағар Жайық,
Орыслар ол Жайыққа салар қайық,
Истесең қайым өлең қайрыларсаң.
Ғажеке, жөн өлеңди айтысайық.

^Әжинияз:

Мен өзим өлең баслап айталмайман,
Өлеңди биреу айтса қайта алмайман.
Жөн өлеңди қыйын айт, қой, қайым айт,
Ақ Меңеш қыз изиңнен мен қалмайман.

^Меңеш:

Ауылымның ақсақалы Қасым, Тасым,
Бизлерди сурап барса тең құрдасым.
Келбетің қан төредей келисипти,
Жылыңды айт, Ғажеке, неде жасың?

^Әжинияз:

Той болса қызыл тонды кийермисең,
Отына ашықлықтың күйермисең.
Жылым қой, жасым қырқта, қыз ай Меңеш,

Сен маған жасым сурап тийемисең?

^Меңеш:

Ҳажеке, жасың қырқта, жылың қойды,
Дұнъяның қызығы тек айт бен тойды,
Мен саған тийер едим шыным менен,
Биреўге әке-шешем берип қойды.

^Әжинияз:

Не қылсын бермей сени мал болмаса,
Ишбеге айран, жемеге нан болмаса,
Ҳаў анадан қалған жол нетер дейсең,
Күйеўиң алпыс жасар шал болмаса?

^Меңеш:

Сур қара суў ишеди, жем бермеймен,
Минемен қысы-жазы дем бермеймен,
Шал десеңде бу Бекиш өзиме жас,
Мен өзим боз баладан кем көрмеймен.

^Әжинияз:

Ақ Меңеш, мынаў турған ярың тағай,
Асылған қатебиңде нарың тағай,
Олай демей, ақ Менеш, не дейсең сен?
Шал да болса, өзиңниң барың тағай.
Ылайық ақ боз үйге бала екенсең,
Өлгени күйеўиңниң сорыңтағай,
Сени алған мынаў турған Бекиш болса,
Түнде байың, күндиз бир қулыңтағай,
Шал да болса, бәри бир, қутлы болсын,
Бир есаптан өзиңниң қулыңтағай.

^Меңеш:

Ҳажеке, келмегейди керилшегиң,

Боз үйде уламасын ериншегін,
Усы жерде сеннен бир сөз сорайын,
Елиңде бар ма сениң келиншегін?

^Әжинияз:

Жыйылып тамам Тама табынша жоқ,
Мыңсан сәрдар орыстың ханынша жоқ,
Үйимде қатыным бар, айдан арыў.
Қазақтың он қызы бир санынша жоқ.

^Меңеш:

Елиңнен сен қазаққа не деп келдің?
Жоқарыдан, төменнен хәр гәп билдің,
Обалы мойныңа жеңешемнің,
Оны таслап қазаққа не деп келдің?

^Әжинияз:

Елимнен мен қазаққа мал деп келдим,
Жоқарыдан, төменнен хәр гәп билдим,
Өзиңіздей үлкен-үлкен мырза қыздан,
Елтири сенсең алайын мен деп келдим.

^Меңеш:

Елтири жоқ, бар саған алсаң шобыт,
Елтириге қазақтың өзиде жут,
Аман барсаң балаңа тон қыларсаң,
Берейин тери-тирсек тилесең мут.

^Әжинияз:

Алайын мен теринди сен берсең мут,
Бермесең кетеримде қалар умыт,
Бермеген сорағанда елтиринди,
Берерсең келсе орыс, ноғай, уңғыт.

^Меңеш:

Ҳажеке, қайт елиңе жыйнасаң мал,
Қайтпасаң жеңешеме болар обал,
Орысқа бар елтирим, өзиңе жоқ,
Ишиңе пышақ урда жарыла қал.

^Әжинияз:

Мамбет төре бас болып келеди қол,
Көплиги қолдың жүрсе қазылар жол,
Меңешим қоң етиңди аяйынба,
Маған десең орыстың қатыны бол.

^Меңеш:

Айтысып мениң менен тиреуиң ким?
Қалпақпысаң, сартпысаң, өзбекписең?
Жығылсаң көп ишинде сүйеуиң ким?
Әкең қойған аты ким, сүйегің ким?

^Әжинияз:

Бир алладан басқа жоқ сыйыныұым,
Қудайым сұрнитпесин, бир тилеуим,
Әкемнің қойған аты Ҳажынияз,
Урыұым–қарақалпақ сол сүйеуим.

^Меңеш:

Қалпақ болсаң, жанымсаң жат болмасаң,
Сақалыңа ақ енген қарт болмасаң.
Қолың жайып бизлерден бир тилерсең.
Усы күни, Ҳажеке, қарт болмасаң.

^Әжинияз:

Мен тилермен еледе сен бермессең,
Бизлерди мүсәпир деп көзге илмессең,
Менде бир аса журттың адамы едим,

Ақ Меңеш, қәдириmdi сен билмессең.

^Меңеш:

Сен маған кел дедиң де келмедим бе?

Еле мен қәдириңди билмедим бе?

Ҳажеке, еле меннен не тиледиң,

Мен саған тиледиң де бермедим бе?

^Әжинияз:

Астыма минген атым сур қара жал,

Кекирегиме бир бөлек кирди қыял,

Өзиң айттың күн бурын сен тиле деп,

Ақ Меңеш, ал тиледим қойныңа ал.

^Меңеш:

Астыма минген атым сур қара кер,

Сорғалап, сур қарадан ағады тер,

Ҳажеке, аңлап сөйле көп ишинде,

Еситсе Бекиш сениң етинди жер.

^Әжинияз:

Бойыңа қара суўдын питер қайың,

Шал Бекиш алған екен сениң айың,

Бекиштен сен қорқсаң да, мен қорқпайман,

Минермен бир байталдың сурап майын.

^Меңеш:

Питиссе усы быйыл түркпен-адай,

Гүз болып салқын түссе атланар қол,

Талақтай жабысып бир айырылмайсаң.

Қойным түгил мойнымнан садаға бол.

^Әжинияз:

Өлеңге менде жетик, сенде жетик,

Айтсаңшы жетик болсаң мундай етип,
Ерегиссем әкеңе малым берип,
Ақ Меңеш, сени аларман қатын етип.
Ақ Меңеш, ойлаймысаң алған байың,
Ақсақал, көзи қызыл, тиси кетик,
Сөз өзиңе келерин билмейсен бе?
Мен садағаң боларман сеннен қәйтип?

^Меңеш:

Хажеке, ашыұланба ойыныма,
Ашыұлан, гүнам қойып мойыныма,
Көңлиң соғар, қолыңнан ҳеш ис келмес,
Болмаса, алар едим қойыныма.

^Әжинияз:

Алар болсаң ал, Меңеш, қойыныңа,
Мен салайын қолымды мойыныңа,
Көрмеген ислериңди көрсетейин,
Сен мениң шыдай алсаң ойыныма.

^Меңеш:

Шыдамас жигит мениң булғаұыма,
Ғеш бирин теңгермеймен шылғаұыма,
Жаз бойлап гүз жиберген кер гүрендей,
Сескенбеспен бир түнги ырғаұыңа.

^Әжинияз:

Жаққаны бизиң елдиң жыңғыл отын,
Өзге отындай жыңғылда жоқты түтин,
Көрейин бардасыңды, қыз ақ Меңеш,
Қойыныңа алшы мени бир ғана түн.

^Меңеш:

Аұылға бар десемде баралмассаң,

Барсаңда үй сыртына келе алмассаң,
Хәжеке, тойханада мақтансаңда,
Барғанда қойыныма кире алмассаң.

^Әжинияз:

Елимди айтта-тойда жүриўши едим,
Қызлар менен хәм ойнап күлиўши едим,
Қалай айтсаң, олай айт, қыз ақ Меңеш,
Елимде сендей қызға барыўшы едим.

^Меңеш:

Не татлы бул дүньяда, татлы екен дуз,
Биледи Меңеш десе, киши, уллы жүз,
Хәжеке, сеннен мен бир сөз сорайын,
Бизлердей, барма елинде әдеми қыз?

^Әжинияз:

Ақ Меңеш, қыз ишинде сен көз ойнақ,
Көрмеген сулыў қызлар Астырт-ойда ақ,
Көрмеген сулыў қызлар бизиң елде,
Хеш қайсысының бети шубар, емес сойлақ,
Қазақта ақсақ, шойнақ көп болама?
Бир-еки, үшін көрдим усы тойда ақ,
Несибең болып бара қойсаң бизиң журтқа,
Астыңа атан түйе минип жайдақ,
Малсыз, пулсыз мени ал десең дағы,
Алса алар тоқалаққа, алмас бойдақ.

^Меңеш:

Ертең тура азаннан ел көшеди,
Көшкен күни адамның көңли өседи.
Хәжеке, сеннен мен бир сөз сурайын,
Қызларыңыз не жейди, не ишеди?

^Әжинияз:

Жегени майлы палаў, ишкени чай,
Чай ишип, палаў жесе, кеўили жай.
Қолында шыны кесе, шыны чайнек.
Ишеди қантлы чайды қара суўдай.
Басында жипек түрме, шайы жегде
Қызлары бизиң елдиң, мине, сондай,
Қызлары бизиң елдиң ана қуўдай,
Қазаққа былтыр келдим, быйыл келдим,
Мен еле көргеним жоқ қызды ондай.

^Меңеш:

Қөшкенде қызларыңыз не минеди?
Айтта-тойда қызларың не кийеди?
Қарақалпақ дегенде де, журт болып па?
Дегениң қарақалпақ немене еди?

^Әжинияз:

Көшкенде көлеңкели бар күймеси,
Көйлеги дарайыдан он түймеси,
Шылдыры, өнир моңшақ бар жәнеси,--
Билезик, жүзик, сырға көп немеси.
Бели қылдай, өңиринде ҳәр түймеси,
Тастан қатты төсинде қос мәммеси,
Кийинип ҳайтлап шықса оны-беси,
Хеш айланбай кетпейди көрген киси,
Көринер ишкен асы тамағынан,
Сен түгил хұллер менен барды бәси,
Арқадан бирли-жарым қазақ барса,
Бир көргеннен қалады аўып еси.

^Меңеш:

Қосылса еки жақсы балдай болар,
Биреўи тән, биреўи жандай болар,

Ҳажеке, сеннен бир сөз сурайын,
Жигити сизиң елдиң қандай болады?

^Әжинияз:

Жигити бизиң елдиң болар ғошшақ,
Белинде тиллә камар, алтын пышақ,
Жигити, бизиң елдиң, мине сондай,
Пашшайы сымлы балағы жипек шашақ.
Мингени арғымақ ат мойны қуўдай,
Үстинде ақ баслы ер басы шошақ,
Басында алтын жүўен сийнемент,
Көйлекшесиниң шашағы қушақ-қушақ.

Өткерген қуйрығына алтын ғубба,
Жалы менен кекилинде маржан моншақ,
"Қарақалпақ халық па?" -- деп шалжақлайсаң,
Журтта озған әкең сениң байма сонша ақ?

Үстинде бир тоқылық кийими жоқ,
Жайың жоқ мақтанғандай қалың да шақ,
Ақ Меңеш, хайтты да қой, тойды да қой,
Үйинде улада отыр қазан-ошақ.

Қарақалпақ қазақ пенен теңбе-тең журт,
Көрмей билей сыртынан қылма мазақ,
Қап дорбаңның жыртығын тигип отыр,
Қолыңа алып кетик қазақ-пышақ.

^Меңеш:

Астырттан қалпақ келер жетеленген,
Хәр үйден пәтия берип нан тиленген,
Ҳажеке, елиң сениң мырза болса,
Келеди қалпақ неге теңтиреген?

^Әжинияз:

Жаз болса тамам табын шабады шөп,
Суў ишип суўсынына қара нан жеп,
Хәр елдің ондай ашы болайма екен?
Аш қазақ бизиң елде оннан да көп.

^Меңеш:

Астыма минген атым шубар шолақ,
Қалы бар саўрысында жолақ-жолақ,
Қазаққа тоқаллыққа қызын берип,
Шараңне мақтанғандай қалпақ-шунақ.

^Әжинияз:

Ақ Меңеш, дәўрениң сүр ойнап күлип.
Бул дәўран өтер сеннен аттай желип,
Қоян жылы қазақлар жутағанда.
Астыртқа арқаланып барды бүлип.

Күн көрди қазақлардың кәтқудасы,
Аўзы түкли қулларға қызын берип,
Сонда өзиндей қызды алдық тоқаллыққа,
Қалыңына бир көйлеклик бояқ берип.

Ат минип, күн көрип жүр күйеўинен
Еле де қатнасып жүр барып келип,
Бул заман келме гезек сондай заман,
Айтасаң оның несин салық қылып.

^Меңеш:

Хажеке, изиндемен сен кетпесең,
Қазаққа келген қалпақ қатынын көр,
Ийтлердей күшиклеген шубырысып.
Ертип ол балаларын не қылып жүр?

^Әжинияз:

Ақ Меңеш, апаларың жүрген дағы,
Баласы жылап қалмай ерген дағы,
Әкеси бир бояққа берген апан,
Тәркинлеп төркинине келген дағы.

^Меңеш:

Мен өзим өлең айттым он жасымнан,
Атандым ақын Меңеш жас басымнан,
Өзимнің усы тойда күйеуім бар,
Қарақалпақ, тезирек кет қасымнан.

^Әжинияз:

Қарағай, қайың ағаш, терек емес,
Елиңе сыбай қондым ерек емес,
Тусыңа қызбекен деп келип едим
Маған да сендей қатын керек емес.

^Меңеш:

Қазаққа быйыл келдің, былтыр келдің,
Қатының, балаң таслап не деп келдің?
Аузың жап, аңлап сөйле, қарақалпақ,
Менің қатын екенімди қайдан билдің.

^Әжинияз:

Қазаққа былтыр келип жаттымдағы,
Несип еткен дузларды таттымдағы,
Келеди неге ашыуың, қыз ақ Меңеш?
Билмесем де қатын деп айттымдағы.

^Меңеш:

Хажеке, былтыр жатсаң, быйыл да жат,
Ерик өзинде еринсең елине қайт,
Ишинде көп адамның қатын дедің,

Мени қатын дегеннің себебин айт.

^Әжинияз:

Айтайын мен себебин, муңлы Меңеш,
Ақсақал алпыс жасар байың Бекиш,
Алпыс жасар кисі менен бирге жатсаң,
Қояма қатын қылмай тири де ғеш.

^Меңеш:

Ҳажеке, изиңдемен сен кетпесең,
Қурысын Меңеш атым, үдетпесем,
Қатынлығым мойыныма қоялмассаң,
Қалпақтан еки молла гүә етпесең...

^Әжинияз:

Бир байлаў сөз айтайын шешесең бе?
Шеше алмасаң бул тойдан кешесең бе?
Ақ Меңеш, Мениң кеўлим инандырсаң,
Қызбан деп сен бир антты ишесең бе?

^Меңеш:

Мен өзим байлаў сөзди шеше алмайман,
Шешпесем де бул тойдан кеше алмайман,
Ҳақта болсаң, ант иште деген сөз бар,
Көп ишинде мен антты ише алмайман.

^Әжинияз:

Шабылып жүйрик пенен талдыңдағы,
Майырылып аяғыңнан қалдыңдағы,
Ҳақ болып усы жерде ант ишпесең,
Мойныңа қатынлығын алдыңдағы.

Ақ Меңеш, айт өлеңің, қойғаның ба?
Айтпаға өлең таппай қалғанын ба?

Жұрттан озған жүйрик деп еситиўши едим,
Таўысып шабысыңды қойғаның ба?

Ақ Меңеш, былтырғыны көрмедің бе?
Бағана мен жеңермен демедің бе?
Айтысып мениң менен бәс келмессең,
Былтыр ақ суў басында билмедин бе?

^Меңеш:

Төсек сал, үйге барып сен ғанийбет,
Ҳажекең атланғанша тәрбия ет,
Болмаса қатты қыстаў исиң сениң,
Ҳажеке үйге барып түсленип кет.

^Әжинияз:

Ақ Менеш, түсленбеймен қондырмасаң,
Қонарман көрпе жаўып тоңдырмасаң.
Қуры көрпе жабады екен деп қуўанбайман,
Қоналқама бир қозы сойдырмасаң.

^Меңеш:

Ҳажеке, кетсең қайтып келмеймисең,
Бизлерде қозы жоғын билмеймисең.
Семизлиги қойда жоқ қорқардан туў,
Саўлық сойсам, Ҳажеке, жемеймисең?

^Әжинияз:

Кел десең, келмей, Меңеш, не қылайын,
Тойдағы айтқан сөзиң сағынайын,
Жемеймен деп нетейин асқа тақсыр,
Сөйтсе де саўлық дегеп аты жаман.

^Меңеш:

Қылмады екеуимизди қудай қосақ,
Қушақласып бир үйде тамыр болсақ,
Ҳажеке, саўлық сойсам, сойдырмайсаң,
Жеймисең сойсам енди питеў тусақ.

^Әжинияз:

Тусағын мениң ушын сой демеймен,
Өзиң сойсаң, ақ Меңеш, қой демеймен,
Алдында қозыларың болып турып,
Тусағыңды, ақ Меңеш, мен жемеймен.

^Меңеш:

Мал тапсаң кирей салда Бухарға бар,
Муңаймас кирей салсаң бир туўған нар,
Ҳажеке, қозы жесең, мен сояйын,
Сарқ болған сары буўдан бир қозым бар.

^Әжинияз:

Мен көрейин деп келдим ақ жүзинди,
Үмит үздим еситип мен сөзинди,
Ат терлетип мен сени сорап келдим,
Мени десең сой, Меңеш, саў қозыңды.

^Меңеш:

Ҳажеке ет жемейсең, кеўилиң тоқ,
Соятуғын енди саған саў қозым жоқ,
Бир қабырға кенже туўған бир қозым бар,
Сүйеги қатып, семирип ержеткен жоқ.

^Әжинияз:

Семирип ер жетипти қозың сениң,
Көрмейме ержеткенин көзиң сениң,
Төсине ол қөзының қол толғандай,
Соймайсаң қыйналғаннан өзиң сениң.

^Меңеш:

Бул қозыны сой деме, мени десең,
Сен жерсең, бул қозыны қайтып келсең,
Алдында саўлық етине бир тойып ал,
Ушынарсан қозы етин бирден жесең.

^Әжинияз:

Ақ Меңеш, мал сеники қалай айтсан,
Келмеймен ҳеш айланып буннан қайтсам,
Ушынсам, үш күн жатып жазыларман,
Өзиндей жасы қайтқанға ушықлатсам.

^Меңеш:

Гүз болып мийзан түссе, қайтар кийик,
Мергенлер кийик аўлар, шоқай кийип,
Ҳажеке, саў қозымды тыпырлатып,
Соярман нетип саған көзим қыйып?

^Әжинияз:

Гүз болып мийзан түссе, қайтар кийик,
Мергенлер кийик аўлар, шоқай кийип,
Өзиң сойда, Ҳажекеннің пәтиясын ал,
Болмаса, жеп кетермен урлап сойып.

^Меңеш:

Ҳажеке көптен тилиң сынды сениң.
Нәзериң бул қозыма синди сениң,
Қозым сойып, пәтияңды мен алайын,
Нәзериң қайт болмасын енди сениң.

^Әжинияз:

Кем емес қызыл тилге Шернияздан,
Сөзиңе ашық болдым ала жаздан,

Алтыннан айдары бар ул табарсаң,
Қозың сойып, пәтия алсаң Әжинияздан.

^Меңеш:

Сояман, қозым сени, ырзалық бер,
Ҳажекең, көп жегенде, бир санын жер,
Жаны қудай жолына, ети саған,
Қолым жайдым, Ҳажеке пәтияңды бер.

^Әжинияз:

Ақ Меңеш, толғатқаның егиз болсын,
Тапқаныңның бири ул, бири қыз болсын,
Қойдай қозылап, қояндай егиз-егизден,
Төрт жылда туўған балаң сегиз болсын.

Он жылда отыңның басы улға толсын
Алғаның Бекиш пенен қоса ағарып,
Дәўлетің жылдан, Меңеш, жылға толсын,
Өзиңнің өмир жасың узын болсын...

Қызбан–қызбайман мәнисинде.